

Løssalg kr 60,-

Slekt og Data

MEDLEMSBLAD FOR DIS-NORGE - ÅRGANG 11 - NR. 1 - 2000

Databehandling i Slektsbehandling

DiS

SLEKT OG DATA

Nr 1 / 1990 Årgang 1
Løssalg Kr. 35,-

DIS-Norge 10 år

DIS-Norges landsmøte 2000

8.-9. april 2000

PROGRAM

LØRDAG 8. APRIL

- Kl. 1100–1400 Oslo byarkiv åpner dørene for DIS-Norge medlemmer, omvisning. Åpent for alle medlemmer.
Sted: Oslo byarkiv, Maridalsv. 3.
- Kl. 1400–1500 Registrering av og lunsj for representantene.
- Kl. 1500–1800 Faglig konferanse («søndagsmøtet») for representantene og tillitsvalgte. Lukket konferanse.
Sted: Oslo byarkiv.
- Kl. 1900 Festmiddag for representantene og tillitsvalgte med feiring av DIS-Norges 10-års jubileum og påfølgende sosialt samvær.
Sted: Scandic Hotel KNA, Parkv. 68. Åpent for medlemmer. Påmelding hos DIS-Norge. Styret setter stor pris på om flere av DIS-Norge medlemmene m/følge vil delta i dette samvær, men vi har dessverre ikke råd til å spandere middag på dere. Middagen må dere altså selv betale. Pris 500,-. Påmelding snarest til DIS-Norge, Epost dis-adm@online.no eventuelt telefon 22 26 66 77, faks 22 76 03 56. For tilreisende som vil delta under hele arrangementet, har vi gjort avtale med Scandic Hotel KNA, Parkveien 68, tlf: 23 15 57 00, hvor et enkelt rom med frokost koster kr 645. Hotellrom bestilles direkte hos Scandic Hotel KNA eventuelt hos DIS-Norge. Valgte representanter får betalt av DIS-Norge.

SØNDAG 9. APRIL

- Kl. 1100 Landsmøte, Oslo byarkiv.
Alle medlemmer av DIS-Norge har møte- og talerett.
- Kl. 1500–1630 Byvandring
Oppmøte ved Trafikanten, Jernbanetorget 1, Oslo S (www.trafikanten.no). Byhistorikeren Erik Oluf Melvold vil guide oss gjennom Oslo sentrum. Turen vil fungere som en kulturhistorisk «snurpenot», hvor vi får informasjon om både by og byliv, sentrum og sentrumsutvikling, 1600-tallsbyen Christiania, torghandel m.m. mens vi rusler fra Trafikanten nederst ved Oslo S opp Karl Johan og opp til Stortinget og Slottet.
- DIS-Oslo/Akershus står som arrangør for denne turen som tar 1 1/2 time. Kle dere etter været og husk godt fottey. Antallet deltagere på denne turen er begrenset. Påmelding hos DIS-Norge.

Hvordan kommer jeg til landsmøtet...?

1. Sted for landsmøtet

Oslo byarkiv, Maridalsv. 3, 0178 Oslo, www.byarkiv.oslo.no
Oslo byarkiv ligger nederst og på østsiden i Maridalsveien ved Akerselva og Idungate/Brenneriveien.
Følgende bussruter går forbi Byarkivet:
Rute 34 A og B: kommer fra Jernbanetorget T (Oslo S)
Rute 38: kommer fra Bussterminalen på Grønland via Jernbanetorget T

2. Hotell og festmiddag

Scandic Hotel KNA, Parkv. 68, tlf: 23 15 57 00,
www.scandic-hotels.com/no/index2.html
Parkveien går bak Slottsparken,
hotellet ligger på nedsiden av Drammensveien.

3. Påmelding (Gjør det nå!)

DIS-Norge, Epost dis-adm@online.no
eventuelt telefon 22 666 77, faks 22 76 03 56

Velkommen til Oslo Byarkiv!

Vennlig hilsen DIS-Norge

DIS-Norge 10 år

Gratulerer alle DIS-medlemmer med 10 års jubileum!

Det har nå gått 10 år siden DIS-Norge ble stiftet 12. januar 1990 i Oslo. Foreningen har hatt en fantastisk vekst siden den gang og har nå mer enn 5500 medlemmer. Jeg tror ikke noen i 1990 kunne forutse en slik økning. Vår forening har med dette vist at vi har truffet et behov ute blant slektsinteresserte flest for kontakt med andre med samme interesse og gjerne gjennom bruk av ny teknologi. Stiftelsen av vår forening representerte et oppbrudd med den gamle måten å forske slekt på. Arbeidet med å finne ut av egen slekt kunne være en ensom geskjeft, og hobbyens rekrutteringsgrunnlag var ofte blant den eldre garde. En brukte manuelle metoder og ordnet sine slektsdata i bokser og skoesker.

Historien

Foreningen ble stiftet ut fra en del ressurspersoners ønske om en nyorientering av arbeidet med slektsforskning i Norge basert på bruk av moderne teknologi. Startgrunnlaget ble medlemsblad og diskusjonsgruppene på BBS. Til å begynne med sto utbredelse av dataprogram for å ordne slektsdataene sentralt i foreningens arbeid.

Senere ble Slekt og Data oppgradert, vi fikk startpakken, og så kom virkelig utbredelsen av internett som jo er som skapt for slektsgranskere. Bruk av internett gir vår forening en fantastisk mulighet for kontakt mellom medlemmene. Dette gir oss mulighet til å være med i foreningen nærmest på daglig basis. Siden vi har bruk av moderne teknologi som vårt grunnlag, har vi en unik fordel i forhold til de fleste andre foreninger ved at vi kan «treffes» hver dag.

Hordaland etablerte lokallag i 1991, og senere har vi fått lokallag i alle fylker. Lokallagene er foreningens sentrale møteplass for de mange som ønsker lokal forankring og kontakt med medlemmer i eget nærmiljø. Mer enn 100 medlemmer er nå tillitsvalgte i lokallagene og gjør en meget betydelig innsats for foreningens

medlemmer. Det er en meget omfattende møtevirksomhet i lokallagene. Flere lag arbeider med kilderegistrering og med egne nettsider og de fleste lagene har medlemsblad. Det er spennende og gøy å se den fine utviklingen i lokallagene.

Foreningens sterke vekst har gjort det nødvendig å etablere aktivitetsutvalg for de forskjellige fagområdene. Foreningens virksomhet har blitt altfor stor til å kunne håndteres av styret alene, og det har blitt viktig å trekke med flere folk for å kunne utvikle foreningen videre. I høst ansatte vi «generalsekretær» for foreningen, noe som kommer til å sikre både drift og utvikling av foreningen..

Utfordringene framover

De viktigste pilarer i foreningens arbeid framover vil være

- Slekt og Data
- Internett med mail-lister
- Lokallagene
- Aktivitetsutvalg

Disse kanalene må fylles med slektsfaglig innhold. Det vil være foreningens tillitsvalgte og andre som deltar aktivt i foreningens arbeid som vil lede an i utviklingen av foreningen. Foreningens største utfordring ligger i å trekke medlemmene med i aktiv innsats for foreningen. Blir flere med, blir byrdene jevnere fordelt og energien kan rettes inn mot kreativitet og slekts- og datafaglig utvikling. Aktivitetsutvalgene og lokallagenes styrer er de sentrale rekrutteringsplasser for nye interesserte. Forenings hovedstyre vil måtte fokusere på den overordnede utvikling av foreningen og påse at vi aktivitetsutvalgene fungerer, og for øvrig at vi har administrasjon og økonomi til å drive foreningen fram.

Slekt og Data vil også i framtiden være vår aller viktigste kanal for kontakt med medlemmene. Selv om vi må satse på at enda flere av våre medlemmer er på internett framover, er bladet det som gir alle medlemmene tilhørighet til foreningen og inspirasjon/ideer til utvikling

av vår hobby. Det er et stort arbeid å få fram et nummer av bladet, og redaksjonen skal ha stor takk for den betydelige innsats som er lagt ned.

Jeg tror vår forening har et betydelig potensiale for videre utvikling. Det er mange som interesserer seg for slekt, og ved at stadig flere utnytter internett, vil vi kunne rekruttere mange nye medlemmer. Forutsetningen for det er at vi kan utvikle oss som forening og følge med i svingene. Det tror jeg vi vil klare.

Vi ønsker å være en forening for folk flest. Vi må satse på at vi kan bidra til å utvikle det enkeltes medlems kompetanse både slektsfaglig og datafaglig. Foreningens virke må baseres på å høyne kvaliteten.

Nye koster

Etter fire år i styret, de to siste som leder, har jeg bestemt meg for å gi meg i styret for DIS-Norge. Jeg har hatt gleden av å være med i styret i den kraftige utviklingsperioden de siste årene. Det har gått med nokså mye tid, men samtidig har vi klart å utvikle foreningen i en positiv retning. Jeg vil takke alle tillitsvalgte og medlemmene ellers for den innsats som er nedlagt i foreningen og for det samarbeidet vi har hatt. Det har blitt lite slektsforskning for meg selv i de siste årene. Nå gleder jeg meg til å starte opp mitt slektsprogram og delta i DISs aktiviteter som et vanlig medlem.

Jan Solberg
Leder DIS-
Norge

Invitasjon Landsmøtet.....	2
Leder.....	3
DIS-Norge feirer 10 år.....	4
Husmenn.....	6
Internett og slektsvern.....	11
Slektsforsker og mor.....	12
Nasjonalbibliotek.....	13
Uår.....	15
Tvungen lokalmedlemskap.....	18
Kast slektsprogrammet.....	18
Amerikanere på RA.....	19
Økonomiske interesser.....	20
DIS-Norge og jeg.....	21
Jubileum.....	23
To viktige initiativtagere.....	24
Gratulerer med 10-årsdagen.....	25
10 år med rivende utvikling.....	26
DIS-Norge 10 år.....	27
Frisk vindpust.....	28
Held og lykke.....	28
Svensk misunnelse.....	29
Grattis.....	30
Slekt og Data, ferdiglest på 10 minutter?.....	31
Mere slekt i S&D?.....	32
Ja til mere slekt.....	33
Mitt liv med PC'n.....	34
Fremmede land.....	36
Folkets bilder.....	37
Marcus Thrane.....	39
Nordisk identitet.....	41
DIS-arrangement.....	45
Slektsforskerseminar i Bergen.....	47
Kolofon.....	48
Etterlysninger.....	49
Hvilket nytte gir DIS?.....	50
Ved tidens ende.....	50
Landsoversikt.....	52

DIS-Norge feirer 10 år

Alf Christophersen

**12. januar 1990 holdt
DIS-Norge sin første
«generalforsamling» hvor
det første styret ble valgt.
Hva var bakgrunnen,
og hva har skjedd siden?**

Bakgrunn

En vårdag i 1988 fikk jeg besøk av Wilhelm Færden som gjerne ville se nærmere på et norskutviklet databasesystem som jeg var bruker av. I løpet av demonstrasjonen fortalte han at han ønsket å bruke systemet til å registrere slektsbiografiske bøker, bygdebøker og annet av interesse for hans slektsforskning, noe som fikk meg meget interessert i og med at det var noe jeg selv hadde holdt på med i ledige stunder i flere år. Jeg brukte selv et program jeg var misfornøyd med, men Wilhelm kunne da fortelle om Föreningen DIS i Linköping og deres program Disgen, noe som medførte at jeg meldte meg inn med en gang og etter en tid var jeg også på lufta med Disgen.

Ut på sommeren ble jeg innbudt til å holde foredrag om Roots-L som jeg sammen med Marty Hoag i Fargo, ND, hadde startet like før jul 1987, på et møte i Helsingør 22. oktober 1988, 3. Nordiske symposium for Databehandling i Slektsforskningen. Ved avslutningen av møtet ble det konstatert at Norge og Island var de to eneste land i Norden som ikke hadde en tilsvarende forening for databehandling i slektsforskning, og vi som var til stede fra Norge, ble henstilt til å ta et initiativ til å danne en norsk forening.

Föreningen DIS hadde på daværende tidspunkt ca. 80 norske medlemmer, og vel tilbake i Norge tok jeg kontakt med Wilhelm Færden for å diskutere nærmere videre fremgangsmåte.

Vi tok kontakt med en del som vi visste var interessert i slektsforskning, og disse gav oss andre adresser på folk de kjente til. Videre fikk vi adressene til alle norske medlemmer i DIS, og alle disse ble tilskrevet. Jeg fikk jobb med å skrive et notat om våre planer som ble sendt alle de vi hadde fått adressen til i januar 1989. Dette resulterte i at vi kunne kalle inn 5 av de som hadde varslet stor interesse for dette til et møte på mitt kontor 29. mai 1989 hvor vi diskuterte hvorvidt det var noe å fortsette med, noe som resulterte i en forberedelseskomite som skulle arbeide videre mot et større forberedelsesmøte med evt. valg av interimskomite etter sommeren.

8. august 1989 ble så vår første aktivitet satt i drift, Slektsforum BBS, av Gunnar Aabøe i Sannidal. Dette var kanskje vårt viktigste aktivum i å få nye medlemmer de årene denne eksisterte. De første årene ble den driftet helt og holdent av Gunnar, også økonomisk, men fra 1. juli 1992 overtok DIS-Norge det økonomiske ansvar og Bjørn Nilsen begynte offisielt som ko-redaktør.

4. september kom 12 potensielle medlemmer sammen i ZEB-auditoriet (i dag fredet av riksantikvaren!) på Blindern og vedtok at det var grunnlag for å stifte en forening, og et interimsstyre ble valgt med Wilhelm Færden som formann. Fra Norsk Lokalhistorisk Institutt fikk vi deretter adresser til alle norske historielag og ættesogelag og noen andre foreninger med tema slektsforskning, og i desember sendte interimsstyret ut over 800

innbydelser til disse samt en rekke privatpersoner som man var kommet over på forskjellig vis. Foreningen startes offisielt 12. januar 1990 ble det første ordinære årsmøte avholdt i ZEB-auditoriet med 22 interesserte som fremmøtte. I det første styret ble følgende valgt: Wilhelm Færden som formann, Sjur Madsen som kasserer, Arne M. Sandlie som sekretær og ellers Gunnar Aabøe, Gunnar Thorvaldsen og Alf Christophersen. Sistnevnte tok på seg ansvaret for å lage vår foreningsavis og midlertidig drift av medlemsarkiv bygget på adressedatabasen som allerede var bygget opp.

Aktiviteter kommer til

Høsten 1990 kom så første offisielle nummer av Slekt og Data ut, og det ble gitt ut 2 nr dette året. Trykktekniske problemer var årsaken til at første nr kom ut så sent. Fra 1991 har så Slekt og Data kommet ut med 4 nr i året.

25.-27. oktober 1991 arrangerte vi 5. Nordiske Symposium for Databehandling i Slektsforskning på Brandbu. Her viste bl.a. Olof Cronberg DISBYT, et system for sammenlikning av slektsinformasjon. Dette var et prosjekt som tente flere norske deltakere, og i nr. 4 av S&D samme år kunne Gunnar Aabøe fortelle at han var klar til å kunne motta data for testing av systemet. Senere, i 1993, overtok Torill Lohne i Drangedal ansvaret for DISBYT som da ble omdøpt til DIS-treff, og vi annonserte i bladet en større innsamlingskampanje, noe som da ble ganske vellykket. DIS-treff har siden vært jevnt brukt av våre medlemmer med ca. 600 deltakere i januar 2000 og i overkant av 700000 linjer med data. Ganske tidlig ble DIS-treff gjort søkbar på Slektsforum BBS. Allerede 14/6-92 hadde 29 medlemmer levert data til DISBYT, og i databasen var det da over 40000 linjer.

Omkring 1992-1993 ble nyhetskonferansen no.slekt opprettet etter ønske fra en del medlemmer som enten var studenter ved universiteter eller høyskoler og ansatte ved samme institusjoner. Kort tid senere ble denne knyttet til Slektskonferansen på Slektsforum BBS via Thunderball Cave BBS.

I nr. 3/1994 kunne så foreningen tilby våre medlemmer mulighet til å poste E-mail til Internet via Slektsforum BBS, et tilbud ganske mange tente på og antagelig forårsaket at en del meldte seg inn i foreningen.

Lokallagene

Allerede i 1991 kontaktet medlemmer i Bergensområdet hovedstyret for å undersøke muligheten for å starte et lokallag i Bergen/Hordaland. Laget ble stiftet 23. september 1991. Tre dager senere var styret over i Bergen og arrangerte et større dagsmøte hvor bl.a. førstearkivar Yngve Nedrebø og førsteamanuensis Jan Oldervoll holdt foredrag.

Senere kom Salten slektshistorielag inn som medlem og endret sitt navn til DIS-Salten Slekthistorielag. Senere har det ene fylkeslaget etter det andre blitt stiftet, og i 1998 ble det tatt initiativ til at alle fylker skulle ha minst ett lokallag, noe som ble oppfylt 11. mars 1999 da siste lag, DIS-Buskerud ble dannet.

Internett

Parallelt med Slektsforum BBS opprettet flere medlemmer hjemmeside på WWW, en tjeneste som dukket opp som en farsott i 1992-1993. Undertegnede la ut en ressurs kalt genress.htm som inneholdt pekere til en del kilder som fantes på nettet, både i Norge og i utlandet. Jonny Berild i Molde laget en hjemmeside som presenterte DIS-Norge, og flere ressurser dukket opp på nettet. WWW ble presentert første gang for våre medlemmer i SogD 1/95.

Etter en tid bestemte styret i DIS-Norge seg for å opprette egen hjemmeside og kontakt med det som i dag heter Sol ble tatt. 1. mars 1996 kunne så foreningen annonsere at vår hjemmeside <http://www.sn.no/disnorge> var åpnet. Innholdet på Jonny Berilds side samt en del fra undertegnede side samt en del andre ressurser ble samlet på DIS-Norges nye hjemmesider. I nr 4/1996 kunne vi også annonsere en søkemekanisme for DIS-treff via WWW, en ressurs som medførte stor medlemspågang da man som ikkemedlem kun fikk vite at noen hadde registrert slektsnav-

net, men ikke hvem. Som medlem av foreningen ville man få vite dette. Mer om BBS'en og vår hjemmeside kan du lese annet sted i bladet.

Sommeren 1996 annonserte vi også en ny medlemservice, DISforum, etter først å ha forsøkt et online diskusjonsforum, Slektsmia. Senhøstes 1999 ble så DISforum splittet i DISforum og DIScave, en konferanse som åpnet sterkt med en heftig diskusjon om årtusenskiftet :-).

Slektsforskerdager

Så tidlig som i 1994 bestemte vi oss for å arrangere Slektsforskerdager. De første gikk av stabelen på Sørmarka kurssenter. Påmeldingene var til å begynne med meget nølende, men de siste dagene før møtet skulle arrangeres, strømmet det nok påmeldinger inn til at det kunne bli et vellykket arrangement, noe det da også ble. Møtet startet en fredag med et velkomstforedrag av Tore Vigerust, etterfulgt av en sosial sammenkomst i peisestua. Lørdag og søndag gikk så med til møter og brukerkurser i diverse slektsprogrammer og bruk av BBS, en idé som kanskje skulle følges opp igjen fremover i tiden.

Året etterpå prøvet vi oss på en litt mer åpen form, basert på erfaringer som undertegnede hadde med fra Sverige hvor jeg ble utskremt på 3 timers varsel til å dekke årets Svenska Släktforskar-dagar i Stockholm. På slektsforskerdagene på Kringsjø i Oslo hadde vi derfor med et slektsforsker-torg hvor vi inviterte diverse foreninger og næringsdrivende til å stille ut sine produkter for salg, parallelt med en rekke foredrag, dog uten kurs i bruk av programmer etc.

I 1996 forsøkte vi enda en ny vri, denne gang fullt ut inspirert av Svenska Släktforskar-dagar i sammen med InfoRama, «Fortiden i Dag», arrangert 25.-27. oktober. Pga. åpen adgang til messa som var samtidig med en antikvitetsmesse, er det vanskelig å vurdere hvor vellykket dette arrangementet egentlig var.

Pga. kritikk fra medlemmer ellers i landet som ikke hadde råd til å delta på disse arrangementer, ble det etter dette vedtatt at fremtidige slektsforskerdager skulle skje

Forts. s. 22

husmenn

Godseier Brodtkorb og hans husmenn

Godseier Brodtkorb på Tjøtta hadde 20 husmannsfamilier. Slike godseiere fantes det mange av i vårt langstrakte land. Brodtkorb eide ca. 1000 dekar jord og ikke mindre enn drøye 200 gårder spredt på Helgeland. Dermed var han en mektig mann som kunne skalte og valte med både den ene og den andre etter eget forgodtbefinnende. Brodtkorbene, som skiftevis het Nils og Johan, hadde egentlig et godt omdømme.

De førte et stort hus for sine likestillede – presteskaper, proprietærer og godseiere som det fantes mange av i Nordland på slutten av 1800-tallet. Husmennene under Brodtkorb hadde derimot elendige kontrakter. Terskelen var høy mellom kong Salomo og Jørgen Hattemaker.

På aldershjemmet i Sandnessjøen befinner Kåre Jensen Sundet seg. Han husker husmannstiden og viser til husmannskontrakten fra 1914 mellom hans far Martin Jensen og Johan Brodtkorb. Denne er ingen hyggelig lesning, kan jeg forsikre.

For husmannsplassen Nersundet på Tjøtta måtte Jensen arbeide 40 pliktdager i året. Dette arbeidet skulle utføres når som helst eieren forlangte det. Hvis husmannen var hjemme, var han også pliktig til å arbeide ut over de 40 dagene, men da for litt betaling. Ellers måtte han ta del i gjeting og gjerdning i forhold til de dyrene han kunne fø på plassen.

All slags herligheter – det være seg jakt, dun og multer og lignende – var forbudt for husmannen. Han hadde heller ikke lov til å ha hund. Det var ikke lov med ansamling av mennesker, dans eller bevertning.

Husmannens familie ble også pålagt å vise respekt for godseieren og hans folk, og han måtte vise pyntelig fremferd både under

arbeid og ellers. Kåre Jensen forteller at dette var et område der Brodtkorbene holdt streng justis. Han husker at man måtte stå med lua i hånden foran innkjørselen til Brodtkorbs residens enten man så folk eller ikke. Likeså måtte de bukke eller neie foran kirkestolen til Brodtkorbs familie når den ble passert.

Av husmannens goder kan nevnes at han fikk lov til å ta vinterved til eget bruk. Denne skulle tas av einer og nedfallstrær. Likeså hadde plassen havnerett til de dyrene de hadde før til.

Hvor løselig husmannen satt på plassen, går frem av et av de siste punktene i kontrakten. Der står det:

«Mot brudd på denne kontrakt, herunder også innbefattet fornærmelser mot godseieren, hans hustru, barn, oppsittere og tjenere, kan brukeren av plassen bli oppsagt uten videre, og må flytte fra plassen ved første faredag.»

Uten å ta munnen for full, forteller Kåre Jensen om fattigdom. Hans far Martin hadde kone og 11 barn. Noen av barna døde av ulike årsaker. De hadde liten motstand mot sykdommer. Mat var det skralt med. Han husker at de mange

ganger gikk sultne til sengs. Selv om plassen Nersundet hadde to kyr og noen sauer, så strakk det ikke til.

De som bodde ved kysten, kunne fiske, men det var strenge restriksjoner for hva husmennene kunne gjøre og ikke gjøre.

Kåre Jensen påpeker det gode forholdet mellom hans far og Brodtkorb. På tross av den strenge kontrakten og den store standsforskjellen, var ikke Brodtkorb noen urimelig mann. Hvis man klarte å gå med tiggerstaven, fikk man hjelp mot gjenytelse i arbeid. Det virket som om godseieren følte forpliktelser overfor sine undersåtter.

Av husmannskosten husker Kåre Jensen selvsagt svartgrøten (byggmelsgrøten). Ellers var det spekesild eller annen fisk både morgen, middag og kveld. Fisk og sild hadde man både til flatbrødet og til grøten når det knep. Når kyrne melket, fikk man skummet melk til maten. Ellers var det en blanding av surmelk og vann (bleng). Kjøttmiddager hørte til sjeldenhetene, men det hendte at de hadde småkjøttsuppe kokt på litt sauekjøtt, kålrabi, løk, gryn og vann. Dette var herlig med flatbrød til.

Vanligere var det med fersk fisk, lever og flatbrød, og suppe av kraft med litt meljevning smakt til med løk og karve. Stekt fisk var imidlertid sjeldnere, for til det trengte man smør. Fiskeboller av farse (hyse eller lyr) hørte til søndagsmiddagene.

Under pliktarbeidet hos Brodtkorb hadde husmennene kosten, og den var bra. Dersom det passet seg slik at konene og barna var i arbeid på gården, fikk også de spise sammen med arbeiderne rundt det store bordet som var beregnet på underklassen. Alle fikk spise seg mette.

Husmannsånd og husmannstid

*Av og til treffer man på
uttrykket «husmannsånd» –
et uttrykk for servil
underkasting. Kanskje var
ordet bare til en viss grad
dekkende. Husmenn tjente
på å stå seg vel med
husbonden sin, men dette ble
sett på som smisking og
«øyetjeneste» overfor
bonden.*

Ofte ble husmennene, med rette eller urette, beskyldt for å sluntre unna arbeidet når husbonden ikke var til stede. Orde «husmannstralt» oppsto. Dette var en beskrivelse av det arbeidstempo husmennene la seg til.

Selv om husmannen og bonden var enige om arbeid og arbeidsmetoder, kunne det daglige arbeidet være nokså turbulent. Som regel kjente husmannen gården fra et langt liv. Han jobbet for gårdens beste, selv om det tidvis kunne gå ut over ham selv.

Merkelig nok var husmennene med på kappstriden mellom gårdene. Det sto prestisje i å bli først ferdig med våronn og høyoñn. Man måtte alltid prøve å ligge et hakk foran nabogården. Husmennene reagerte også sterkt på at andre gårder trakasserte den gården de lå under.

Likevel kunne ikke husmennene unngå å føle seg forurettet, for levekårene hos bonden og hos husmannsfolket var som natt og dag. De kunne også variere mye fra husmannsplass til husmannsplass. Det fantes hjem der man sjelden kunne spise seg mett. Kokte poteter dypet i saltlake, eller bein som det allerede var kokt suppe på flere ganger, ble ikke rare greiene. Ungene sloss om å få skrape grøtgryta.

I mange husmannshjem fantes det bare ett rom. Der opplevde ungene både fødsler og død på nært hold. De fikk med egne øyne se småsøsken bli født i fattigsengen ved veggen, og i den samme sengen så de søsken eller foreldre dø.

Andre husmenn levde under mer anstendige kår. De led ingen nød verken med mat eller klær. Hva var så grunnen til de store forskjellene? Først og fremst skyldtes det plassens størrelse og beliggenhet, bondens velvilje, og ikke minst husmannsfamiliens evne til å disponere sin tid utenom pliktarbeidet. Det var også viktig at man ikke satte flere barn til verden enn det man greide å forsørge.

Barneflokkene på husmannsplassene var gjerne store. For mange kvinner innebar dette en lang, sammenhengende periode med å gå «barntung» og med amming. Barnet fikk gjerne bryst til neste-

mann meldte sin ankomst. Dette kunne bety at det fikk suge til det var både tre og fire år gammelt. Aasmund Olavsson Vinje fortalte at han fikk bryst til han var seks år gammel: «Jeg erindrede at jeg stam- pede i Gulvet og truede efter Bryst.»

Ved siden av brystmelk fikk barnet voksen mat. Av og til kokte de barnegrøt, men ellers var det vanlig at de voksne tygde maten som de ga til barna. Et problem som ofte rammet husmannshjem på grunn av lite sengeklær, gangklær og ikke minst undertøy, var angrep av lopper og lus. Sengehalm og gamle skinnfeller som sjelden ble luftet, var et eldorado for krypende lus og hoppende lopper. Selv om husmannskona kjempet heltemodig, var hun dømt til å tape kampen. Den gamle måten å holde lopper og lus i sjakk på, var å lyske seg. Folk dro av seg skjorta og serken.

Deretter fanget de lopper og lus som de klemte i stykker mellom neglene. Enkelte hadde en «luseknekkerfjøl» som de nyttet til formålet. Ellers var det finkammer – lusriver – som ble brukt i kampen mot lus. Lusehetter ble også benyttet. Man smurte inn hodebunnen med sebedilleeddik eller andre botemidler og satte en hette over.

Verken lus eller lopper tåler frost. Et gammelt ordtak om lusa sa: «Jeg vil før kokes i syv luter, før jeg henger en vinternatt ute.»

Å bære fellen til en mauttue ble også praktisert, men det sikreste var nok å kaste fellen.

Det var mange som led nederlag i kampen mot disse småkrypene. Det ble påstått at noen hadde såkalte lusebord mellom skuldrene. Hvis man var utstyrt med dette fra naturens side, var det ingen ting som hjalp. Sikkert var det i hvert fall at mange barn og voksne virkelig led under utøyangrepene. De røde, små stikkene klødde infernalsk. Dyrene formerte seg med rekordfart.

Av forståelige grunner hadde ikke husmannsfamiliene tilgang på rikelig vann, såpe, rene klær fra innerst til ytterst og rene senger.

Husmenn på Dønnesgodset

Hvor gammelt husmannssystemet var på Dønnes på Helgeland, har man ikke noen sikker formening om etter Axel Coldevins nedtegnelser. Godset eller gården hørte til landets mest omfangsrike, og husmennene er nevnt i et skjøte fra 1675. Der het det seg at de nevnte husmannsplassene hadde ligget der fra «arilds tid».

Husmennene som hørte til under Dønnes, hadde skrevne kontrakter. De satt dermed trygt på plassene sine hvis de var skikkelige folk. Ved århundreskiftet var leien for plassen 40 kroner, eller noe mindre dersom det var kår på plassen. Mannfolkene fikk 80 øre dagen for pliktarbeidet og kvinnfolkene 60 øre. Om vinteren var lønnen noe mindre. Hovedtyngden av pliktarbeidet var i sommerhalvåret.

Husmannskontraktene fra Dønnes skiller seg ellers noe ut fra det vanlige på Vestlandet, i Nord-Norge og i store deler av

Trøndelag, fordi husmennene hadde ubegrenset arbeidsplikt på gården. Dette var mer vanlig på Østlandet. Ellers var det vanlig at tallet på pliktdager var fastslått i kontrakten, plikt til «etter tilsigelse aa møde paa Gaarden – naarsomhelst og til hvasomhelst slags Arbeide».

Selv om husmannslivet, ut fra vår tids tenkemåte, måtte føles nedverdiggende, virker det ikke slik i Coldevins beskrivelse. Likevel forekom blant annet at en husmann gjorde det klart for fru Coldevin hvor mye sild han hadde spist på Dønnes. Han sa at dersom man la silda etter hverandre hode ved spord, ville den rekke akkurat sju ganger rundt jorda ved ekvator.

Etter datidens mål var ikke godsierne på Dønnes urimelige. De var strenge, men også rettfæ-

dige og hjelpsomme. Etter tradisjonene sto klasses skillet i sentrum, så de holdt avstanden. Husmennene måtte ikke glemme å gå med lua i hånden. Dette gjaldt helt frem til Isach Coldevin overtok.

Isach var en studert mann som ble slitt mellom plikten til å overta Dønnes og føre tradisjonene videre, eller fortsette landbruksforskningen. Etter en lengre betenkningstid og flere anmodninger fra sin far, ble det til at han overtok i begynnelsen av 1900-årene. Da var det knyttet 32 familier eller 267 personer til Dønnes. I tillegg var det noen hundre bygselgårder som var løsere knyttet til hovedbruket. Dette var et stort ansvar å påta seg, særlig fordi slekten forlangte at han skulle være en slags herremann. Isachs overtagelse betydde en ny tid for Dønnes.

Pliktarbeid

Pliktarbeid var en viktig del av husmennenes hverdag. Dette var betaling for å ha plassen. Mengden pliktarbeid varierte mye fra plass til plass. Det kunne dreie seg om alt fra 6-7 dager til 40 – ja, sågar mer i de mest ekstreme tilfeller.

Arbeidet pågikk for det meste i onnene, men hos de som hadde mange husmenn, kunne oppgavene variere en del. Husmennene deltok for eksempel i våronn, høyyonn, skuronn, skogsarbeid og vedhugging. Arbeidet var fordelt slik at gården hadde hjelp til enhver tid.

Onnearbeidet og matstellet hørte nært sammen. Husmennene fikk mat på gården de dagene de arbeidet der. For dem som hadde det snaut hjemme, kom dette selvsagt

godt med. Mange husmenn så frem til å få spise mette på annet enn grøt og sild.

Vi stanser litt opp på en stor østlandsgård. Der var det stor ansamling av folk. En del spilloppmakere fikk utfolde seg. Ved siden av låvebrua var det laget til soverom for dem som ikke gikk hjem om natten – ett for hvert kjønn. Man kan lett forestille seg at her var det mye lek og moro. De tenkte lite på at de skulle tidlig opp neste morgen.

Maten under pliktarbeidet var alltid bra, og den fantes i rikelige mengder. Noen ganger var det så mye mat at husmannskonene lurte med seg litt hjem til de ungene som ikke var i arbeid.

Til morgenmat ble det servert

kake av en eller annen sort, og pul-tost. Hvis ikke var det brød og fle-sk. Middagen besto vanligvis av fle-sk og gryn-pølse, kromme og pannekaker. Nonsmat var vassgrøt eller tynnmelk og flatbrød, og kveldsmaten var sild og poteter. Maten ble lagt på flatbrød. Hver og en hadde sin treskje, men det ble spist av felles fat.

Rangsforskjellen kom til syne ved plasseringen under måltidene. Gårdsfamilien spiste inne i stua, mens arbeids- og tjenestefolkene satt ved et eget bord. Husmennene og deres familier satt etter år og status innen standen, men de satt aller nederst ved bordet.

Husmannsvesenet i Norge

av
Paal Røiri

I foregående nummer av tidsskriftet hadde Wenche Undrum skrevet en artikkel med ovenstående tittel. Paal Røiri fortsetter her å kåsere om samme tema.

Første møte med husmannsbegrepet i kildene

Husmann i betydningen arbeidsmann innlosjert hos bonden, omtales i norsk lov så tidlig som i Magnus 6. Lagabøtes tid, dvs. 1263 – 1280. I en forordning gitt av kong Haakon Magnussøn (1299 – 1319) omtales «husmenn og huskoner», men der i betydningen løsarbeidere. Vi møter for øvrig ordet husmann, «HUSMA_R» i en dom fra 1364. I et diplom fra 1452 er ordet husmannsplass / husmannsrydning, «HUSMANNDZ RUDSTO», brukt.

Årsakene til fremvekst og avvikling av husmannsvesenet

Fremveksten av husmannsvesenet hadde i første rekke sammenheng med befolkningsveksten utover i 1700-tallet. Den medførte knapphet på jord og økte klasseskiller i bygdene. Fremveksten av nye næringer som for eksempel skogbruk, bergverksdrift og sagbruksdrift var av betydning for lokaliseringen av husmannsplasser. Avviklingen etter 1850 skyldtes dels modernisering av jordbruket med redusert behov for arbeidskraft, dels industrialismens behov for arbeidskraft, veksten av byene og utvandring.

Lovgivning om husmannsvesenet

Den 2. oktober 1750 fikk man en forordning (nedenfor kalt F 1) om at norske odelsbønder skulle gi sine husmenn «bygsselssedler». Sedlene skulle tinglyses og gjelde for husmannens og hans enkes livstid. Hensikten med forordningen var å vanskeliggjøre at husmenn ble utsagt fra plassene, og deretter falle fattigkassene til byrde, eller bli satt ut i legd som fattiglemmer og der ved bli en belastning for allmuen. Allerede en ny forordning 29. april 1752 (nedenfor kalt F 2) endret F 1. Hensikten var nå blitt å motivere bøndene til å fremme fremveksten av husmannsplasser for å øke tilgangen av arbeidskraft og rekrutter til hæren. I navnet skulle F 2 bare forklare F 1, men i realiteten innførte F 2 nye bestemmelser som endret F 1. Ifølge F 2 skulle det nå

skjelnes mellom husmenn bosatt «inden Gaardens Indhægning eller Hiem-Røtter», og de som bodde utengjerdes. De førstnevnte skulle anses som tjenestefolk og skulle kunne utsies fra plassen når husverten ønsket det. (Godtgjørelse for oppbygd / innkjøpt hus og lignende skulle dog gis.) Husmann som selv hadde ryddet plass i utmarken, skulle få en bok der hans rettigheter og plikter skulle føres inn. Disse skulle registreres i tingprotokollen. En slik husmann og hans enke skulle ikke kunne jages fra plassen så lenge de etterlevde sine plikter. – For å fremme rydning av plasser ble både plasser inngjerdes og utgjerdes fritatt for skyldsetting og tiende. Rydningsmann i almenningen skulle dog få tinglyst bygsselsseddel på plassen og skattefrihet, tiendefrihet samt skyssfrihet i 10 år; 15 år ved oppdyrking av myrer.

Er du glad og fornøyd?

Det håper vi virkelig, men er du helt fornøyd med det slektsprogrammet du bruker? Er det oversiktlig? Må du trykke mange knapper eller menyer for å gjøre en liten ting, eller spretter det til stadighet opp vinduer som du senere må lukke? Skulle du ønske at noe var annerledes?

Det finnes ikke dårlige brukere, kun dårlige slektsprogram. Et slektsprogram kan alltid bli bedre. Det kan også Embla® Familie og Slegt og det har vi tenkt å gjøre noe med. Vi har faktisk jobbet med det i over 18 måneder og begynner å se frukter av vårt arbeide. Vi har brukt mye ressurser for å studere måter du jobber på for å lage ditt arbeide enklere og sikrere. Vi jobber hardt for at du skal jobbe enklere!

Det er Embla AS som utvikler
Embla® Familie og Slegt

Plassen skulle deretter skyldsettes. Først i Husmannsloven av 1851 ble skriftlig, tinglyst kontrakt regnet som hovedregel. Loven beskyttet bl.a. ved å sette en øvre grense for arbeidsplikten. – Loven ble avløst av Jordloven i 1927. Den tok sikte på å avvike husmannsvesenet, og ga husmannen samt hans slekt rett til å ekspropriere plassen.

Ulike betydninger av ordet husmann

I 6 ulike situasjoner ble betegnelsen «husmann» brukt før i tiden:

1. En «plassmann», dvs. en mann som bodde på umatrikulert grunn. (Med eller uten arbeidsplikt.) Denne betegnelsen benyttes fra og med 1500-tallet. Den «moderne» husmann hører i første rekke til tiden etter 1650.
2. En «rydningsmann» (også kalt «stokklending»), dvs. en som ryddet grunn for et nytt bosted. Denne betydningen benyttes mot slutten av middelalderen, dvs. henimot ca. 1500.
3. En person (en såkalt «innerst») innlosjert hos en bonde eller som hadde skaffet seg husvære på dennes grunn, uten å drive selvstendig jordbruksvirksomhet. I denne betydning finnes husmann i dansk-norsk lovgivning ved slutten av 1600-tallet.
4. En person som leide hus av en gårdeier som selv bodde i byen. Denne betydningen av husmann forekommer i middelalderen, dvs. frem til ca. 1500.
5. En ødegårdsmann, dvs. bruker på en skattemessig sett dårlig gård. Denne betydningen av husmann fremkommer i skattelister fra 1500-tallet og i første halvdel av 1600-tallet.
6. En kårman (dvs. en mann som har føderåd = følge = follog = foddø = foddog = forsyn = framfødsle = fødsleverd = hold = kost/kosthold = livøre = not = oppsett = sytning = vilkår), eller person som står i et kårtilignende forhold til gårdbrukeren. Benyttes på 1600-tallet, for eksempel i manntallet 1664-66.

Husmennene kan deles i 2 grupper: Arbeidshusmenn og bygselhusmenn. Arbeidshusmannen er best kjent fra Østlandet og Trøndelag.

Det var særlig adel og geistlighet som gikk i spissen ved etableringen av systemet med arbeidshusmenn. Disse kjennetegnes ved:

- De måtte ofte selv rydde plassen i gårdens utmark.
- Leien ble gjerne betalt i form av arbeidssytelser.
- Utover det måtte de arbeide for daglønn på gården når de ble tilsagt.
- Hvis de var uten jord, hadde de bare tomt med hus eller tomt til eget hus. I denne kategorien var det mange i usle kår, men også håndverkere og verks- arbeidere som ikke var så avhengige av det plassen kastet av seg.

Husmannsplassen Sadelmakerbråten på Slemdal i Vestre-Aker.

Bygselhusmannen (typisk for Vestlandet) kjennetegnes ved:

- Plassen var liten, ofte bare en tomt.
- Leien ble for det meste betalt i penger, ettersom arbeidssytelsen helst var ubetydelig.
- Hovedvirksomheten lå i høyere grad utenfor gårdsarbeidet; i fiske, håndverk og lignende.

Sosialt sett var avstanden mellom bøndene og husmennene lenger på Østlandet enn på Vestlandet. Husmannen i kystområdene ble stundom kalt strandsitter, inne i landet også stuemann, stuesitter, plassmann eller bakkesitter.

Antall husmenn og deres viktigste forekomst i Norge

I 1664-66 var det 12.000 husmenn med jord, 5.000 strandsittere m.m. (inkl. bruksarbeidere, gifte håndverkere m.m., dvs. nesten alle som var gift og førte egen husholdning, men ikke bodde på egen matrikulert jord), 3.900 føderådsmenn og 57.200 oppsittere (bygselmenn/leilendinger).

I 1723 var det fortsatt ca. 12.000 husmannsplasser med jord i Norge, dvs. ca 20% av antall bønder. I 1801 var det blitt 39.411 husmenn med jord.

Da antallet kulminerte i 1855, var det flest husmenn i Oppland, 8.871. Dernest i Hedmark og Nord-Trøndelag, som begge hadde ca. 6.000, Akershus ca. 5.500 og Sør-Trøndelag ca. 4.800. Andelen husmenn i forhold til bønder varierte sterkt. Eksempelvis var den i Nord-Trøndelag 135%, i Oppland 116%, i Hedmark 90% og i Sør-Trøndelag 77%. Det var for øvrig også 21.982 husmenn uten jord. Av disse var det flest i Nordland (2.469) og Hedmark (2.180).

I 1865 var det 65.060 husmenn med jord, dvs. 57% av antall bønder. (Det er tvilsomt når Wenche Undrum i foregående artikkel forteller at husmannsklassen var dobbelt så stor som bondeklassen.)

I 1890 var antall husmenn med jord redusert til 29.623, i 1910 til 19.763, i 1917 til 14.666, og i 1928 til 6.079.

Hva navnene på husmannsplassene forteller

Vi kan gruppere navnene på husmannsplassene i ulike grupper som alle forteller oss noe:

1. Om plassen ble ryddet i innmark eller utmark: Bøggerdet, Hagen, Hesthagen, Kalvehagen, Kalvegjerdet, Kalveløkken, Lykkja, Jordet, Gjerdet, Enget, Teigen, Kvea, Næpegjerdet, Træet, Trøa, Tåje, Øikjegjerdet. Disse plassene ble ryddet på delvis eldre dyrket mark, og fikk sitt navn som en del av den gamle gården, før de ble husmannsplasser.
2. Plasser med –stugunavn: Forstavelsen kan være navnet på gården, et personnavn (kanskje byggerens) eller oppkalt etter et håndverk, etter samferdsel, kvernbruk eller sagbruk. Eksempler er: Skreddarstugu, Skomakerstugu, Smestugu, Snekkerstugu, Brustugu, Kvernstugu, Sagstugu.
3. Plasser med et naturnavn eller gårdsnavn som forstavelse: Hagen, Bekken, Moen, Lia, Morka, Myra, Åsen.
4. Plasser der rydningsmåten beskrives: Svea, Bråten, Brenna, Brånå, Rønningen, Kasa, Kaasa, Røa. Sadelmakerbråten (på Slemdal i Oslo) er en kombinasjon av alternativ 2 og 4.

Forts. s 38

Internett, slekt og personvern

av Ivar S. Ertesvåg,
medlem i DIS-Norge, forfatter, forskar og lærar i maskinteknikk (energi og forbrenning) ved NTNU i Trondheim.
ivar.s.ertesvag@mtf.ntnu.no

–Eg har samla opplysningar om slekta, avdøde og nolevande. Kan eg leggje dette ut på Internettet? Kva for opplysningar kan eg eventuelt ta med, og kva kan eg ikkje ta med?

–Frå lokalavisa har eg systematisk samla opplysningar om fødde, gifte og døde for mange år. Kan eg leggje dette ut på veven?

–Må eg ha konsesjon frå datatilsynet for å samle opplysningar om nolevande slektingar, eller eventuelt om eg vil leggje dei ut på veven?

Dette er spørsmål som kjem opp no og då. Dette skrivet har kome til som mine innspel i fleire nett-ordskifte dei siste 2-3 åra, om kva for slektsopplysningar ein kan leggje ut på veven (WWW) eller i andre allment tilgjengelege elektroniske medium.

Å ha rett, og å gjere rett

Spørsmåla kan stillast på fleire nivå, til dømes:

- Kva har du lov til å leggje ut, utan at det er i strid med norsk lov?
- Kva kan du leggje ut, utan at du risikerer å verte saksøkt eller straffa for det?
- Kva kan du leggje ut, og framleis halde deg til god folkeskikk?
- Kva er det klokt å leggje ut, og kva er det uklokt å leggje ut?

Det første spørsmålet er eit juridisk spørsmål, og det andre er rettssystemet i praksis (langt frå alle lovbrott vert påtala). Du kan sikkert leggje ut det meste utan å verte saksøkt eller straffa. Då må du berre halde deg unna verna åndsverk med øko-

nomisk verdi, og grove injuriar eller krenkingar av nolevande eller nyleg avdøde personar. Historiske personar ser ut til å vere fritt vilt, særleg dersom det kan kallast «forsking». Så langt eg har skjønna – eg er ikkje jurist – gjeld lova om personopplysningar ikkje for register som privatpersonar lagar (jf. Bjørn Nilsen i nr.3-4/99 s.21).

Kva med folkeskikk og klokskap? God folkeskikk er ikkje alltid god nok eller klok nok. Internettet er eit nytt, og på mange måtar ukjent, medium. Det kan hende du kan gjere ting som folk vil godta no og kanskje tilgje seinare – men som etter ei tid viste seg å vere uklokt. Når noko er lagt ut elektronisk, kan spora vere vanskelege å hente inn-att etter ei tid.

Juridisk sett er det nok dei same

reglane som gjeld for papirutgåver og for vev-utgåver. Men det kan vere at den elektroniske utgåva kjem i ei anna stode enn papirutgåva. Skilnaden ligg i tilgjenget: 1) Prøv å finne opplysningar om ein person på biblioteket, og 2) prøv deretter på nettet. Sjølv om slektsbøker og bygdebøker har namneregister (og slett ikkje alle har det), er det mange bøker. Difor meiner eg det er stor skilnad på nett-utgåver og papirutgåver, svært stor skilnad. Eg veit ikkje om denne skilnaden er prøvd eller vurdert juridisk – men vi var inne på folkeskikk og klokskap også.

Det er skilnad på å ha rett, og å gjere rett.

Forts. s. 40

Det er kun et verktøy!

Uansett hva selgerne sier, så er og blir dataprogrammer kun et verktøy. Det finnes mange verktøy på markedet og det er opp til deg å velge det som passer deg best.

Velg det riktige slektsprogrammet!

Gjør som flere tusen andre i Norge og velg slektsprogrammet Embla® Familie og Slegt.

Det er Embla AS som utvikler
Embla® Familie og Slegt

slektsforsker og mor...

av
**Aud Magnhild
Ohnstad**

**Tåka lå tykk rundt husveggene
da jeg gikk ut for å hente
avisen en tidlig morgen.**

Det blåste en kald nordavind ned langs nakken, og jeg fikk med et en guffen følelse av ikke å være alene i tåkeheimen. Slik kan vel noen og en hver av oss føle når vi oppsøker gamle steder og grafser i private brev eller notater fra våre forfedre.

Utskrifter fra kirkebøker, folketellinger og andre protokoller ligger «sirlig» stablet på mitt lenge etterlengtede skrivebord. Etter mange timers sortering har jeg endelig fått noenlunde kontroll over en etter hvert enorm dokumenthaug, men..... hvor var nå det skiftet jeg holdt i hånden for et øyeblikk siden?.....

– Mamma, ropes det plutselig fra badet.

– Hvor er den buksa du vasket i går? Jeg må ha den nå, jeg er allerede for sent ute.

– Hm, vent litt vennen min, jeg leter etter noe her..... – Hvor er nå det «hersens» dokumentet?...

– Mamma, du må hjelpe meg, bussen går snart!!!

I det jeg reiser for å redde «krisen» denne gangen, kommer kneet mitt bort i bordplaten og de «sirlige» bunkene med dokumenter, som det har tatt meg timer med å sortere, raser selvfølgelig ned på gulvet!!!!...Det var som...

Etter at «krisen» over ei gammel utslitt dongeri bukse, som har sett bedre dager, er avverget, blir dokumentene lempet med hard hånd ned i de plastnettene de lå i

og som de sikkert hører hjemme i. Nå er det nok! Nå får skifte være skifte og tipp-tippoldefar får ha dokument og tankene sine for seg selv!!! Hva i himmelens navn var det som fikk meg til å begynne med dette «dustete» arbeidet i det hele tatt?? Hadde jeg ikke nok med jobb, barn, hus og hjem, kjøring og henting av barn på trening og kamper? Skulle jeg i tillegg bruke kveldene og natta på å rote i «private» dokumenter, som egentlig ikke hadde noe med meg å gjøre også?.....

Mye av dette står jo skrevet fra før, er det da nødvendig å skrive det på nytt?...

Min bestefar var en liketil og rolig kar. Det var alltid en fornøyelse å høre ham fortelle fra «gamle dager» og han var også glad i å skrive. Han samlet på det han skrev ned og som en overraskelse til han, fikk han et hefte overrakt på sin 80 års dag med det han hadde skrevet ned.

«Oppigard i minnet mitt» står det i sirlige bokstaver på fremsiden av heftet.

Da dagen var over og roen hadde senket seg i hjemmet, satt jeg og tenkte på nettopp bestefar og det som står skrevet i heftet. Det var jo nettopp dette heftet som gjorde at jeg fikk interesse for mine forfedre. Hvor kom de egentlig i fra og hvor ble de av?...

Jeg reiste meg fra godstolen, fant frem plastnettet og startet arbeidet med sorteringen på nytt.....

Kom til å huske noe jeg hadde lest en gang.

**Glemmer vi våre forfedre,
glemmer vi fort at en bekk har
en kilde og at et tre har en rot.**

Vi har også en arv vi skal gi våre barn.

I Don't Wanna

*I don't wanna do the dishes
I don't wanna do the wash
I sprinkled clothes a week ago
And now my iron is lost!!*

*I don't wanna rattle pots
I don't wanna rattle pans
I see the mail light flashin'
I wanna chat with friends!!*

*Oh the tables need some dustin'
and the floor could sure be mopped
But I know if I get started
there'll be no place to stop*

*The closets are so full
things are falling off the shelves
I wish for cleaning fairies
and magic little elves.*

*They could sprinkle fairy dust
and twitch their little nose
The windows would be sparkling
I would have no dirty clothes*

*Oh I know that I'm just dreamin'
My head is in the sky
I must cook that meat that's greying
and bake that apple pie*

*The Hubby needs a bath
Doggy needs attention
Oh.. the other way around I mean
my brain is in suspension*

*I am runnin' round in circles
I am gettin' nothin' done,
I keep thinking of my web
I am missing all the fun!!!*

*Well I know I'm not addicted
though I hear that all the time
But I guess this stuff can wait on me
Cause Today I'll Be On Line!!!*

Litt statistikk:

Pr 1.12.1999 har DISforum 465 abonnenter i mail-modus og 164 i digest-modus, til sammen 629 abonnenter. Altså bare drøyt 10% av medlemsmassen! De gjør mye av seg.

Pr 1.12.1999 har 585 medlemmer bidratt til DISTreff (totalt ca 700.000 poster i DISTreff-basen). Også her ca 10% av medlemsmassen.

Nasjonalbiblioteket

Nasjonalbibliotekets avdeling Oslo

av Tove Dahl Johansen

Tove Dahl Johansen er bibliotekar ved NBO.

Lokalisering, tjenester og samlinger Nasjonalbibliotekets avdeling Oslo (NBO), som ble opprettet 1.1.1999, holder til i Universitetsbibliotekets tidligere bygning på Drammensveien 42 (ved Solli plass). Avdelingen i Oslo er Nasjonalbibliotekets publikumsavdeling. Formidling av bibliotek tjenester skjer ved personlig oppmøte, pr telefon, post, faks, e-post og ved hjelp av elektroniske databasetjenester og hjemmesider på internett. NBO tilbyr lesesalsplasser, referanse- og veiledningstjenester og lånetjenester. I NBO finner besøkende den nasjonale litteraturen. Det innebærer alt som utgis i Norge, alt som skrives om Norge og nordmenn og om norske forhold i utlandet, oversettelser til andre språk av norske forfatters verker m.v.

NBO er et bibliotek hvor mesteparten av litteraturen befinner seg i lukkede magasiner. Det innebærer at man først må levere bestilling for å få tilgang til materialet. Deretter blir materialet hentet frem av bibliotekets personale, enten til bruk på lesesalen eller for hjemlån. På biblioteket er det muligheter for søking på internett.

I forbindelse med delingen av samlingene mellom Universitetsbiblioteket og NBO ble størsteparten av de utenlandske samlingene flyttet til det nye Bibliotek for humaniora og samfunnsfag i Georg Sverdrups hus på Blindern. En god del av litteraturen innenfor emnene nordisk historie og personalhistorie er imidlertid blitt igjen ved NBO. Biblioteket har også beholdt spesialsamlingene, som for eksempel Håndskriftsamlingen (manuskripter, brev og

privatarkiver), Norsk musikk-samling, Kartsamlingen (samling av trykte og håndtegnede kart), Billedsamlingen (samling av portretter, prospekter og postkort), Norsk-amerikansk samling (bøker, tidsskrifter, småtrykk og aviser om nordmenn i Amerika), Krigstrykksamlingen (dokumenter og bilder med tilknytning til Norges krig 1940-45) m.v.

Tilbudet til slektsgranskere og lokalhistorikere

Slektsgranskere og lokalhistorikere er en stor brukergruppe ved NBO. Når det gjelder tilbudet til disse, vil de fortsatt kunne finne det aller meste av det de trenger ved NBO. Vær imidlertid oppmerksom på at NBO ikke har mikrofilm av arkivmateriale som kirkebøker, folketel-

linger, skifteprotokoller m.v. Bor man i Oslo-området, kan man finne dette på Riksarkivets lesesal.

Publikumstjenestene ved NBO består av fire seksjoner: Lesesalen, Veiledningen, Utlånet og Innlåntjenesten.

Lesesalen

På Lesesalen vil man blant annet finne samlinger av en del bygdebøker og byhistorier, lokalhistoriske årbøker og tidsskrifter og slektshistoriske bøker. Her finnes også biografiske oppslagsverk, både generelle, som for eksempel norske, svenske og danske utgaver av biografiske leksikon, og oppslagsverk over spesielle grupper, ofte ordnet etter yrke (prester, militærpersoner, leger, tannleger, kunstnere m.v.). Spesielt brukes studentjubileums-

Vi søker samarbeidspartnere - vi søker deg!

Det er vanskelig å lese dine tanker. Fortell oss hvordan du vil at ditt slektsprogram skal være. Vi er alle forskjellige og har forskjellige behov. For å få et godt slektsprogram må du si ifra og vi skal gjøre vårt beste for å tilfredstille nettopp deg!

Embla® *Familie og Slegt* blir ikke utviklet av Embla AS alene. Det blir utviklet av deg... hvis du vil være med!

Vi har Norges største gratis e-postliste for brukere av slektsprogram, og vi lytter til hvert ord du sier. Vår neste versjon av Embla® *Familie og Slegt* vil inneholde flere hundre nye ting... og de er alle et produkt av innspill fra våre brukere. En stor takk til dere alle som stiller krav til oss.

Det er **DU** som utvikler
Embla® *Familie og Slegt*

bøkene flittig. Et annet biografisk oppslagsverk som kan være verdt å nevne er H. Friis-Petersens Studenterne ved Københavns universitet 1479-1880. På Lesesalen finner man også verker som Oluf Ryghs Norske Gaardnavne og Norges statskalender (f.o.m. 1815). Her finnes også adelskalendre for de nordiske land. De som er vant til å bruke Lesesalen fra tidligere, vil ikke finne bøkene på sine gamle plasser. Hele samlingen er blitt omklassifisert og bøkene er oppstilt på hyllene etter Deweys desimal-klassifikasjonssystem. Lesesalens åpningstid er kl. 9 – 19 (lørdag: 9 – 14) Telefon: 23 27 60 09

Veiledningen

På Veiledningen får man opplæring og hjelp i bruk av BIBSYS, nasjonalbibliografien og andre tilgjengelige kataloger og bibliografier i trykt og elektronisk form. Man får hjelp til å bestille frem materiale som finnes i NBOs samlinger. Telefonsjefen omfatter bokbestilling og svar på verifiserings-spørsmål og emneforespørsler i rimelig omfang. Det legges særlig vekt på referansetjenester for områdene Norge, nordmenn, norsk kultur, samfunns- og næringsliv m.m. Veiledningens åpningstid er kl. 9 – 19 (lørdag: 9 – 14). Telefoniske henvendelser besvares i tiden kl. 9 – 15 (ikke lørdager). Telefon: 23 27 60 11 E-post: veiledning@nb.no

Utlånet

Utlånet mottar bestillinger, henter og leverer ut bestilte bøker, reserverer bøker og fornyer lån. Dokumenter bestilt til hjemlån kan hentes dagen etter, etter kl. 12 i Utlånet. Når Utlånet er stengt, kan man henvende seg på Lesesalen. Utlånets åpningstid er kl. 9 – 15.30 (lørdag: stengt) Telefon: 23 27 60 12 E-post: utlaan-nbo@nb.no

Innlånstjenesten

Innlånstjenesten låner inn bøker og skaffer kopier fra utenbys bibliotek og utlandet for personlige brukere som ikke har et institusjonsbiblio-

tek å henvende seg til. Innlån fra bibliotek utenfor Norden er alltid lesesalslån. For personlige lånere vil det si at de må sitte på Nasjonalbibliotekets lesesal. Åpningstid: kl. 9 – 15.30 (lørdag: stengt) Telefon: 23 27 60 70 / 71 / 72 E-post: innlaan-nbo@nb.no

Aviser

Gamle aviser vil ofte være en verdifull kilde for slektsgranskere og lokalhistorikere. NBO har mikrofilm av alle norske aviser, til bruk på stedet. Det finnes leseapparater, noen av dem med kopieringsmuligheter (såkalte reader-printere). Ønsker man kopier av bedre kvalitet enn reader-printere kan gi, må kopi bestilles fra Nasjonalbibliotekets avdeling i Rana (NBR). NBR har også mikrofilm av norske aviser til utlån til andre bibliotek.

Personhistorisk arkiv

Av spesiell interesse kan nevnes «Personhistorisk arkiv» (omtalt i Slekt og Data 1998/2). Her finnes avisutklipp over ca 300.000 kjente og mindre kjente norske kvinner og menn, klebet inn i 2100 bind. Utklippene kan for eksempel bestå av nekrologer og jubileumsomtaler. Noen er svært kortfattede, andre kan være lange artikler. Utklippene er fra perioden ca 1925-1986, men mesteparten er fra før 1970. Utklippsbundene er dessverre i dårlig fysisk forfatning og må derfor behandles med varsomhet. For å finne frem i utklippene må man bruke en alfabetisk kortkatalog (kalt «Norsk biografisk katalog»). En henvisning i katalogen vil for eksempel kunne se slik ut: U 1275/12 viser til utklippbind nr. 1275, side nr. 12. Biografisk katalog kan også ha henvisninger direkte til bøker (for eksempel til Norsk biografisk leksikon eller studentjubileumsbøkene) eller til artikler i tidsskrifter. Tidsskriftenes navn er forkortet og kan av og til

virke uforståelige, men personalet vil hjelpe til med å finne ut av forkortelsene. Nasjonalbiblioteket har også en kortkatalog som viser til personomtaler i norsk memoarlitteratur. Denne katalogen er plassert like ved biografisk katalog (i forhallen, rett frem når man kommer opp trappene).

Nasjonalbiblioteket på internett

Nasjonalbibliotekets hjemmeside på internett har adressen <http://www.nb.no>. Ved å klikke på «databaser» vil man kunne komme inn i BIBSYS, som er Nasjonalbibliotekets katalog. Vær oppmerksom på at ikke all den eldre bestanden er lagt inn i BIBSYS og må derfor må slås opp i den alfabetiske kortkatalogen som er oppstilt i Veiledningen. Det er også visse typer materiale som ikke blir katalogisert. Av andre databaser kan nevnes «Nordmenn i Amerika – Thor M. Andersens bibliografi» (TMA). Denne basen inneholder nærmere 50.000 poster med referanser til bøker, brosjyrer, artikler i samlingsverk, tidsskrifter, årbøker og aviser, utgitt uten stedsbegrensning i perioden 1825-1930. Basen omfatter alle fag i tilknytning til norske utvandrere i Nordamerika (Forente stater og Canada) i perioden frem til 1930. Webadressen er: <http://www.nb.no/baser/tma>. Noen vil kanskje ha interesse av «Samisk bibliografi». Adressen er <http://www.nb.no/baser/samisk>.

Bibliotek for hele landet

NBO skal være et bibliotek for hele Norge. Det betyr at folk som bor i andre deler i landet også er velkomne til å søke hjelp. Når det gjelder utlån av bøker til utenbysboende, må dette gå gjennom det lokale bibliotek. NBO sender ikke bøker direkte til privatpersoner. Biblioteket tar imot referansesporsmål både pr brev, telefon, telefaks og e-post til veiledning@nb.no.

Uår

Tre av de svarteste uår Norge har opplevd

av
Finn Holden

De fleste slektsforskere kommer minst tilbake til aner i 1740-årene. Vi har aner som enten døde under nødsårene den gang, eller hadde ektefeller eller barn som døde av hungersnød eller epidemi på den tiden. Det kan derfor være interessant å se litt på levekårene i begynnelsen av 1740-årene.

«Senere skiftet (fødsels)overskuddet noe til og med 1740. Men da fulgte tre av de svarteste uår Norge har opplevd, og det viste seg øyeblikkelig i befolkningsstatistikken. De tre uårene gav et fødselsunderskudd på næsten 33 000. Allikevel gav de 25 år fra 1735 –60 et fødselsoverskudd på over 80 000.» (Steen, s. 155.)

Uår kan måles i dødelighet og fødsler. Her ser vi «de svarteste uår» meget klart, men også at de rammet ulike landsdeler meget forskjellig.

Historikeren Ståle Dyrvik skriver at det var vanlig på 1700-tallet at av 1000 nyfødte barn døde 250-300 før fylte ett år. «Det første leveåret var som eit nålauga dei nye menneska måtte igjennom.» (Dyrvik, s. 51) Av fem barn i en familie ville oftest 2 dø som barn, 1 i ung alder, mens bare 2 ville leve mer enn 50 år. Den store barnedødeligheten forklarer han bl.a. med urent vann og lite vask av hus, kjeler og tøy. Mange hadde bare det tøyet de gikk i. Boligene var kalde og trekkfulle. (Dyrvik, s. 49 ff.)

Vi skal se på forholdene i tre prestegjeld, Aker ved Christiania, Drangedal i Telemark og Røros. I «normalåret» 1735 var forholdene her slik Dyrvik skriver, dødeligheten var stor blant de minste, over 20 prosent av de døde var under ett år.

I nødsårene ble alle tre prestegjeld rammet sterkt, men ulikt.

Jordbruks- og skogbruksbygda Drangedal og landsbygda i Aker ble minst rammet. Der vi ser adressen til de døde i kirkeboken for Aker, herredet rundt hovedstaden Christiania, ser vi at de som døde, hovedsakelig bodde i forstedene uten gård (Grønland, Enerhaugen, «Saugene»), ikke i landsbygda øst, nord og vest for byen (Nordstrand, Bryn og Grefsen, Vinderen). Røros ble rammet hardest. Her levde befolkningen marginalt, 600 m.o.h., der korn ikke kunne dyrkes.

Antall døde i relative tall (1735 = 100)

	Aker	Drangedal	Røros
1735	100	100	100
1740	146	125	263
1741	236	370	241
1742	353	235	581
1743	111	90	181
1744	82	75	181

Antall døde i relative tall (1735 = 100)

	Aker	Drangedal	Røros
1735	100	100	100
1740	105	104	97
1741	88	109	113
1742	62	121	68
1743	84	81	122
1744	97	113	120

Hva døde de av, sult eller sykdom? Ser vi på de grove tall, ser vi samme utvikling i Aker og Røros, men krisen var større på Røros. Går vi ned i tallene, på årstid og aldersgrupper, blir forskjellen større. I Aker øker dødeligheten fra 1735 til 1740-årene for alle årstider, men sterkest for vinter- og sommermånedene. Alle aldersgrupper opplever sterk økning. Utviklingen i Drangedal er den samme.

På Røros er økningen stor for vintermånedene januar til april med

Embla® Familie og Slekt er Norges mest solgte slektsprogram!

Embla AS har brukt mye tid, energi og økonomi i videreutvikling av Embla® Familie og Slekt. Vi har ikke funnet noen i hele Europa som har lagt så mye penger i et slektsprogram. I år 2000 kommer vi med vår nye versjon av programmet. Kjøp Embla® Familie og Slekt nå og vær med på fremtiden. Norske produkter er gode produkter!

Det er Embla AS som utvikler
Embla® Familie og Slekt

Kun 745,- kroner

Embla AS, Rogaland Kunnskapspark
Postboks 8034, 4068 Stavanger
E-post: firmapost@embla.no. Internett: www.embla.no
Tlf: 51 87 46 90. Faks: 51 87 46 91.

en sjudobling fra 1735 til 1740 og 1742 med en liten nedgang i 1741. Økningen rammer aldersgruppene ulikt. For gruppen over 60 år fordobles dødsfallene stort sett fra 1735 til hele perioden 1740-42. For barn under ett år er dødeligheten firedoblet. De aller eldste og de aller yngste ble rammet sterkest.

«En hungerskrise vil nesten alltid begynne med at en avling slår feil, og gjøre seg gjeldende fra en høst til en annen. Hvis forsyninger ikke finnes tilgjengelige i landsdelen, vil de som regel ikke kunne skaffes før våren etter. Derfor blir hovedsakelig etterjuls vinteren etter den feilslåtte høsten en kritisk tid med mange dødsfall. Og hvem dør? Erfaringene tyder på at alle aldersgrupper er utsatt, men at det særlig er voksne mennesker som dør i større andel enn vanlig.» (Dyrvik, bind 8, s. 88) Denne hungerskrisen har rammet alle tre stedene, sterkest Røros som var avhengig av å få matforsyninger fra andre distrikter.

Tallene for antall døde på Røros i 1740 og 41 viser samme utvikling som i Aker og Drangedal, bare året 1742 skiller seg sterkt ut. Hele økningen fra årene før faller i 1742 på sommermånedene mai og juni, hele 64 prosent av dødsfallene finner sted i de to månedene. Selve hungerskrisen på Røros har ikke vært større i 1742 enn i årene før, det har kommet en epidemi i tillegg.

«Hvordan vil så en krise på grunn av smittsom sykdom ytre seg? Den varer sjelden mer enn to-tre måneder, men til gjengjeld kan dødeligheten i denne tiden bli svært høy. Sykdommene vandrer helst i den varme årstid fra tidlig vår til sen høst, men med en forkjærlighet for våren. Dermed kan de lett forveksles med hungerskrisene, som nesten alltid har sin tyngde i månedene februar til april. Men det er klare forskjeller i de døde aldersfordeling. Nesten alltid rammes snevrere aldersgrupper – småbarn,

unge, voksne eller gamle.» (Dyrvik, bind 8, s. 88)

Røros ble altså, som andre kommuner i landet, rammet av hungersnøden i begynnelsen av 1740-årene. Men i tillegg ble Bergstaden herjet av en epidemi som særlig tok barna. De aller fleste av de som døde i mai og juni, 46 prosent av alle døde på Røros i hele 1742, var barn mellom ett og 10 år. Vi har ingen øyenvitneskildring fra Røros, men fra Nord-Norge.

«Da biskop Hagerup reiste i Nord-Norge i 1742, opplevde han ikke bare hungersnød. I Kvæfjord forteller han at den «beste ungdom er død av småkopper, og denne setningen går igjen i så å si hver eneste menighet videre nordover.» (Dyrvik, bind 8, s. 92)

I Aker ble flere ganger 2-3 familiedlemmer gravlagt samtidig, ofte søsken under 10 år. I Drangedal er barnas alder ikke oppgitt, men «søn af» og «datter af» går igjen i kirkeboka, og ofte flere søsken samtidig. Det kan derfor hende at også Aker og Drangedal ble herjet av en epidemi, om enn ikke like hardt som Røros.

Fødselstallene går også ned. Dels skyldes dette mange dødfødte barn, som ikke blir registrert blant de fødte, dels skyldes dette at matmangel svekker kvinnens evne til å bli gravid.

Færre mennesker gifter seg i kriseårene, men alt året etter krisen øker antallet giftermål. Unge enker med små barn finner ektemenn blant litt eldre ungkarer eller enke-menn i bygda.

Antall vielser på Røros var hvert av årene 1743-45 rundt 50 prosent høyere enn i bunnårene 1740 og 42.

Årsaken til «de svarteste uårene»

Professor Sverre Steen har gitt bakgrunnen for kriseårene tidlig i 1740-årene:

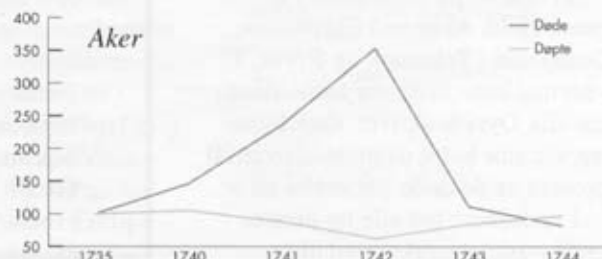
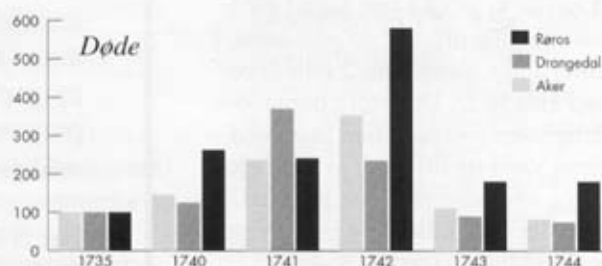
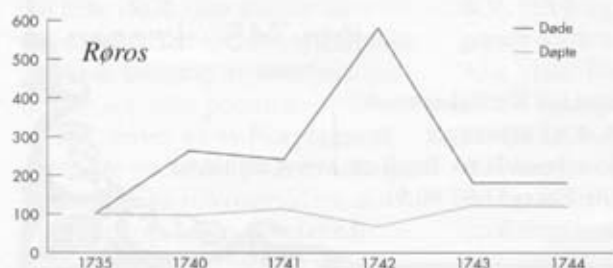
«Sommeren 1739 var våt og kald. Kornet ble ikke modent, og allerede om høsten var det mangel på brødmel i landet. Den vinteren som fulgte, ble av de strengeste i det 18. hundreåret med stor kulde og veldige snømasser, våren ble mild med voldsomt tøbrudd, ras og oversvømmelser. Sommeren 1740 ble kald og våt igjen, og kornet stod ennå grønt da en ny vinter satte inn. 1741 var også uår. I 1742 så alt lovende ut, men så kom insektlarver og ått opp kornsæd og gress. Og i august kom nattefrost.

Mange steder økte dødeligheten alt i 1739, men den toppet seg først i 1742. I Akershus stift døde tre ganger så mange mennesker i 1742 som i normalår, samtidig sank tallet på fødte med minst 25 prosent. Kornprisene steg dramatisk.» (Benedictow, s. 543-4)

Når det ble kornmangel over hele Norge, ble den enda større på Røros, som var avhengig av kornleveranser over fjellet, enten sør fra Gudbrandsdalen og Østerdalen, eller nord fra Gauldalen. Når motstandskraften ble svekket pga. sult, døde også flere av dysenteri og tyfus, de farlige og vanlige sykdommer på denne tiden.

Hva sier øyenvitnet?

Myndighetene i København sendte et brev til den lokale øvrighet i Norge hvor de gjennom 43 spørsmål ba om opplysning om forholdene i hvert enkelt distrikt. Spørsmål 17 spør om «Hvad slags store sygdomme meest regierer i landet, om de ere farlige, smittomme eller ikke, saa og hvad slags urter og andet landet giver fra sig...»

En ellers oppegående mann som sogneprest Otto Holmboe i Aker gjengir bare oppgavene over antall døde i Aker 1740-1742 (med en økning på rundt 200 prosent!) uten å kommentere årsakene. I stedet fortsetter han med å skrive om frukttrær, som bønder ikke har, bare borgerne i sine hager.

Andre embetsmenn skriver mer.

Sognepresten i Trøgstad i Østfold skriver at der «måtte mange som forleden år begynte, også dette år kontinuere med å leve av barken, og de er nå endelig av den her i egnen ubevante og unaturlige føde av oppråttnelse og annen elendighet kreperede og omkomne» (Sogner, s. 170).

Sognepresten i Askim skrev i august 1742 at en kvinne på 32 år «i sit sidste åndedrett råbte, Mad, Mad, Mad» (Dyrvik, bind 8, s. 91)

Sorenskriver N. Wisløff på Hadeland skriver over to håndskrevne sider på det ene spørsmålet. «Hunger og sult iblant den gemene mand, har og er den meeste sygdom som regieret i landet, naar haarde aaringer indfalder, saa at naar menisken lider nød derpaa, treder sygdommen ind i huset til dem og befenger det heele huus, saa at de mennisker saa mange som der er indeverrende blifver af krefternes mistelse saa svage at de deraf bliver omsider sengeliggende 6, 7, 8 ja 10 mennisker hele maaneden (...) hvoraf mange mennisker ere bortdøde mand og kone, samt børn og tjenestefolk (...) disse sidste 3de forbigangene haarde misvestelig aaringer, som den gode Gud har

besøgt os med, da de istedenfor brøe (...) har maat grebet til mask, som gandske lidet har verret at bekomme, furuborck, røder af jorden, ja blader af treerne saasom af asp og sylietrer og sancket til sammen, hvilcke de hafuer tørcket og malet til meel, og deraf baget brøe og steegt det paa flade jerntacker.» (43 spørsmål, Riksarkivet)

På Røros var barkebrød, laget av en blanding av mel og de innerste lag av barken av furu, langt mer vanlig enn i Trøgstad. I katastrofeårene 1740-42 manglet kanskje Røros helt korn. Katastrofen ble større, men vi har ingen øyenvitneskildringer herfra.

Nytt uår 1773

Neste hungersnød i Norge kom i 1773, igjen på grunn av kaldt klima. Vi skal se kort på hvordan denne slo ut i de tre prestegjeldene.

Antall døde i relative tall

(1772=100)

Døde	Aker	Drangedal	Røros
1772	100	100	100
1773	264	136	223
1774	147	84	93

I alle tre prestegjeld økte dødeligheten i 1773 i alle aldersgrupper. Igjen er jordbruksbygda Drangedal og landsbygda i Aker minst rammet. I kirkeboken for Aker fremgår det tydelig at dødeligheten er størst i forstedene til Christiania, og spesielt de dårligst stilte i samfunnet. Ved siden av nær 10 prosent av

navnene er det tilføyd «fattig» eller «fattiglem». Det er derfor rimelig å anta at den økte dødeligheten i året 1773 først og fremst skyldtes hungersnød som kanskje rammet de fattigste i samfunnet sterkest..

Økningen i dødsfall på Røros skjedde på vinteren og enda mer sommermånedene. Vinteren 1774 gikk dødeligheten tilbake. Det ser altså ut til at vinteren 1772-73 var spesielt hard og lang. Forskjellen fra 30 år tidligere var først og fremst den jevnere fordelingen av dødelighet i befolkningen.

De demografiske kriseårene av typen 1742 og 1773 forsvinner etter 1815. Poteten og koppevaksinen blir oftest nevnt som hovedårsaker til den sterke befolkningsveksten fra 1815. Dessuten gikk spedbarnsdødeligheten sterkt tilbake, og årsakene til dette vet vi lite om. Men epidemiene fortsetter å komme og forsvinne, på 1700-tallet kopper, tyfus og dysenteri, i 1800-årene meslinger, tuberkulose og kolera, i 1918 spanskesyken. Men som tabellen viser, var det på 1800-tallet en stabil folkeøkning på grunn av lavere dødelighet.

Litteratur:

43 spørsmål, svar fra embetsmenn i Norge, Kjeldeskriftinstituttet, Riksarkivet.

Benedictow, Ole Jørgen: *Veier til vår tid*, Oslo 1995.

Dyrvik, Ståle: *Emne-soga*, bind 2, Bergen 1972.

Dyrvik, Ståle: *Den lange fredstiden*, bind 8 i

Cappelens Norges historie, Oslo 1978.

Dyrvik, Ståle: *Mellom brødre 1780-1830*, bind

7 i Aschehougs Norges historie, Oslo 1996.

Sogner, Sølvi: *Krig og fred 1660-1780*, bind

6 i Aschehougs Norges historie, Oslo 1996.

Steen, Sverre: *Det norske folks liv og historie*, bind VI, Oslo 1932.

CD'er for salg

Klepp historie- og ættesogelag har nå sluppet ut for salg sin CD-Rom med avskrifter av forskjellige kilder.

CDen inneholder:

Dåpsslister ministerialbok vol. 1-9 og vedrører tidsrommet 1793 til og med 1900. (De eldre bøkene brant i 1793.) Avskrevet etter standard 4G inkludert faddere. Utgjør 6144 dåpshandlinger med barn, foreldre og gjennomsnittlig 5 faddere til hver dåp. Det er videre foretatt et utdrag av de komplette dataene

skjøtt sammen til en fil. Inneholder foreldre og barn med referanser til hovedkilden. Filen er manipulert og sortert på både far og mor.

Folketellingen for 1875 Klepp kommune 2518 personposter og 373 gardsposter. Folketellingen for 1900 Klepp kommune 2637 personposter og 438 gardsposter. Et kart over Klepp kommune fra 1879 - 65 x 60 cm - ca 1,2 Mb (.gif) - delt i to. God gjengivelse.

Data foreligger i Access databasefiler (.mdb) og kodet i HTML, slik at dedirekte kan leses med din egen nettleser. HTML-filene er dessuten manipulert og finnes i originalens versjon, med barnet som

nøkkel, med far som nøkkel og med mor som nøkkel.

CDen brennes på Kodak Gold Ultima. (Kodak nevner en lagringstid på mer enn 100 år.)

Pris er kr. 200,- inkl. frakt.

Betaling skjer ved giro direkte til kassereren i historielaget. Bestilling med din postadresse sendes gborvik@online.no som privat e-post. Kodaks CDer kjøpes når jeg kjenner antallet. Levering fortløpende.

For Klepp historie- og ættesogelag
Gunnar Borvik
Fjogstadvegen 59
4352 Kleppe.

Tvungent lokallagsmedlemskap

av Bjørn Terje Schou
8960 Hommelstø

På årsmøtet i DIS-Norge '99 ble det satt fram et forslag om at alle skulle være medlem av et lokallag. Det skapte, etter det jeg forstår av Are Gustavsens innlegg i Slegt og Data nr 3-4 '99, kraftig debatt, slik at forslaget falt med 1 stemmes overvekt.

Jeg er innflytter i landets lengste fylke, Nordland, og ser på dannelsen av diverse lokallag, ikke på disse som egentlige lokallag, men som fylkeslag. I Østfold, Vestfold og Oslo/Akershus kan kanskje fylkeslagene fungere som lokallag med de korte avstander som er. I Nordland derimot, som er fra sør til nord som avstanden mellom Oslo og Steinkjer, kan dette vanskelig gjennomføres. Alle skjønner at lokallagsmøter i Salten Slektshistorielag er litt for langt unna for meg som bor i Brønnøy

kommune, ca 350 km unna Bodø. Det nærmeste lokallag er Steinkjer, en avstand på 320 km. Selv Trondheim er (400 km) nærmere i tid enn Bodø som lokallagssted.

Jeg, som er innflytter, har ingen tilknytting til Salten. Da henger det ikke på greip at jeg skal betale lokallagskontingent til et lag jeg ikke føler tilhørighet med. Ikke kan jeg møte på lokallagsmøter heller. Å danne lokallag her, på Sør-Helgeland (Bindal, Sømna, Brønnøy, Vevelstad og Vega) ser jeg på som dødfødt ennå. Det er totalt 8 DIS-Norge medlemmer i disse kommunene. Da ser jeg heller nytten av å være medlem i lokallag der mine slektsgreiner kommer fra og ikke der jeg har bosatt meg. Jeg forstår også styret i DIS-Norge at de må begrense stemmeretten til direkte-medlemmer når det dukker opp representanter som kan ha mandat

fra flere hundre medlemmer hvis avstemmingsordningen da fungerer.

Dette er ikke en enkel debatt, men lag ikke en vedtekt som tvinger noen medlemmer til å være med i et lokallag. Oppfordre folk til heller å melde seg inn i det lokallag som de mener seg mest knyttet til uansett hvor i landet de bor. Skulle ikke DIS-Norge minske avstandene mellom medlemmene med bruk av dataverktøy? Tvang kan skape misnøye, og det er vanskelig å få til fornuftig dialog med hverandre.

Jeg har ikke en god løsning på problemet nå. Men håper at dette bidrag til debatten kan få flere hoder til å tenke. Kanskje vi kan få en dialog som ikke får fram herske- og skyttergravstaktikker og at DIS-Norge kan få en organisasjonsstruktur som er landsdekkende og bra, og at ikke bare styret i DIS-Norge tror at det er slik.

Kast slektsprogrammet!

av Stein Inge Haaland

Forskjellige behov

En hobby bør alle ha.

Slektsgranskning er en hobby som normalt vil gå i bølgedaler, men du har den hele livet. Slektsgranskningen er en mangfoldig aktivitet, og ofte er det vanskelig å forklare med ord hvorfor vi har valgt nettopp denne hobbyen. Noen er av den egosentriske typen og ønsker bare å gå bakover i tiden for å finne alle sine forfedre. Noen velger å gå fremover i tid, og innkalle til slektsstevne når en familiegren er komplett. Historikerne blant oss går verken langt tilbake eller langt ut på sidene, men konsentrerer seg om sin nærmeste familie og samler historier, bilder og andre gjenstander som har vært i familiens eie i mange generasjoner. «Frimerkesamler»-typen ser det som en utfordring å samle flest mulig personer og raser gjennom kildene ras-

kere enn de fleste. Uansett, det viktigste er at vi har det gøy mens vi utøver vår hobby.

Gi meg det beste programmet!

At hobbyen skal drives på en datamaskin slik DIS-Norge ønsker, er ikke i alle tilfeller det beste. Noen av oss, ja, faktisk ganske mange, blir bitt av basillen og ønsker å lage en oversikt som er bedre enn det som noen gang er laget tidligere. Berit Underdal fra Sola har perm på perm med slektsmaterieell stående i hyllene sine. Hun er mildt sagt frustrert. Den stadige propagandaen om at datamaskinen løser ethvert problem, har vist seg ikke å være sann. I oktober troppet hun opp på Slektsgranskerdagen på Sola med lommeboken full av oppsparte midler for å kjøpe seg det beste som kjøpes kunne. Nå skulle det installeres slektsprogram på den nye maskinen! Hun ble overrasket da den ene utstilleren av programvare

etter den andre måtte riste på hodet og si at dette kan ikke mitt program gjøre, når hun viste frem sine permer med skrevne historier og innlimte bilder satt i et meget bra og oversiktlig system. Men hva skal vi med datamaskinen da?

Dagens realitet – morgendagens drøm

Det Berit har oppdaget er dessverre dagens realitet. De som bruker slektsprogram har alle en ramme som de er nødt til å holde seg innenfor. Programmer er forskjellige, men de «unaturlige» grensene er der ennå. Hvis du ønsker å drive slektsgranskningen til «det perfekte», må du legge vekk maskin og program straks og finne frem saks og lim. Likevel, programmene blir bedre for hvert år, så vi håper at det snart kommer et program som kan gi oss den friheten vi alle ønsker. Utopi, sier noen... Drøm, sier jeg. Kan jeg være sanndrømt?

Amerikanere på Riksarkivet

av
Finn Holden

Hele sommeren dukker de opp på Riksarkivet, norskamerikanerne som søker sine røtter i Norge. Noen ganger kommer de alene, andre ganger flere sammen: ektepar, søsken eller andre venne- og familiebaserte grupper. Det er vanskelig å anslå antallet, for det blir ikke ført noen statistikk, men Publikumsavdelingen anslår tallet til rundt hundre personer i løpet av en vår- og sommersesong.

Flere nasjonaliteter

Det er ikke bare amerikanere som kommer. Slektsforskerne kommer fra mange land. Etter amerikanerne utmerker svensker og dansker seg, men det kommer også folk fra langt fjernere himmelstrøk. I fjor hadde Riksarkivet besøk av en australsk slektsforsker med oppdrag fra mange australiere med norske røtter. De utenlandske slektsforskerne melder sjelden sin ankomst, men dukker med jevne mellomrom opp i vestibyen. Kari Bøe er en av arkivarene i veiledningstjenesten som hjelper de utenlandske gjestene på arkivet. Hun forteller at de fleste har gjort hjemmeleksen sin. De vet når bestefaren eller bestemoren ble født, og mange vet hvor.

Forarbeid

Noen av amerikanerne har søkt opplysninger hos mormonerne i Utah og vet derfor en del, mens andre bare har et gårdsnavn. Da må man gå gjennom Ryghs Norske Gaardnavne for å finne prestegjeldet der bestemor eller bestefar ble født. De gjestene som har tilknyt-

ning til en gård, har det langt lettere enn de som kommer fra en by. Spesielt vanskelig er det for de som har besteforeldre fra Christiania. Da kan det hende at de reiser tilbake uten å ha funnet det de søkte etter.

Hjelp til selvhjelp

Veiledningstjenesten og biblioteket hjelper gjestene videre til bygdebok, kirkebok og emigrantprotokoller, men forsker ikke for dem. Gjestene søker selv i filmene, men veilederne kan oversette tekster for dem. Gjestene søker mer etter aner enn levende slektninger. Folketellingen 1900 kan brukes selv om bestefar eller bestemor forlot hjemlandet før århundreskiftet, for her kan en finne søsken som besteforeldrene kan ha nevnt, og som en kan søke bakover fra. Folketellingen 1865 er et godt hjelpemiddel, men det beste er bygdeboka.

Gode resultater

Like før samtalen med Kari Bøe ringte en amerikaner opp fra USA. Hun ville vite om det fantes en bygdebok fra det stedet bestefaren kom fra, for i tilfelle ville hun avse 1-2 dager på Riksarkivet når hun kom til Oslo til sommeren. Men gjesten kommer sjelden tilbake til folketellingen 1801. Gjestene har varierende forutsetninger, men det er utrolig mange som ved 1-2 dagers besøk på Riksarkivet og bruk av kirkeboka og bygdeboka finner tilbake til 1850-årene. De fleste får vite noe, en del får lyst til å besøke hjemstedet, hvis de kan passe det inn i et trangt ferieprogram. Flere ganger opplever vi at amerikanerne kommer ut i forværelset etter noen timer på lesesalen og sier begeistret: «I found them». Hva er formålet med besøket på Riksarkivet? For de fleste er det bare å finne en bestemor eller bestefar og plassere et hjemsted på kartet. Det er svært få som vil gjøre noe mer, skrive en slektsbok eller lignende.

Økonomiske interesser og anbefalinger

– to sider av samme sak?

av
Ole Bjørn Darrud

DIS-Norge har nedfelt i sine vedtekter: Foreningen har ingen økonomiske interesser i maskin- eller programvare« Dette fratar ikke DIS-Norge muligheten til å anbefale noen program fremfor andre, eller sågar si at et spesielt program er det «beste» programmet.

De kriterier som per i dag vises på hjemmesidene til DIS-Norge, er et første steg i retning av et bedre grunnlag for å kunne gi bedre og mer konkrete anbefalinger. Det som er det store dilemmaet akkurat nå, er at vi ikke har noe norsk program på høyde med det som massedistribueres fra USA.

DIS-Norge kan altså ikke engasjere seg i et bestemt program, men kan bidra til at forholdene generelt legges til rette for ett eller flere levekraftige «norske» program. Og så får det bli opp til aktørene i markedet å utnytte potensialet som best de kan.

Pt er DIS-Norges policy at strenge krav til programmene, som er i tråd med

eller foran den internasjonale utviklingen, er den beste hjelpen vi kan gi. Vi tror altså ikke at kunstig åndedrett for lettbenete gratisprogram er en farbar vei.

Det norske markedet er etter vår vurdering for lite til at noe skal kunne drive, selv med en voksen markedsandel. Man må ha en internasjonal ambisjon for å få et kundegrunnlag det går an å leve av økonomisk. Og da hjelper det ikke å beskytte norske program mot konkurranse i første runde.

Om aktørene som selger norske program, er basert i Norge eller utlandet, er uvesentlig i utgangspunktet så lenge det kommer frem et produkt på det norske markedet som er tilpasset norske forhold og på linje med det beste internasjonalt. Om noen lykkes med å ha utvikling i Norge i tillegg er det jo utmerket!

EMBLA i Stavanger (Familie og Slekt) og Webhuset i Bergen (Win Family) har i alle fall uttalt at de har ambisjoner om dette (egenutvikling) og som tar kravene fra internasjonal konkurranse og DIS-Norge på ramme alvor. WinSlekt

(tidligere Slekt og Gård) kommer også med en betydelig oppgradering i år.

CFTW /Cumberland Family Tree lager tydeligvis en versjon for norske forhold, men utviklingen skjer utaskjærs. Det samme gjelder for BK (Brothers Keeper).

Familiearkiv 97 har gitt litt vage signaler på dette området. Disse og andre aktører i Norge vil bli omtalt i egne artikler som vil fokusere på utviklingsressurser og ambisjoner. Se andre omtaler i S&D.

Ole Bjørn Darrud

Redaksjonen i Slekt og Data ønsker Ole Bjørn Darrud hjertelig velkommen som medlem i redaksjonsutvalg. Vi har spurt Ole Bjørn om han vil skrive noe om seg selv:

Gift, 4 barn og jobber i Oslo som økonomiansvarlig i Canal Digital. Har samlet på døde slektninger i 6 år. De siste 3 årene har jeg vært knyttet til DIS-Norge og testet tilgjengelig programvare for slektsforskning.

Som medlem av redaksjonen i S&D vil jeg gjerne bidra med artikler som skal gjøre leserne mer bevisste i sine valg av slektsprogram. I første omgang vil dette skje gjennom en artikkelserie om «Slektsprogram utviklet for norske brukere» og med anmeldelser av nye versjoner/program. Oversikt over tilgjengelige, gode program vil det også bli.

I Hjemmets Lille Avis nr. 46/1989 fant jeg en annonse, hvor overskriften het «Bruk av EDB i slektsgranskning». Der sto det om DIS i Sverige, en forening for bruk av EDB i slektsgranskning, som var blitt mektig populær. Den ble startet tidlig på 80-tallet, og interessen for dette var stadig økende.

DIS-Norge og jeg

Av
Ragnhild Prøytz

Ragnhild Prøytz er, etter det hun sier om seg selv en «Vestfolding» siden hun ble født i Sandefjord. Hun har bodd de siste 15 år i Horten og startet etter at hun ble uføretrygdet med slektsforskning, noe som medfører at hun ikke har noe fritidsproblemer. Ragnhild tok et kurs i slektsforskning ved Folkeuniversitet i Horten og organiserer nu en «slektskravle-gruppe» siste onsdag hver måned hjemme hos seg. Etter det redaksjonen forstår, kunne hennes erfaring med å organisere på lokalplan komme flere slektsforskere til gode. Hun maler ellers akvarell og olje og er ellers glad i å skrive.

Videre sto det, at interessen også var stor i Norge, og man diskuterte muligheten av å starte en norsk avdeling av DIS. Interesserte kunne kontakte Alf Christophersen eller Wilhelm Færden.

Jeg svarte på annonsen i et brev, hvor jeg fortalte om min interesse for slekt og data og fikk deretter innkalling til konstituerende Generalforsamling.

Litt spent, men med åpent sinn fant jeg fram til ZEB-auditoriet på Blindern. Universitetsområdet er jo så stort, men i god tid fredag den 12. januar 1990 var jeg på riktig sted. Det var satt opp henvisninger, så det gikk greit å finne fram.

Det var bare ett kjent ansikt blant de 22 som var møtt fram, Knut Nilsen fra Tønsberg, og bare én kvinne til i forsamlingen. (Jeg tror ikke jeg har sett henne siden).

Hva var nå dette da? Var jeg kommet i en «gutteklubb»?

Vel, vel, jeg fikk jo se hvordan det bar i vei.

Vi fikk vite at interimsstyret hadde hatt aktiviteter allerede fra 29. mai 1989. Det hadde bestått av:

Wilhelm Færden
Alf Christophersen
Gunnar Aabø
Rudi Løken
Olaf S. Bakken

Et slags «medlemsblad» var gitt ut 9. desember 1989, hvor det blant annet var en presentasjon av RHD og omtaler av slektsforskningsprogrammer, som Disgen og PAF. Medlemsbladet, som fikk navnet «Slekt og Data», har siden den gang kommet ut med 4 nummer i året. En medlemsmatrikel blir sendt ut til medlemmene hvert år. De første årene var medlemsmøtene lagt til Oslo. Fra første møte var det et trivelig miljø. Slektsprat og datakunnskap ble skylt ned med pulverkaffe og kjeks.

Etterhvert kom det noen flere kvinner, så jeg fikk selskap. Men «gutta» var alltid greie og hyggelige de, selv når de fikk mange dumme spørsmål fra en vitebegjærlig «gammel» dame, som prøvde å lære om data, om modem og BBS.

Det var forresten koselig med Slektskonferansen og Slektsforum hos BBS'en i Kragerø. Bjørn Nilsen kalte den for «et lunt rede» for moderne slektsforskere. Jeg har minner om Megaread og 1st Reader, selv om jeg ikke deltok så

Bildet er fra 1991 – Det 5. Nordiske Symposium for Databehandling i Slektsforskning på Vestoppland Folkehøg-skole på Brandbu. Det er vel et av de største arrangementer som DIS-Norge har hatt. 60 deltakere kom fra Norge, Sverige, Danmark og Finland. Fra venstre: Finn Andresen, Danmark, Leif Methner, Finland, Sture Bjelkåker, Sverige og Wilhelm Færden, Norge.

mye aktivt, printet jeg ut en hel del av det jeg fant av meldinger der.

Det har til tider ikke vært så helt «lunt» på Disforum på Internett, DIS-medlemmenes egen distribusjonsliste på Internett. 20. desember ble Disforum endret og delt. Dette forum skal være åpen for diskusjon av alle slekts- eller datafaglige emner, mens DIScafé åpnes for andre emner som nyheter, samfunnsstoff og alt mulig annet. DIScaféen er prøveordning og vil bli evaluert etter en tids drift.

Etterhvert havnet jo alt fra BBS'en, som DIS-Norge overtok i 1996 fra Gunnar Aabøe – på Internett. Konferansene «slekt.no» og «slektsprogrammer.no» sammen

med andre norske og utenlandske konferanser i news-gruppene har jeg hatt stor glede og nytte av. De norske slektsforskningsgruppene ligger nå under no.fritid.slektsforskning.

På Hjemmesiden til DIS-Norge fins det linker til det meste innen slektsforskning – både i Norge og andre land. Man kan hente ned demo-versjoner av de fleste slektsforskerprogram, andre nytteprogram og enkelte filer.

DIS-Treff er kommet for å bli og er søkbar på Internett. Dette er en enkel måte å finne andre som forsker på din slekt. Det er Olof Cronberg fra DIS i Sverige, som har utviklet et eget system, DIS-BYT, som vi i Norge har vært så

heldige å få anledning til å bruke. DIS-Norge kaller systemet for DIS-Treff. Jeg har sendt slekten min av gårde og fått mange spennende «treff» – de fleste da med «tretall», men også noen «femmere».

DIS-Norge fikk veldig tidlig en rabattavtale med Schibsted Nett og deretter med Telenor Nextel. I dag er det mange tilbud på tilgang til Internett uten abonnement, men DIS-Norge vil opprette rabattavtalen så lenge medlemmene ønsker det. Det er interessant å få oppleve litt av utviklingen i teknologiens verden. Jeg husker ennå foredraget om CD-ROM på Brandbu. Den syntes så fjernt og uforståelig, at jeg nok aldri ville oppleve det. I dag bruker jeg like mye CD-ROM som disketter og synes det er helt naturlig. 25. oktober 1991 åpnet Det 5. Nordiske Symposium for Databehandling i Slektsforskning på Vestoppland Folkehøgskole på Brandbu. Det er vel et av de største arrangementer som DIS-Norge har hatt. 60 deltakere kom fra Norge, Sverige, Danmark og Finland. En kom helt fra Amerika.

Forts. fra s. 5

lokalt og ikke sentralt. I 1997 arrangerte således DIS-Rogaland en meget vellykket slektsforskerdag og har arrangert et slikt med stor bravur i årene som har fulgt. Andre lag har fulgt etter, men ikke alle. Dette kommer kanskje av manglende lokale ressurser for å arrangere slike møter, da slike møter krever mye samt frivillig innsats, noe som dessverre ikke finnes alle steder. Vi får dog håpe at i løpet av de neste årene vil også de andre lagene komme i gang med slike aktiviteter.

Hobbymesser

DIS-Norge og lokallag har også deltatt på stands på lokale og nasjonale hobbymesser. Den første gang var på Hobbymessa på Sjølyst i 1994. Den første gangen var det stor pågang for å stille på stand, men interessen for dette forsvant dessverre forttere enn beregnet, og i de senere år har vi derfor ikke stilt på stand her. Derimot har lokallag som DIS-Aust-Agder stilt på lokale

hobbymesser med ganske så vellykket resultat.

Faste utvalg

I 1998 så også diverse utvalg innenfor foreningen dagens lys. Disse ble nedsatt for å avlaste og videreutvikle sentrale funksjoner som Slegt og Data, DISTreff, E-mail-lister, vedlikehold av hjemmesider, økonomisk styring av foreninger, samarbeid mellom og med lokallagene, programtesting og annet. Høsten 1999 hadde de fleste av utvalgene et felles arbeidsmøte i Oslo, noe som synes å ha vært meget vellykket. Hadde kostnadene med slike møter vært langt mindre, burde slike samordningsmøter blitt arrangert langt hyppigere enn hva som er planlagt i dag.

Hvor har vi holdt til?

De første årene holdt foreningen hus på Ås og var tilgjengelig via pb 47, 1430 Ås.

Våren 1994 kunne vi så flytte inn på eget kontor på Manglerud hvor

vi også da kunne ansette en person på timelønn for å overkomme de mest rutinemessige kontorfunksjonene. Her ble vi flere år inntil vi i 1998 flyttet på nytt, til Bryn Senter hvor vi fremdeles holder til. 1999 kunne vi ansette en kontorleder i 2 dagers stilling og i løpet av år 2000 regner vi med at stillingen blir utvidet til full stilling.

Medlemsutvikling

Denne har vært eventyrlig og viser klart sammenheng mellom datamaskinens fantastiske registreringsmuligheter og den fornyede interesse for slektsforskning. Ved starten 12. januar deltok vi 22 medlemmer på konstituerende generalforsamling. Pr. 31. juli samme år var vi oppe i 152 medlemmer. 1. mars 1992 var det over 400 medlemmer, ca. november 1994 hadde vi passert 1500 medlemmer og ved 10 års jubileet ca. 5500 medlemmer.

Det blir interessant å se hva de neste 10 år kan avstedkomme!

DIS-Norge 10 år

I anledning av DIS-Norge's 10-års jubileum har redaksjonen fått tilsendt gratulasjonshilsninger fra våre nordiske og norske venner samt tidligere formenn. Vi gjengir disse på de neste sidene og takker for vakre ord og gode ønsker.

initiativ

To viktige initiativtagere

*Wilhelm Færden
og Alf Christophersen
var initiativtagere da
DIS-Norge ble stiftet den
12 januar 1990. Begge ble
sentrale personer i for-
eningen de første årene,
Wilhelm som formann og
Alf som redaktør.*

Wilhelm Færden, DIS-Norges første formann skriver i sin gratulasjonshilsen:

I dag 12. januar fyller DIS-Norge 10 år – jeg gratulerer og takker de tallrike medlemmer som med sine riktige valg og med sitt store, frivillige arbeid etterhvert har skapt et levende, landsomfattende slektsforskersmiljø i Norge. Det er et fritt og selvstendig miljø, som hele tiden har evnet å se fremover og som har forstått at det må være tiltrekkende og kontaktskapende også for nybegynnere og gi disse støtte og inspirasjon.

Det grunnleggende element i utøvelsen av en hobby er arbeidsgleden. Den forening som lykkes i å sette seg inn i nybegynnernes ønsker, vokser. Like viktig som økningen i medlemstallet finner jeg stigningen i bredden og kvaliteten i det faglige innhold i Slekt og Data.

Da jeg i 1994 takket for meg som DIS-Norges første formann, lød min appell til medlemmene: **«Slutt opp om DIS-Norge og søk å videreutvikle et godt slektsforskersmiljø i de nåværende og kommende lokalavdelinger»**. Takket være utviklingen innen datakommunikasjon ble dette oppnådd bedre og hurtigere enn forventet – vi håpet den gang på

2.000 medlemmer ved inngangen til år 2000!

Et av mine mange fremtidsønsker for medlemmene i DIS-Norge er: Sørg for at det blir et arbeidsresultat av din forskning, dine kildestudier m.m. Ikke sitt på dine data, men lag noe som f.eks. kan leses med interesse av dine slektninger. Resultatet skal ikke først og fremst inneholde flest mulig personer, men best mulig omtale av den enkelte person. I min jubileumshilsen må jeg også ta med min kone Birgitt's gratulasjon – hun føler seg som en slags gudmor for DIS-Norge, som i de første fire år gjorde «alt mulig» for foreningen.

Og **Alf Christophersen** føyer til: Gratulerer med de første 10 år! Jeg tror ikke hverken Wilhelm Færden eller jeg i våre villeste fantasier hadde regnet med et medlemsantall på nærmere 6000 den dagen foreningen ville feire 10 år. Da vi tok initiativ til å starte foreningen, var vår søsterforening, Foreningen DIS, også omkring 10 år og hadde da 2200 medlemmer, så et anslag rundt 2000-3000 var nok heller det vi med stor optimisme regnet med, kanskje noe mindre. Det som nok har telt mye, har nok vært vår aktive satsning i

første rekke på bruken av BBS som kommunikasjonskanal, deretter satsningen på Internett, og i de siste årene, også satsningen på lokallag.

Mine ønsker for fremtiden er dog at langt flere av medlemmene begynner å interessere seg for å drifte foreningen og å delta aktivt med artikler i Slekt og Data og kanskje ser nytten i det å samarbeide, også med slektsforskningen og derfor mer aktivt tar i bruk ressurser som DIStreff. Hvis interessen for dette øker, vil det kanskje også vises nok interesse til at vi også kan sette i gang med DISFOR, en annen tjeneste som Foreningen DIS har laget, et system for bl.a. å lage slektsforskerfortegnelse, felles database for kilder med beskrivelse av slektene som beskrives i hver enkelt kilde samt oversikter over hvem som forsker i de forskjellige distrikter eller gårder. Pga. svak interesse for DIS-treff har man til nå ikke satset på DISFOR, bl.a. fordi det er samme ressurspersoner innenfor foreningen som videreutvikler dette konseptet som DIStreff-konseptet i form av GEDtreff, en ressurs som håpes frigjort til foreningens medlemmer i løpet av året.

Lykke til med de kommende år!

Gratulerer med 10-års dagen!

av Sjur Madsen, forhenværende formann i DIS-Norge

Kvelden den 12. januar 1990 husker jeg som om det var i går. Vi var 22 mennesker samlet i et av de gamle auditoriene på Blindern for å stifte en ny forening som skulle kombinere bruk av data og slektsforskning. Foranledningen var en liten notis jeg så i Datatid noen måneder tidligere. Jeg svarte på notisen, at jeg var interessert og kunne gjerne ta på meg ansvar for enkelte oppgaver.

Jeg fikk oppgaver i pose og sekk! Jeg følte i flere år at jeg var DIS-Norge. For de som er så heldige å ha de første numre av Slegt og Data, vil se at foreningens adresse er den samme som min forretningsadresse. All post kom til min postboks, jeg registrerte alle nye medlemmer, sendte ut tidsskriftet, krevde inn penger og førte regnskapet. Jeg utviklet et program i DBase som tok seg av registeret og som viste medlemmets saldo på giroen for årskontingenten, lagde lister, etiketter med mer. På kontoret hadde jeg et eget DIS-rom fullt av papirer, blader, brosjyrer osv. Det kan høres ut som om det ikke var andre med, men det stemmer ikke. Vi var flere entusiaster som dro det hele. Wilhelm som den perfekte leder i en tid vår forening var avhengig av en døråpner inn i forskjellige fora – ikke minst p.g.a behovet for foredragsholdere, og Gunnar som var BBS'en i flere år før han fikk hjelp av Bjørn. Alf var Slegt og Data, og det var mange andre som dro litt her og der. Det var virkelig en artig tid, og jeg ser slett ikke tilbake på de 10 år som har gått, som en periode med mye arbeid. Nei, nå i ettertid er det først og fremst gleden det har gitt meg med å få være med på noe som nå i ettertid har vokst og som nå teller

nærmere 6000 medlemmer. Det blir nesten nostalgisk å tenke tilbake på de kveldene på kontoret vi hadde dugnad for å sette på adresseetiketter på bladet, og sortere dette i tråd med Postverkets regler. Da hadde vi 500-600 medlemmer.

Etter noen år som bare kasserer, tok jeg over også som formann i 1994. Da tok Bjørn over ansvaret for medlemsregisteret og det på en tid hvor medlemstilgangen var forholdsvis stor. Enkelte uker kom det 50 nye medlemmer. Det ble ikke mye tid til slektsforskning på noen av oss. Tiden ble fylt med å arrangere medlemsmøter, stifte lokallag og planlegge fremtiden. I den egenkap har jeg stått som fadder for flere av våre lokallag. I styret hadde vi mange diskusjoner om hva vi kunne gjøre for medlemmene, og hva de hadde bruk for. Mye tid gikk derfor med til å planlegge og skaffe foredragsholdere, finne på spennende emner og prøve å få tak i nok og interesserte mennesker til å dra i gang et lokallag. Artig å tenke tilbake på at et av de mest vellykkede møtene vi hadde var helt uten program. Vi skulle bare prate sammen!

4. Nordiske Symposium

Som svært nystiftet forening deltok Wilhelm Færden og Alf Christophersen på Det 4. Nordiske Symposium for Databehandling i Slektsforskning. På møte som ble arrangert i oktober 1990 i Linköping i Sverige, inviterte vår formann til Norge i 1991. Dette ble arrangert på Vest-Oppland Folkehøyskole i oktober 1991 og må betraktes som svært vellykket. Etter dette har det vært vanskelig å få noe til på nordisk plan. Det er synd for vi har mye felles, så det får gå som en oppfordring til styret. Jeg tror at en del tiltak må til for å samle alle medlemmer i noe de

føler gir mening. Vår deltagelse på messen Hjem og Hobby ga absolutt mening for oss som deltok. Jeg tror at det i fremtiden bør satses mer på å lage faste årlige arrangement som det jeg prøvde å få til, nemlig Slektsforskerdagene. Jeg tror alle som var med på Sørmarka, ønsker et nytt slikt møte hvor alle i hele miljøet kan komme sammen for en hyggelig prat, utveksling av opplysninger, data og mye mer. Alt er heldigvis ennå ikke «på data».

Startpakken

Ellers gleder jeg meg til å se den nye versjonen av Startpakken. I tråd med utviklingen kommer den nå på CD-rom, og det gir jo muligheter for en langt bredere presentasjon av mulige kilder, fremgangsmåter o.l. enn det var i begynnelsen. Likevel tror jeg Startpakken har vært en hyggelig start på en fin hobby for mange. Det gleder meg at den også har bidratt litt økonomisk.

Til slutt nevner jeg at jeg ennå ikke har sluppet taket i foreningen. Jeg fører fremdeles regnskapet, nå riktignok på profesjonelt grunnlag, men det er moro lell.

10 år i rivende utvikling

Fra 300 baud til 64 kbit pr. sekund:

av
tidligere formann
i DIS-Norge
Bjørn Nilsen

*Det er morsomt å kunne
gratulere DIS-Norge med
jubiléet! 10 år er meget,
meget lang tid for en
forening som har elektronisk
databehandling som sitt
samlingspunkt ved siden av
slektsforskningen. Sjøl kom
jeg i kontakt med DIS-Norge
nettopp gjennom mitt gamle
modem, og har fått være
med på utviklingen nesten
helt siden starten.*

Faktisk er Slektsforum BBS eldre enn DIS-Norge. Meget tidlig så Gunnar Aabøe hvilke muligheter det kunne gi slektsforskere å ha et slikt samlingspunkt, uavhengig av hvor i landet man bodde. Tanken var at man skulle ha et sted for å komme i kontakt med andre slektsforskere, men også hvor det skulle være mulig å søke i EDB-registrert slekthistorisk materiale. BBS-mediet i seg sjøl hadde allerede eksistert i en del år da Slektsforum BBS ble startet opp, men det var få BBS'er som var rendyrket i så stor grad for en bestemt aktivitet.

De første årene drev Gunnar BBS'en helt og holdent for sine egne midler. For den nystartede foreningen var Slektsforum BBS et viktig brohode for å komme i kontakt med nettopp den gruppen for-

eningen var stiftet for: slektsforskere som brukte EDB som hjelpemiddel.

Fra juli 1992 tok DIS-Norge over ansvaret for driften av Slektsforum, men stadig med Gunnar som systemoperatør («Sysop»). Trafikken var nå blitt så stor at det var nødvendig med nye investeringer i såvel maskinvare som ekstra telefonlinje. Samtidig fikk jeg tittelen «co-sysop», og innledet et samarbeid med Gunnar om driften av BBS'en som varte helt fram til DIS-Norge tok spranget til Internett.

Såvidt jeg har kunnet registrere, har vekstraten for DIS-Norge vært jevn i nesten alle de ti årene. Driftsstatistikkene fra BBS'en var også en indikator som bekreftet den stadig økende aktiviteten. Gunnar og jeg hadde kontakt praktisk talt hver eneste dag, enten via telefon-samtaler eller via en «bakdør» i BBS-programmet som gjorde at jeg kunne sitte i Oslo og gjøre administrative oppgaver på BBS-maskinene i hjemme hos Gunnar i Kragerø. Og det var virkelig ganske mange daglige driftsoppgaver å ta seg av!

Den første lille smaken av Internett kunne vi tilby medlemmene gjennom et samarbeid med en annen BBS-entusiast i Oslo, som drev BBS'en med det mystiske navnet «Thunderball Cave». Han hadde etablert forbindelse mot newsgroups og mailservere på Internett. Fra Slektsforum BBS kunne medlemmene dermed få egne epostkonti, og meldingene fra slektskonferansen vår kunne utveksles med lignende konferanser i newsnettet. Noen ganger hver dag utvekslet de to BBS'ene data med hverandre, og dette systemet krevde ganske mye tilsyn.

På toppen av sin glanstid bestod Slektsforum BBS av to PC'er med til sammen tre linjer inn. Opp mot 6000 pålogginger pr. måned gjorde

dette til en av de største BBS'ene i Norge på den tiden.

Det var liten tvil om at den vellykkede satsingen på BBS'en var en vesentlig forutsetning for foreningens vekst. Allerede mot slutten av BBS-tida kom de fleste nye medlemmer via denne kanalen.

Aktiviteten på Slektsforum BBS ble så stor og krevde så mye innsats i driften at tida var moden og vel så det da foreningen tok spranget over til Internett. Jeg husker godt at det var motforestillinger til dette blant en del brukere. Det var nok litt usikkerhet i forhold til det nye mediet blant dem som endelig hadde lært seg bruken av «Megaread» og andre verktøy som var nødvendige for å hente ned meldinger fra konferansene.

1. mars 1996 åpnet DIS-Norges hjemmeside på Internett. Samtidig fikk vi en meget gunstig avtale med daværende Schibstednett for medlemmene av DIS-Norge. Vi var aldri i tvil om at overgangen var en suksess og meget godt «taimet»(!) Trafikken på gamle-BBS'en (som nå ble flyttet til vårt nye kontor i Oslo) gikk også meget raskt mot null. Den kunne dermed pensjoneres med god samvittighet, og det var meget velfortjent.

Det er interessen for slektsforskning som er det limet som binder oss sammen i DIS-Norge. Men det er kombinasjonen med å utnytte moderne informasjons- og kommunikasjonsbehandling som gjør foreningen til akkurat det den er. Jeg er sikker på at formålet den er tuftet på, vil være aktuelt og attraktivt også i tida framover, og ønsker til lykke med framtida!

Gratulationer fra DIS-Danmark

av **Svend-Erik Christiansen, Formann i DIS-Danmark**

*Svend-Erik Christiansen
(formand DIS-Danmark)
Hvedebjergvej 24
8220 Brabrand, Danmark
E-mail: sec@forum.dk*

der bl.a. en masse nyttige danske links, ligesom vi til hjemmesiden har lavet amtskort med danske herreder og kirkesogne indtegnede. Tilknyttet disse kort er vores opslagsordning, hvor medlemmer fremlyser slægtshistoriske kilder (f.eks. kirkebøger og folketællinger), som de tilbyder at lave opslag i for andre. Desuden er der links til ca. 200 af medlemmernes egne hjemmesider. Mere end 1000 af foreningens medlemmer er tilmeldt vores e-mail liste, og disse modtager med mellemrum nyhedsbreve med her-og-nu informationer og små beretninger fra medlemmernes slægtsforskning. Dette er et praktisk supplement til vore medlemsblad.

DIS-Danmarks medlemsblad udkommer 4 gange årligt, og det hedder «Slægt & Data». Via bladet informeres medlemmerne om udviklingen omkring slægtsforskningsprogrammerne, nye tiltag på vore arkiver, kildeindtastningsprojektet og meget andet fra vores verden.

Siden 1992 har vi sideløbende udsendt 4 særnumre om særlige emner. Det seneste særnummer udsendte vi til medlemmerne i 1998, og under titlen «Sogn Herred Amt» omhandlede det de danske administrative opdelinger. De forskellige verdslige og gejstlige institutioner opererer med forskellige geografiske opdelinger af vores land og dermed af vore slægtshistoriske kilder, og der er også sket omlægninger gennem tiderne – alt dette forsøgte vi at belyse i særnummeret. Med hensyn til Internettilgængelige kildeafskrifter, så er vi (ligesom i Norge) nået langt. Kildeindtastningsprojektet, som blev startet i DIS-Danmarks regi i 1992, er i dag knyttet til og styret af Dansk Data Arkiv. Dette er det nyeste af de 7 arkiver som udgør

Statens Arkiver (<http://www.sa.dk>). Udover Statens Arkiver har vi ca. 450 lokalhistoriske arkiver. Kun et fåtal af disse er tilgængelige på Internettet. Deres fælles paraplyorganisation «Sammenslutningen af Lokalarkiver» (SLA) har egen hjemmeside (<http://www.lokalarkiver.dk>), og det forventes, at der i løbet af kort tid her bliver tilgængeligt en oversigt over lokalarkiverne med deres geografiske dækningsområder, adresser o.l.

Kildeindtastningsprojektet rummer efterhånden 2,4 millioner personer fra de danske folketællinger. Ingen af folketællinger er endnu komplette (som 1801 i Norge), og længst er de ældste danske folketællinger, nemlig 1787 med ca. 40% og 1801 med ca. 50% dækning. I Danmark er næsten alle indtastninger foregået af frivillige – den offentlige opbakning har været meget begrænset. Folketællingerne fra projektet kan søges i på adressen: (<http://ddd.sa.dk/kiplink.htm>).

Hvis det drejer sig om Århusområdet i Danmark, så er der en anden demografisk base med folketællinger fra 1787, 1801, 1834 og 1845. Den rummer i øjeblikket ca. 160.000 personer. Den kan findes på adressen (<http://www.folketimidten.dk>), og den har fået meget ros for sin fine præsentation og datapålidelighed.

Svarende til DIS-treff/bytt har vi i Danmark adgang til GEDCOMP, som nu rummer ca. 1 million personer fra ca. 500 slægtsforskere. Den er lavet/drives af et af vore medlemmer og er fuldautomatisk. GEDCOMP sammenligner GEDCOM-filer, og returnerer oplysninger om personsammenfald. Der er fri adgang til denne, og adressen er (<http://www.imm.dtu.dk/~lkl/gedcomp>).

I Danmark har vi ca. 40 lokale

DIS-Norge skal naturligvis også lige have et stort tillykke med de første 10 år fra os nede i DIS-Danmark.

Meget er sket i vore foreninger siden vi hørte de første rygter om, at I for 10 år siden ville etablere en forening i Norge for slægtsforskning og edb. Ja, faktisk er vi lidt misundelige på jer, idet vi må beundre den store aktivitet og opbakning, I har kunnet fremvise.

Mens tingene har udviklet sig i lyntempo i Danmark, så er tingene sket med turbo-lyntempo i Norge. I Danmark har vi f.eks. (endnu) ikke fundet tiden moden til at lave lokale DIS-foreninger, som i Norge. Vi har alene en landsdækkende DIS-forening, som nu har mere end 2000 medlemmer. DIS-Danmark startede i 1987 som en underafdeling af «Samfundet for dansk genealogi og personalhistorie», men er siden blevet en udskilt som selvstændig forening. Vi sidder 9 personer i DIS-Danmarks bestyrelse, og vi bor spredt ud over hele landet. Vi har ingen personer ansatte i DIS-Danmark til f.eks. ekspedition, regnskab o.l., så driften af foreningen ligger hos bestyrelsen. I vores nuværende bestyrelse er næsten alle i øvrigt stadig aktive på arbejdsmarkedet.

DIS-Danmark er (ligesom DIS-Norge) også på Internettet på adressen (<http://users.cybercity.dk/~dko6959>), og vi har nu været det i ca. 3 år. Via vores hjemmeside er

slægtsforskningsforeninger, hvor den ældste er fra 1957, og de fleste af disse har dannet en papaplyorganisation kaldet «Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger» (SSF), som nu har etableret sig med hjemmeside på adressen (<http://www.ssf.dk>).

De to landsdækkende foreninger «Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie» og DIS-Danmark samt paraplyorganisationen SSF udgiver i fællesskab årbogen «Hvem Forsker Hvad», hvori slægtsforskere har mulighed for at fremlyse og efterlyse personer. I vores «Slægts & Data» bringer vi derfor ikke almindelige efterlysninger af vore aner, idet vi henviser

disse til «Hvem Forsker Hvad», så vi kan få de trykte efterlysningerne samlet på et sted.

De nordiske landes befolkninger er på mange områder nært knyttede, bl.a. sprogligt og kulturelt, og op gennem historien har der været mange flytninger på tværs af landegrænserne. Mange af os slægtsforskere har derfor rødder i de andre nordiske lande. Selv har jeg f.eks. en tip3-oldefar og tip2- oldemor fra Norge samt et hold tip-oldeforældre fra Sverige. Mange nordiske slægtsforskere er i den samme situation. Måske skal jeg også tilføje, at jeg selv er født i Sverige og har boet der i mine første 7 leveår.

Slægtsforskning på tværs af landegrænserne er besværligt, og her har vi som slægtsforskningsforeninger en vigtig opgave, nemlig at

vi gør vore landes genealogiske muligheder mere gennemskuelige for hinanden. Det er også vigtigt, at vore medlemmer får lettere ved at finde hinanden på tværs af landegrænserne, så vi gensidigt kan komme til at hjælpe hinanden og undgå de besværlige rejser, som for manges vedkommende fremstår som en uoverstigelig forhindring. Et vigtigt fremtidigt mål i vores nordiske samarbejde er derfor, at vi kommer til at bevæge os mere i den retning. Det kunne f.eks. være i form af informerende artikler i hinandens medlemsblade eller mere målrettede oplysninger på vore hjemmesider.

Med bl.a. dette store ønske på programmet vil jeg fra DIS- Danmarks side slutte det indlæg af med endnu engang ønske jer i DIS-Norge tillykke med de første 10 år.

Frisk vindpust i norsk genealogi

av **Lars Løberg,**
formann i
Norsk Slektshistorisk Forening

langt enklere og mer effektiv måte enn tidligere. Gjennom å beherske de nye verktøyene

har DIS-Norge kunnet tilby sine medlemmer kunnskap og hjelpemidler som åpenbart øker gleden og nytten for den enkelte slektsgransker.

De nye verktøyene har ennå bare vist oss en brøkdel av sitt potensiale. Her går utviklingen såvidt raskt at tradisjonelle lærebøker i genealogi vil være foreldet etter få år. Den søkbare datamassen på nettet eksploderer. Elektronisk oppdatering om den tilgjengelige informasjonen er derfor i ferd med å bli vel så viktig som den trykte. Også her er DIS-Norge med sin hjemmeside en viktig informant.

DIS-Norge har vært mer enn et friskt vindpust i norsk genealogi. Bredden i virksomheten vitner om ambisjoner om å gjøre gagns arbeid ikke bare for utbredelsen av bruk av data i slektsgransking, men også for norsk genealogi i sin helhet. Med sin store medlemsmasse og sin riksdekkende organisasjonsmodell har DIS-Norge de beste

forutsetninger for å klare dette.

I så måte er det nødvendig å peke på at de elektroniske verktøyene ved siden av sine mange positive egenskaper også har alvorlige negative egenskaper. EDB gjør det ikke bare enklere å registrere slektshistoriske data, det gjør det enklere å organisere slektshistoriske data. Derigjennom oppstår feil som takket være de nye verktøyene spres enda raskere enn trykte feilslutninger. Effektiv motarbeidelse av slik spredning bør bli ett blant flere hovedarbeidsområder for DIS-Norge i det kommende tiåret.

DIS-Norge og Norsk Slektshistorisk Forening har felles interesser i å utbre kjennskap om genealogi og slektsgransking. Vi har også felles utfordringer i å høyne kunnskapsnivået på norske slektsgranskere og å kvalitetssikre deres arbeid. Norsk Slektshistorisk Forening ser frem til et fortsatt samarbeid om disse oppgavene og ønsker lykke til med 10-årsjubileet.

Svensk missunnelse

av Gustaf von Gertten
Formann i
Stor Stockholms
Genealogiska Förening.

arbete mellan två länder. Ska det bli lyckligt behövs såväl likheter i värderingar och traditioner som olikheter. Är

parterna alltför lika så blir det inga kreativa explosioner.

Är vi i stället alltför olika i värderingar och grundsyn på livet, så är det svårt att åstadkomma resultat i samarbetet. Några «barn» kan det ju alltid bli i alla fall.

Våra genealogiska äktenskap med norrmännen är därför spännande. Vi är Avundsjuke på många saker. Som den 17 Maj t ex. Lägg märke till att jag skriver det som siffror för jag är ju svensk. Det norska skrivsättet uttrycker alla de känslor som finns i siffertalet. Ett samarbete kräver att varje part bjuder på sig själv och på handlingar som alla har nytta av. Att bara träffas och samtala kan ge en hel del nyttigt. Men det är först när vi planerar, genomför och värderar

projekt som blir av, som vi blir riktigt tillfreds.

Här har jag upplevt att det nordiska samarbetet haft en stor nytta av den norska förmågan att både umgås och att uträtta konkreta handlingar till allas glädje. I våra planer på att utvidga det nordiska samarbetet till att också omfatta nordtyska områden som Pommern och Schleswig-Holstein har norrmännen varit pådrivande. Det har jag själv, som aktiv inom området, kunnat glädja mig åt.

Men det är förmodligen trots allt inom DIS-området som de stora sakerna har hänt. Och som vi andra kan njuta av genom att utnyttja möjligheterna att söka rätt på våra anor med hjälp av Internet. Och det passar jag på att tacka så hjärtligt för samtidigt som jag gratulerar DIS Norge till tioårsjubileet. Jag hoppas och tror på nya landvinningar under de närmste tio åren.

«Min svenska avundsjuke mot norrmännen» Slik begynner Gustaf von Gertten sin gratulasjonshilsen. Av alla innkomne gratulasjonene må denne vel være som varmer de norske DIS-hjertene mest.

Han fortsetter:

Långsiktiga samarbeiden kræver mycket av oss som samarbeider.

Det kan gälla ett äktenskap – som de flesta av oss vill ska räcka livet ut – en arbetsgrupp som ska åstadkomma resultat eller ett sam-

Held og Lykke med fremtiden

av
Birgit Flemming
Larsen

Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie ønsker DIS-Norge hjerteligt til lykke med de første 10 år som forening. Som det er set i de øvrige nordiske landes computergenealogiske foreninger, er DIS-Norge stormet frem og har oplevet en vældig vækst siden starten i 1990. Der er nået et medlemstal, som godt kan få gamle ærværdige genealogiske foreninger til at blive en anelse

misundelige. Det har været interessant at betragte medlemsbladet Slekt og Data, som i de første år næsten udelukkende beskæftigede sig med dataprogrammer og vurderinger af samme. Nu hvor teknikken er på plads, og den skal bruges i praksis, er indholdet af artiklerne blevet udvidet til også at beskæftige sig med emner af generel genealogisk karakter. Men DIS-Norge er ikke bare én forening; der er oprettet en lang række lokalforeninger, således at alle norske fylker nu har sin DIS-forening. DIS-Norge er i sit tiende leveår på mere end én

måde en landsdækkende forening.

Held og lykke med fremtiden og tak for godt samarbejde gennem årene, der er gået.

Birgit Flemming Larsen, kasserer i Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie. Tidligere formand for Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger. Har siden 1987 været ansat på Det danske Udvandrarkiv i Aalborg, Danmark.

Grattis till de tio åren!

Elisabeth Thorsell
Redaktör i Sveriges
Släktforskarförbunds tidsskrift
Släkthistoriskt Forum

Från Sveriges Släktforskarförbund och alla våra medlemsföreningar kommer här en hjärtlig gratulation och välgångsönskningar till jubilerande DIS-Norge!

Från vår kant av Kölen har vi med glädje sett er växande verksamhet, och förstått att ni på ett mycket bra sätt lyckats ta hand om alla de som intresserar sig för vårt gemensamma ämne – släktforskningen. Detta oavsett var forskarna har sina boplatser, genom alla de lokallag, som bildats de senaste åren över hela Norge.

Det är ju viktigt att man i en förening av DIS modell minns att man sysslar med både datorer och släktforskning, det ena får inte ta överhanden över det andra, utan

Sveriges Släktforskarförbund

och forskningen till att utöka kunskapen om fädernas och mödrarnas liv i gångna tider.

Ett gott hjälpmedel i denna strävan är en läsvärd och välmatad tidsskrift, och det tycker jag att «Slekt og Data» är. Jag läser med nöje varje nummer som kommer i min hand, och tar del av de forskartips och diskussioner, som förekommer. Som jag kan bedöma det efter årtals läsning av svenska släktforskartidskrifter håller «Slekt og Data» en hög och jämn kvalitet, och innehåller material både för nya forskare och mer erfarna. Jag tror att det är mycket viktigt att den nye forskaren får läsning som inte upplevs som svår och främmande och handlande om alltför avlägsna tidsperioder. Det kan verkligen vara en riktig utmaning att spåra en fattig familj på sent 1800-tal, likaväl som adelsmannen på 1500-talet.

Mycket är likt från våra svenska

tillsammans bidrar datorerna

publikationer, men somligt är helt nytt, och därför extra roligt (morsomt); man blir ju heller aldrig fullärd som forskare. Det är också intressant att jämföra saker, som t.ex. lagstiftningen om personuppgifter på data, mikrokortens tillgänglighet och annat.

I en förening med inriktning på data är det ju numera självklart att man även har en rikhaltig hemsida, och det har DIS-Norge, med gott om ingångar till olika startpunkter för forskning i Norge, och länkar inom och utom landet, och diskussionsställen för föreningens medlemmar. Men det vore också trevligt om det funnes ett helt öppet ställe för frågor och diskussioner, utan medlemskrav, det skulle antagligen också vara en god väg att värva nya medlemmar, genom att bjuda på något gratis.

DIS-Norge ingår också i det nordiska samarbetet NordGen, och vi och övriga NordGen-medlemmar ser fram emot ett fortsatt gott samarbete framöver. Än en gång, grattis DIS-Norge!

DIS-Norge 10 år

av **Sture Bjelkåker**,
formann i DIS-Sverige

Vid nordiska DIS-mötet i Danmark 1988 konstaterades att Norge ännu inte var med i den nordiska DIS-familjen. Vid denna tid hade DIS-Sverige flera aktiva medlemmar i Norge, bl a Wilhelm Faerden och Alf Christophersen, som insåg att även Norge borde vara med på den nordiska DIS-kartan.

Planerna på ett DIS-Norge började ta fart 1989 och i januari 1990 var det klart. I samma veva sammankallades ett möte i Kungälv i mars 1990 med deltagare från DIS-Sverige, svenska regionföreningen DIS-Väst och det nya DIS-Norge. Mötesorten Kungälv var särskilt lämpad som en historiskt viktig plats för nordiska möten. Efter Kungälvsmötet var jag helt överty-

gad om att DIS-Norge var en realitet att räkna med.

Det är åtminstone två saker jag är mycket imponerad av. Dels DIS-Norges snabba och kraftfulla start med elektronisk släktforskar kommunikation, först med BBS och sedan via Internet. Och dels den snabba ökningen av antalet medlemmar, med tanke på att DIS-Norge inte hade samma fördel som DIS-Sverige med ett eget släktforskarprogram som draghjälp. Kanske berodde DIS-Norges snabba expansion till stor del på just den lyckade BBS/Internet-satsningen?

Samarbetet mellan våra två DIS-föreningar har varit extra fruktbart på grund av DIS-Norges intresse för det svenska DISBYT-systemet som ledde fram till en norsk version av DISBYT-programmet, DIS-

TREFF. Även här blev DIS-Norge först ut på Internet, och vi i DIS-Sverige kunde i vår sin tur dra nytta av den norska programvaran för DISTREFF på Internet. Stort tack för det utbytet!

Nu är även en finländsk DIS-BYT-bas på väg och snart kanske vi kan åstadkomma en «all-nordisk» DISBYT/DISTREFF-samverkan där alla våra medlemmar kan söka i varandras baser. Det är bra med en konkret projekt för det nordiska samarbetet, som komplement till de nyttiga och trivliga nordiska symposier och möten som hållits genom åren. Vi får hoppas att det nära samarbetet mellan DIS-Norge och DIS-Sverige kan sprida sig till det vidare samarbetet i Nordgen.

Vi gratulerar DIS-Norge till de 10 åren och ser fram emot 10 nya spännande år tillsammans inom datorhjälp i släktforskningen.

10 minutter

Slekt og Data, ferdiglest på 10 minutter?

**Tilsvar til Mona Grimstad
av Geir Moen**

Leste med interesse ditt innlegg. Det er bra at vi har ulikt syn på bladets innhold og hva det bør inneholde. Diskusjon er bra men bak dette er realiteten den at blir ikke bedre enn hva vi gjør det til selv. Ett godt blad med «spennende» artikler er jo helt avhengig av bidragsyterne. Så enkelt er det.

Lim

Jeg har vært medlem i noen år nå og det er ikke alle nummer som har vært like spennende å lese. Det er selvsagt ett subjektivt syn og behovet ikke gjelder deg eller en annen av medlemmene. Akkurat de artiklene jeg liker kan en annen synes er av null interesse. Jeg tror ambisjonsnivået for bladet er en balansegang mellom å gi de som ønsker det, faglig «tunge» artikler og de av oss som synes at bladet stort sett gir nyttig informasjon til de aller fleste. En nybegynner vil neppe ha det store utbytte av store «tunge» artikler og kan risikere å føle seg utenfor.

Årsaken til det store medlemstallet til DIS-Norge tror jeg ikke bare skyldes «feltarbeidet» ute, men vel så mye bladet. I mange små foreninger har det vist seg at bladet kan være limet som holder interessen oppe hvis en ikke har muligheter til å delta på møter p.g.a. lange avstander.

NSF

Hvordan skal en klare å gjøre over 5000 medlemmer fornøyd! Det er en umulig oppgave.

Hva Norsk Slekthistorisk Forening angår (var medlem der i flere år også), så følte jeg meg langt på jordet og langt vekk fra mine forfedres virkelighet når den ene embedsmannsslekten etter den andre ble brettet ut. Svært lite omhandlet husmannsslekter den tiden jeg var medlem. Selvsagt er det mer stoff å hente ut av embedsmannsslektene siden de som regel skrev historien eller var med på å forme den i sitt lokalmiljø. Men – Mona – du må være enig i at for nybegynnere, så var det ikke mange nybegynnertips å få i bladet. Og det er vel nettopp det som er viktig for å holde på interessen for en som nettopp har begynt å granske sin slekt.

Artikler som f.eks: «Daniel Andreas Günter – en glemt general fra 1700-tallet og hans krets» eller «Bispinne Justine Neumann f. Bruun og hennes slekt i Mecklenburg og Preussen», er vel neppe det mest interessante stoff en nybegynner hiver seg over, mens det for andre er akkurat det de synes er «spennende» artikler.

Genealogen

Dette har jo vist seg i ettertid, etter at det gamle styret i NSF ble skiftet ut, så kom «Genealogen». Begrunnelsen for det bladet, var nettopp at styret i NSF hadde innsett at medlemsbladet kunne bli litt vel «tungt».

Personlig mener jeg at det nye styret der gjorde det rette, nemlig å ta hensyn til de av medlemmene som ikke følte seg helt hjemme blant embedsmannsslektene. Samtidig tok de hensyn til nettopp disse ved å la hovedbladet være

arena for de faglig «tunge» artiklene.

«Genealogen» ble en arena for diskusjoner på et helt annet nivå enn det hadde blitt i hovedbladet.

Slektsstoff og datastoff

Når det gjelder Slekt og Data, så vil det nødvendigvis bli en del datastoff, det sier seg selv. Jeg bruker ikke 10 minutter på å lese bladet. Det leses fra perm til perm selv om ikke alt er like interessant. Noe kan en lære av alt. Jeg har forresten også sett – Martin!

Jeg er sikker på at bladet kunne inneholdt masse slektsrekker, men igjen er en avhengig av at medlemmene bidrar med stoff.

Var en tid redaktør av ett lite lokalt slekthistorielag, og slet selv med det problemet at medlemmene ikke var flinke nok til å bidra med stoff. Så noen ganger redigerte jeg bladet selv med egne artikler. Det var stoff som jeg syntes var interessant, ikke dermed sikkert at andre hadde samme syn.

Når vi tok opp problemet på medlemsmøter og årsmøte, var tilbakemeldingen den at de fleste ikke turte å la noe en hadde skrevet selv komme på trykk, eller mente at det ikke var bra nok.

I ettertid har da flere og flere turt å «stikke hodet frem» og gitt sitt bidrag. Det vil skje med dette bladet også. Så hvis det er noen medlemmer som har den faglige «tyngde» som Mona etterlyser, så burde de komme på banen, for jeg tror helt sikkert at vi andre tåler det.

Mere slekt i Slegt og Data?

av **Per Reidar B. Christiansen**
Redaktør i tidsskrift «Genealogen»

I siste nummer av Slegt og Data (heretter S&D) var det gledelig nok en del interessant stoff, blant annet to leserinnlegg som nok vil kunne gi en frisk debatt i DIS-Norges fora i tiden fremover. Alt i alt kanskje det til nå beste nummeret av S&D i foreningens 10-årige historie. Det vitner om at bladet er inne i en positiv utviklingsfase. Det eneste jeg savnet, var et par slektsartikler.

Et av de nevnte leserinnleggene dreide seg nettopp om S&Ds

mangel på slektsartikler. Mona Grimstad ga med sitt modige og kritiske utspill uttrykk for tanker sikkert mange av leserne har holdt for seg selv. Selv om jeg nok bruker mer enn hennes 10 minutter på å lese S&D, må jeg si meg enig i mange av hennes betraktninger. Jeg vil i denne omgangen nøye meg med å kommentere den delen av innlegget hennes som gikk på fraværet av slektsartikler i S&D. Her skal det ikke bli lett å motsi henne. Man kan vanskelig hevde at det har vært for mange slektsartikler i S&D. Jeg kan

i forbifarten bare huske Tore H. Vigerusts artikler om Dyre Sevaldssons ætt og Gulsvik-ætten.

Grimstad trekker frem Norsk Slektshistorisk Tidsskrift (NST) som et forbilde når det gjelder slektsartikler, men understreker at S&D ikke nødvendigvis trenger å holde så strenge kvalitetskrav. Jeg er heller ikke uenig her. Selv om jeg gjerne vil ha mere slektsstoff i S&D, ønsker jeg på ingen måte et S&D som ligner for mye på NST.

NST bør fortsatt være et rendyrket tidsskrift med slektshistoriske artikler, mens S&D bør favne kombinasjonen slekt og data.

Ja til mere slekt i Slegt og Data

av
Finn Holden

Det er fint at Mona Grimstad og Per Reidar B. Christiansen (heretter kalt PRC) tar opp en debatt om innholdet i Slegt og Data (heretter kalt S&D). Jeg er enig med PRC når han skriver om «bladets overfokusering på data fremfor slekt». Derfor sa jeg for ett år siden ja til å gå inn i redaksjonen av S&D. Det er, som PRC skriver, viktig for DIS-Norge «å beholde slektsalibiet», og jeg synes det blitt mer slektsstoff i de siste numrene.

Viktigst: PRC skriver: «Jeg ønsker mer slektsstoff i S&D, men på ingen måte et S&D som ligner for mye på NST (Norsk Slektshistorisk Tidsskrift). Jeg ser det som viktig at de store slektshistoriske tidsskriftene beholder sin egenart. NST bør fortsatt være et rendyrket tidsskrift med slektshistoriske artikler, mens S&D bør favne kombinasjonen slekt og data.» Jeg er helt enig, men synes at PRC sparker seg selv i halen når

han ønsker, ja nettopp, (flere) slektsartikler i S&D! PRC får tro meg, eller la være å tro meg, men jeg kjenner ikke til at redaksjonen i den tid jeg har sittet der, har nektet å ta inn en slektsartikkel. Mangelen skyldes altså ikke manglende prioritering, men manglende leveranser av slektsartikler.

PRC stiller et retorisk spørsmål i overskriften: Mer slekt i Slegt og Data? og mener tilsynelatende at slektsstoff er synonymt med slektsartikler. Så vidt jeg kan skjønne, har S&D hele tiden lagt seg på at slektsforskere har nytte av stoff om kildegransking, kildekritikk, artikler om skifter, pantebøker osv., meget verdifulle artikler som for eksempel Svein Skahjem hadde i flere nr. av bladet.

Den nåværende redaksjon har tenkt at også mye allment historisk stoff vil være verdifullt for slektsforskningen. Vi skal ikke komme langt under huden på en nordmann før vi kommer tilbake til bønder og kanskje en husmann. To artikler om husmannsvesenet mener vi vil gi

mange slektsforskere kunnskap

om husmannens og bondens liv, som de kan bruke i sin slektsforskning. De aller fleste slektsforskere kommer tilbake til 1740-årene, og artikkelen om nødsårene har iallfall den fordel at den gjør oppmerksom på meget verdifull litteratur om kriseår og befolkningsutvikling på 1700- og 1800-tallet. Dette er stoff som de fleste slektsforskere vil ha glede og nytte av å lese, dette handler nettopp om livet til deres aner. Hvis SoD fortsetter på denne linjen, kan NST, Genealogen og S&D utfylle hverandre og ikke trække i samme bed.

Jeg er helt enig med PRC i hans siste råd 1) og 3), men slektsforskning er langt mer enn «å utrede slektskap» (2). For å uttrykke det med en forkjetret filosof, utredning av slektskapet er basis, fundament. Vi må ikke nøye oss med det, så kommer overbygningen, stoff om hvordan de levde, hva de eide, hvor mange barn de fikk, hvor mange barn som vokste opp, hva de arvet og hvordan de fordelte arven osv.

Som redaktør av Norsk Slektshistorisk Forenings medlemsblad *Genealogen*, regner jeg meg for inhabil til å bedømme S&D kontra *Genealogen* og NST. Jeg har imidlertid vært medlem av DIS-Norge siden 1993, så en viss bakgrunn og rett til å uttale meg i spørsmål som gjelder foreningen og dens medlemsblad, mener jeg å besitte. Som leser av S&D gjennom like lang tid, regnet jeg med at noen før eller siden ville sette spørsmål ved bladets overfokusering på data fremfor slekt. Jeg ønsker på ingen måte å hovre over det jeg vil betegne som en lite tilfredsstillende situasjon, til det vet jeg altfor godt hvor avhengig en redaksjon er av sine bidragsytere. Men jeg er likevel ikke helt sikker på at det grunnleggende problemet til S&D er mangel på leverandører av slektsartikler. Jeg tror – redaksjonen får bebreide meg dersom jeg tar feil – at det egentlige problemet ligger i manglende prioritering av slektsartikler.

Hvorvidt dette er bevisst eller ubevisst, har jeg ingen formening om. Kanskje det har utviklet seg en forestilling om at foreningen dekker behovet for slektsstoff ved sine forskjellige Internettaktiviteter? Det mener jeg i så fall er en misforståelse. Kun gjennom vitenskapelige anlagte slektsartikler kan slektsforskningen – eller genealogien om man vil – gjøre nye landevinninger. I neste omgang kan så essensen spres over nettet – selvfølgelig med henvisning til hvor man har funnet stoffet – slik at «nettslektsforskeren» kan nyttiggjøre seg resultatet.

Når det gjelder å frembringe nye resultater, mener jeg at også DIS-Norge har et ansvar. Vel så viktig som å utvikle en sterk organisasjon med mange medlemmer, må det være å beholde slektsalibiet. Det tror jeg DIS-Norge gjør best ved å også gi ut nyskapende artikler av brukbar kvalitet. Men før foreningen eventuelt bestemmer seg for å satse på mer slektsstoff i SoD, vil jeg peke på at det ikke er problemfritt å gi ut et landsdekkende tidsskrift med slektsartikler. Man får blant annet følgende faktorer å ta hensyn til:

1. Geografisk og tidsmessig spredning av slektsstoff. Redaksjonen må – for å gi et tilbud til flest mulig av foreningens medlem-

mer – bestrebe seg på å få til en geografisk og tidsmessig spredning av artikkelstoffet, noe som ikke er helt enkelt dersom man f.eks. bare får bidrag om 1600-talls-slekter fra to landsdeler. (Om et par generasjoner til er kanskje ikke dette noe stort problem. De fleste vil jo ha forfedre fra mange bygder i flere landsdeler. Slik kan det vi skriver i dag, få betydning for langt flere slektsforskere i fremtiden enn hva vi kan tenke oss i dag).

2. Man må utvide tidsskriftets omfang, kanskje i betydelig grad. Gode slektsartikler har en tendens til å bli omfangsrike, særlig dersom de skal omfatte en eller flere slekters mange medlemmer. (Dersom man hadde hatt en eller flere lengre slektsartikler liggende, hadde man kanskje sluppet å slå sammen SoD nr. 3 og 4 til ett nummer ...)
3. Økonomi. Økt omfang gir økte utgifter ved trykk, setting og porto ved utsendelse. Styret må da utvide budsjetttrammene for tidsskriftet.
4. Økt arbeidspress. Redaksjonen må belage seg på mere arbeid ved at den må bearbeide stoff, lese korrektur og mase om illustrasjoner.
5. Økte krav til slektskompetanse. Bortimot alle slektsartikler trenger bearbeiding. Det kan være alt fra språk, logikk og kilde- og litteraturhenvisninger som kan forbedres. Det kan kanskje høres litt for kritisk ut, men både forfatter og lesere vil ha igjen for at artikkelstoffet presenteres på en grei måte tatt i betraktning hvor mange som skal lese det (Det behøver langt fra bety at stoffet må ha de samme kvalitetene som artikler i NST). I redaksjonen bør det derfor også være folk med betydelig genealogisk innsikt.

Dersom DIS-Norge i fremtiden ønsker å satse mer på slektsartikler, er det – som Grimstad er inne på – viktig å ikke legge lista altfor høyt. Medlemmene må få anledning til å prøve seg slik at de kan utvikle kompetanse på dette området. Kanskje lokalforeningenes medlemsblader kan være et egnet sted å starte opp? Jeg har selv startet med

å skrive i mindre tidsskrift, og hatt en utvikling over tid.

Og skulle noen av leserne bære på et ønske om å skrive slektsartikler, her får dere – helt gratis – et par gode råd før dere setter i gang: 1. Oppsøk arkivene slik at dere kommer i kontakt med primærkildene! Kilder og kontakter gjennom Internett kan være et hjelpemiddel og et utgangspunkt, men er alene ikke tilstrekkelig til å utrede slekt på en brukbar måte. 2. Lær noen av metodene man bruker for å utrede slektskap! Bruk og tolkning av forskjellige kildemateriale kan blant annet læres ved å studere artikler i NST og *Genealogen*. 3. Skriv samme artikkel flere ganger og gjør korreksjoner for hver gang! Det sies – med rette – at kunsten å skrive, er å skrive om igjen.

Så vil jeg kommentere Arvid Selles betraktninger om NST. Utsagnet om at NST var så mye bedre i Per Seland's tid (1924-1991, medredaktør 1977-1991), er ren nonsens. Hvem som helst bør kunne være i stand til å se at de fleste artiklene de siste seks-syv årene har holdt en høyere standard, ikke bare om man bedømmer de rent genealogiske kvalitetene, men også når det gjelder de språk- og kildemessige aspekter. Dessuten har man etter hvert klart å få flere illustrasjoner inn i tidsskriftet. Jeg mener ikke med dette å rakke ned på Per Seland – en fremragende genealog med historiske kunnskaper utover det vanlige – men Selle har tvunget meg til å få frem realitetene i denne saken. Det kan være flere grunner til at NST holder en høyere standard nå enn tidligere, til Seland's forsvar vil jeg peke på at det generelle ferdighetsnivået blant bidragsyterne synes å ha blitt høyere.

Til slutt vil jeg benytte anledningen til å rette opp en liten misforståelse om medlemstallet til Norsk Slektshistorisk Forening (NSF). NSF har ikke 1600 medlemmer, som Grimstad og Selle later til å tro. Når dette leses, er tallet steget til over 2000. Forhåpentligvis er noe av økningen i medlemstallet de 3-4 siste årene et uttrykk og en belønning for kvalitet og økt aktivitet. Noe kan vi sikkert også takke DIS-Norge for, ved at de har klart å rekruttere nye slektsforskere. Og regner det på presten, ja så ...

En PC er ikke noe møbel og langt fra noe pyntegjenstand. Hva er da den grå kassa som piper og plinger og lager noen uforståelige lyder – sann helt uten videre?

En PC er en «personlig datamaskin». «Computer» heter det på engelsk, derfor C istedenfor D. En PD hadde vært dumt å si. Ingen hadde forstått det grunn, hvis du for eksempel hadde gått rundt og sagt: Nå har jeg kjøpt meg ny PD. Folk flest vet i dag at en PC er en grå kasse med en skjerm, som står på alle kontor og i de fleste hjem, særlig på gutterom eller hos far sjøl i stua.

Hos legen står PC'n midt på skrivebordet, og når han spør hva som feiler deg, ser han rett inn i skjermen. Hvordan vet PC'n hva som er galt med deg, hvis du ikke har sagt noe ennå? Men doktoren trykker på en knapp, unnskyld – tast, heter det, og vips, så begynner skriveren å hyle ut en resept. Så blir du bra da, liksom? Fantastisk!

Selv var jeg kommet godt over middagshøyden i livet, da jeg investerte i en datamaskin. Det var til jul i 1987. Jeg hadde vært gift en del år, skilt en del år, oppdratt tre poder, mye syk og tidlig uføretrygdet, men først da fikk jeg vite hva problemer var – og er. Jeg visste nok svært lite om adrenalin, frustrasjoner, irritasjoner og forbannelser når PC'n slo seg vrang, og jeg kom også med ømme kjærlighetserklæringer og velsignelser når alt «funket» igjen. Alt dette kom i «pakka» sammen med min «personlige datamaskin» – min PC. Den ble meget personlig, mer og mer etter hvert som jeg ble kjent med den eller dem.

Livet før PC'n var som en mild sommerbris i forhold til de stormer og orkaner jeg har hatt siden.

Glad og stolt og 19.416 kroner fattigere plasserte jeg min nye Sanyo 16+ datamaskin på bordet. Av fakturaen kunne jeg se at maskinen min hadde 20 Mb harddisk, 1 Mb Ram, 1 Herkules monokrom skjerm og en Facit 9-nålers matriseskriver.

Du verden! Hva hadde jeg kjøpt for noe? Jeg skjønte absolutt ingen verdens ting, så jeg skrudde av lokket og....???? Boksens innhold var totalt ukjent for meg. Et virvar med bitte små «dingser» og brede plastic-bendelbånd, som ikke kunne sammenlignes med noe jeg tidligere hadde vært borti.

Vel, vel! Jeg hadde en kjøpt en PC, og den skulle jeg bruke. Basta! Litt veiledning hadde jeg fått i butikken, så jeg slo på maskinen. På «Meny»-en fant jeg fram til Word Perfect. Ver. 4.2 sto det med

[illegible]

Så, jeg hadde kjøpt denne PC'n, for jeg hadde hørt at den var så fin til slektsforskning. Ekspeditøren i

databutikken kjente en mann som kom og la inn et program, hvor jeg kunne skrive inn alle slektingene mine. Selv jeg skjønnte at det kunne ikke være noe bra program, for når jeg hadde skrevet noe feil, fikk jeg ikke slettet det. Bokstavene ble borte, men isteden kom det noen kruseduller, som jeg senere har fått vite heter «krøllalfa».

Noen måneder senere kjøpte jeg et nytt dataprogram, som jeg kunne legge inn slekten min i. Det het Futura og ble mest brukt til medlemslister i idrettslag. Kr. 1500,- betalte jeg. Mer fornøyd ble jeg da jeg fikk Family Edge-programmet. Det var like dyrt og enklere å bruke, men det var amerikansk. Ganske fint ble det, da det ble oversatt til norsk. Dessverre ble det ikke noe fine utskrifter. Dette var ikke «utviklet» ennå, ble det sagt. Det ble det aldri heller.

Data er ikke lett for nybegynnere. Det første kurset jeg tok var på to kvelder og kostet 1000 kroner. Kurslederen snakket flere meter over hodene våre. Etterpå skjønte jeg enda mindre enn før. Jeg prøvde et 1000-kroners-kurs til et annet sted med samme resultat. Men jeg tastet og tastet inn døde slektninger, og det gikk greit. WP 4.2 gikk også lettere etter hvert, da jeg lærte hvordan jeg skulle lagre det jeg hadde skrevet.

En ung gutt averterte i dagsavisen at han skulle ha et kurs for nybegynnere i DOS og Word Perfect. En uke i juli skulle det være og koste kr.700,-. Det startet klokka ni og varte til fire. På fem dager lærte jeg meg DOS, så jeg kunne klare meg fint. WP ble også enklere. Jeg fikk også noe forståelse for det jeg hadde lært på de andre kursene. Og ikke minst – jeg lærte hva jeg kunne spørre om.

Utpå høsten, samme året, så jeg en annonse om gratis fjernundervis-

ning i grunnleggende databehandling. Det kunne jo være fint å prøve dette også, særlig når det ikke kostet noe. Men, på første møte fikk vi beskjed om at vi måtte ha MODEM. Hva var nå det for noe? Det var en knall blå boks med diverse ledninger og støpsel til telefonkontakten. Den kostet kr 4000,-. Så! Det ble aldeles ikke gratis allikevel.

Modem er gøy! Etter den første måneden kontaktet jeg Televerket for å undersøke hvor mange tellerskritt jeg hadde brukt. Egentlig kostet det 160 kroner for å få greie på det, men jeg traff en kjekk kar som var «gratis», og han kunne fortelle at jeg hadde brukt tellerskritt for kr. 15.000,-.!!!!!! Jeg datt nesten av stolen. Årsaken var at jeg bodde i Horten og hadde ringt bare fjern-takst. Han mente at jeg heller ikke hadde passet på at kontakten var brutt etter at jeg hadde vært inne på nettet. Han lærte meg at jeg skulle ta av telefonrøret, for å høre om det var en vanlig summetone der, for da var kontakten med modemet og nettet brutt. Så det har jeg gjort hver gang helt til jeg anskaffet ISDN.

Jeg syntes etterhvert at jeg kunne bruke Datus, som jeg kalte ham, ja for jeg var overbevist om at det var «hankjønn» jeg hadde med å gjøre. Senere har jeg erfart at PC'n kan tenke på flere ting samtidig, så da er nok også noen feminine tendenser der.

En dag fant jeg ut at jeg kunne ha lyst på en «bærbar» PC. Kjekt å ha med seg på arkiver og biblioteker.

En IBM til kr. 12.000,- ble min. Alt som jeg hadde på min Sanyo, ble overført med kabel til IBM'n. Det gikk fort og greit, men så begynte problemene for alvor.

En «vakker» morgen jeg satte meg for å registrere avdød slekt på PC'n, var det ikke noen personer der. Jeg hadde ikke arbeidet noe særlig med dette de siste dagene, men jeg hadde laget backup av filene. Da jeg satte inn disketten med backupen, fikk jeg bare «krøl-ler» og ansikter. Hva hadde hendt?

Etter 1 _ år, utallige henvendelser og korrespondanse med både forhandler og Forbrukerkontoret fikk jeg en ny harddisk installert på maskinen, men først etter at en ung gutt, som jeg kjenner, fant ut at feilen var en mislykket installasjon av

MS-DOS. Samspill mellom skjulte systemfiler i PC-DOS og MS-DOS fungerte ikke og fjernet 4 års slektsarbeid for meg.

Jeg kjøpte da en ny stasjonær maskin og fikk byttet inn den bærbare. Jeg kunne puste ut og begynne å legge inn min slekt på ny.

Etter halvannet år måtte jeg skifte hovedkort på maskinen. Det gikk vel greit, tenkte jeg, da det ville gå på garantien. Men akk!

Det ble sagt at maskinen min allerede var for «gammel», så det fantes ikke hovedkort, som var likt det jeg hadde. Derfor måtte det også skiftes diverse andre kort. Jeg tror i dag, at det ble satt inn det som var for hånden, der og da. Stådig avbrudd og en ufyselig uling plaget meg nesten hver dag. Og jeg fraktet maskinen til reparatøren. Opp trapper og ned trapper. Den ble «bærbar» – den også. Reparatøren skulle også ha kr 500,- for bryet. (?)

Maskinen fungerte to-tre dager, så var det like ille. I denne tiden kom jeg også inn på Internett, men ble koblet ut etter få minutter. Hver gang. Det ble sagt at det ville bli bra når utbyggingen ble bedre, og at det ikke var feil ved modemet, som var innebygd i maskinen. Det lengste jeg var påkoplet, var 15 minutter. Slitsomt og irriterende.

Helt til jeg en dag lånte en venns eksterne modem. Da satt jeg og koset meg i et par timer.

Dagen etter kjøpte jeg et nytt modem, så da var den sorgen slukket, men ulingen fortsatte og rett som det var sloknet maskinen – midt inne i et arbeide, og ingenting ble lagret.

For et par år siden kjøpte jeg en ny PC. Den ble min store glede og alt virket. Disse to årene har jeg hatt få problemer med mitt datautstyr. Jeg har fått meg en ekstra harddisk, en Zip-disk og 48Mb Ram. En skanner og en fargeskriver som «sprinter» opp slektsforskingen, er også nye av året. Nå går det greit å lage slektsbøker, og det var mange som ville ha slekta mellom to permer til jul. Det er jo det som er målet med å drive med slektsforsking med data som hjelpemiddel.

Men akk igjen! For et par uker siden «døde» den ekstra harddisken plutselig. Der lå Word-en med 7 ferdigredigerte slektsbøker.hver på ca. 200 sider.

Borte vekk! Neida – jeg hadde ikke tatt kopier av dem, men jeg er nøye med sikkerhetskopier i Disgen.

Med ny harddisk på 6,4 GB og en 44X CD-Rom er jeg i gang igjen. På'n igjen med rtf-filer fra Disgen og inn i Word. Vel ferdig med 6 _ bok streiket først Laserskriveren, som jeg er så glad i, for den gjør så raskt arbeid. Så begynte jeg å kjøre ut slektsbok på Canon-en som bruker 4-5 timer på 100 ark. Den sto og jobbet hele dagen, og da jeg skulle skrive ut fargebilder, ville den ikke mer. «Bare ett års garanti» sa forhandleren, mens han prøvde å selge meg en ny. Er det riktig at «data-ting» til flere tusen kroner ikke skal holde mer enn ett år? Kvitteringen min var datert 5 uker for «tidlig», det samme gjaldt kvitteringen på harddisken. Jeg fikk ordnet det med oppgradering av driver fra Internett.

Jeg har fått meg hjemmeside på Internett, men foreløpig er det ikke mye å skryte av. I høst tok jeg et Hjemmesidekurs på Folkeuniversitetet, så etter hvert skal den nok bli som jeg vil ha den.

Internett er spennende og morsomt. I fjor sommer fant jeg flere tremenninger i USA, som jeg aldri hadde hørt om. Vi har fått en hyggelig kontakt med E-post.

Jeg har nå oppgradert mitt Internett-abonnement til ISDN, etter en ny omgang med modem og oppkoblingsproblemer.

Det som fikk meg til å anskaffe meg en datamaskin, var et intervju på TV med en dame på omkring 90 år. Hun fortalte at hun hadde hatt et meget godt liv, men hun var lei seg for at hun ikke rakk å lære seg data. Da tenkte jeg, at det kan vel kanskje jeg gjøre. Jeg er nå 66 år og kan forhåpentlig plundre og feile i noen år til, og ved hjelp av nysgjerrigheten etter å følge med i alt det nye, drypper det litt lærdom inn nå og da.

Tilværelsen med datamaskinen i disse tolv årene er blitt en livsstil. PC'n er ikke bare en ting, ikke et redskap eller hjelpemiddel, men noe jeg lever med. Den er kommet inn i mitt liv. Jeg er heldig som lever i denne tiden med de nyeste utviklinger som raskt selges til folkelige priser.

Spennende stoff om

Nordmenn i fremmede land

Fem bøker som kanskje også slektsforskere vil ha utbytte av, foreligger fra forfatteren og lokalhistorikeren HELGE STENERSENS hånd.

1. «Wergelandsgutten» er en beretning om en husmannsgutt fra Lunner, som Henrik Wergeland oppdaget og trodde var et geni. Han tok ham med seg hjem til prestegården i Eidsvold for å lære ham opp. Men det gikk ikke som tenkt.

«Wergelandsgutten» ble en omvandrende spillemann og svirebror, et kjent fjes over store deler av Østlandet i 1800-årene. Han døde i sin fødebygd Lunner. (130,-)

2. «Massabalala fra Brandbu» handler om småbrukersønnen Peder Sørum, som dro til Amerika for å livnære seg. Han havnet på en bibelskole og sa så ja til å virke som misjonær i Sør-Afrika. Han hadde tenkt å bli der «noen år», men ble der resten av livet, bodde i Kwa Zulu og Transvaal, bygget skoler og kirker for negrene – og drev kafé, bensinstasjon m.m. for å finansiere sin virksomhet. Han var gift med Tora Tangen fra Hurdal. Paret har i dag en mengde etterkommere i Republic of South Africa. (200,-)

3. «Dampskipsfarten på Randsfjorden» forteller om liv og virksomhet på denne viktige forbindelsesveien mellom Kristiania og Bergen. Her var det stor trafikk, iallfall fra 1850 til 1910, og på de store ruteskipene tjenestegjorde kapteiner og styrmenn fra mange kanter av landet som hadde seilt i utenriksfart. Deres vita er gjengitt i denne blomstrende beretningen om alt som skjedde på og omkring vår store innsjø Randsfjorden. (200,-)

4. «Massa Good» er en dokumentarroman fra Jomfruøyene – Dansk Vestindien. Her levde og virket mange nord-

menn, og vi lærer miljøet å kjenne ved å følge Bent Stenersen og hans etterkommere (ikke i slekt med forfatteren) – fra slavetid, seilskute-fart, orkaner, epidemier og sjørøveri til dampskip, telegrafi, emansipasjon og depresjon. Boken forteller om mange nordmenn, som inngår i handlingen. Her er også en fortegnelse over andre nordmenn som forfatteren kom over i sitt forskningsarbeide. (390,-)

5. «Det norske Cuba-eventyret» handler om et koloniseringsprosjekt som spilte fallitt. Det var faktisk ishavsskipperen Otto Sverdrup som tok initiativet. Han fikk med seg nesten ett hundre nordmenn, som investerte penger og startet planta-sje- og skogsdrift på Cubas nord-østkyst. Men det gikk skitt. Manglende kjennskap til tropene, språkproblemer, orkaner, plante-sykdommer og annet førte til at

kolonisatorene ga opp, én etter én, de første allerede etter ett eller to år. De mest utholdende ble der i tyve år. I boken er alle deltagerne omtalt og kan være nyttige innfall-sporter for dem som leter etter utvandrede nordmenn. (300,-)

Alle disse bøkene forhandles gjennom forfatteren, postboks 6, 2712 Brandbu, E-mail hestener@online.no og telefaks 613 34 394.

SØKER OPPDRAG

Jeg er en skribent/forfatter med spesiell interesse for slekts- og gårdshistorie. På denne bakgrunn søker jeg oppdrag, det være seg familier som ønsker slekten sin i hefte- eller bokform, eller det tilsvarende for en gårdshistorie. Ofte kan det være knyttet andre næringsinteresser til familien/gården som i tilfelle også kan belyses og dokumenteres på denne måten.

Jeg er også interessert i å forfatte biografier, og kan være behjelpelig med å renskrive/'vaske' manuskripter, og/eller være medforfatter.

Jeg har mangeårig erfaring i faget, og er også fotograf. Gamle og 'slitte' bilder kan forbedres, og nye kan tas! Jeg arbeider raskt, er nøyaktig og holder tidsfrister.

Ta derfor snarest kontakt med:

Rolf Normann Svendsen, Danskeveien 11,
1613 FREDRIKSTAD.

TLF: 69 31 19 32 • FAKS: 69 31 19 49

e-post: ronos@start.no

bilder

Folkets bilder

Bokanmeldelse av Finn Holden

I november 1998 inviterte Posten og VG publikum til å sende inn bilder fra dagliglivet gjennom 1900-tallet. Responsen var stor, hele 7851 bilder strømmet inn. Posten og VG fikk tilgang til et enestående bidrag til historien om folks hverdagsliv.

For oss slektshistorikere er det første del av «Folkets bilder» som er særlig interessant. Det er nemlig en slektsbok om familien fra Nessæter, barna til husmann Karolius og Marie Nessæter i Solør ved Glomma. Den er ført i pennen av journalist i VG Hans Kringstad og skiller seg på mange måter ut fra vanlige slektsbøker. Vi hører ingen-

ting om dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelse. I stedet brukes artiklene om slektingene til å fortelle om Amerikabesøk, tømmerfløting, husmannens slit, Maren som tjenestepike, tvangsauksjoner, flyvertinnen i flygningens barndom i Norge osv. Noen av slektingene «brukes» til å fortelle om viktige og interessante sider ved utviklingen av dagliglivet i Norge. Dette minner om et viktig poeng i «Håndbog i slægtshistorie» (anmeldt i Slegt og Data, nr. 3-4/99), at «anetavlen er så populær blant slægtsforskerne (... fordi) den er den enkelte slægtsforskers helt alene, hans egen personlige indfaldsvinkel til Danmarkshistorien» (s. 47). Kapitlet «15 år og grenseløs» om Marens sønn Kjell er nettopp et

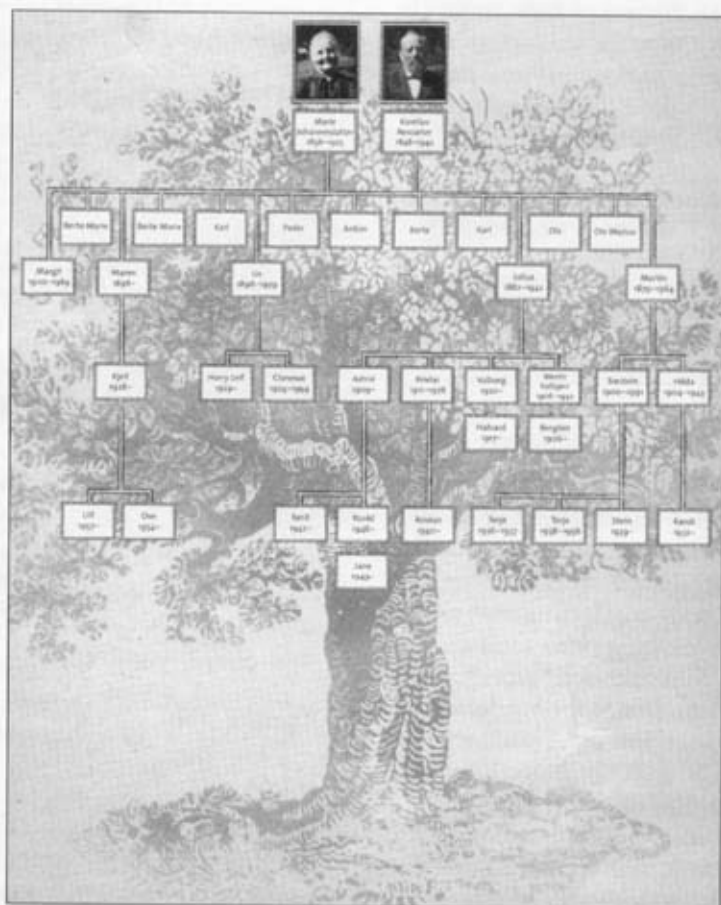
slikt personlig bidrag til Norges-historien i en slektsbok. Det er mange slike artikler som gjør denne slektsboka til en interessant innfallsvinkel til vårt århundres historie.

Vi kan ikke alle gi en slik innfallsvinkel, men vi kan forsøke. Har vi en ane som Maren, husmannsdatter, tjenestepike og senere husmannskone, kan vi i kanskje si noe om hennes liv som eksempel og sette det inn i en sammenheng om husmannens og tjenestepikens kår. Men i tillegg må vi selvsagt, i motsetning til i «Folkets bilder», også nevne alle de anene vi ikke har noe interessant å skrive om. Målgruppen for «Folkets bilder» er generelt historieinteresserte og fotointeresserte. Vår målgruppe er først og fremst våre slektinger, men vi må gi dem mer enn datoer og årstall.

Jeg er opptatt av at leseren skal finne sammenheng mellom slektingene som omtales i slektsboka. Det har også redaktørene av slektsboka vært. I begynnelsen av slektsboka er det en slektstavle over fire generasjoner fra Karolius og Marie. I tillegg er det ved hvert kapittel en liten vignett som viser slektssammenhengene mellom Karolius og Marie og den personen som omtales i kapitlet.

Slektsdelen er skrevet kronologisk med tidslinjer i marginen med viktige begivenheter oppført, som jubileumsutstillingen i Kristiania og 1. verdenskrig i 1914. I stedet for unionsoppløsningen fra Sverige (7. juni) 1905 er det litt pussig skrevet «Kongen kommer» (et halvt år senere). Det smaker mer i retning av at Holmenkollrennet eller operaforestillingen kan begynne, kongen har kommet.

Slektsdelen av «Folkets bilder» er interessant for slektshistorikere, både ved hva den gir, og hva den ikke gir.

skal du ha slektsstevne?

Har du tenkt på hvorfor vi arrangerer slektsstevner? Hva betyr egentlig slektskap for oss moderne mennesker? Og hvorfor er det stadig flere som interesserer seg for slekts-historie og slektsgransking?

Dette er noen av spørsmålene jeg ønsker å gi svar på i min hovedfagsoppgave i etnologi ved Universitetet i Oslo. Men til det trenger jeg hjelp! Jeg er på leting etter slektsstevner som skal arrangeres sommeren 2000, der jeg kan være med og dokumentere begivenhetene. Jeg er også interessert i å snakke med folk som har arrangert eller vært med på slektsstevner tidligere, eller som har synspunkter på

slekt og slektsgransking. Jeg er også svært interessert i opplysninger om hvor langt tilbake i tid man har arrangert slektsstevner her til lands.

Dersom du syns dette høres ut som et spennende prosjekt og har lyst til å gi ditt bidrag til kulturforskningen, kan du ta kontakt med Tonje Ramse Trædal på telefon 22 18 84 19 eller via e-mail på adressen t.r.tradal@iks-stud.uio.no

Forts. fra s. 10

5. Plasser med rosende navn: Gullmoen, Stashaugen.
6. Plasser med navn preget av folkelig ironi: Reiret, Hytta, Pina, Pinstuga, Stompelia, Hareholet, Kornfritt, Allergodt, Allermathaugen, Knipen.
7. Plasser oppkalt med utenlandske navn: Hamborg, Lybekk, Prøysen, Vaterland, Jeriko.
8. Plasser beliggende ved vei: Grinda, Grindstuen, Grindplass, Veien, Svingen, Gaten.
9. Plasser ved arealer husmannen skulle ha oppsyn med: Engen, Volden, Slåtten, Løkken.
10. Fjernt beliggende plasser: Sæteren, Vårseteren, Staul, Støl.
11. Plasser ved skogsdrift: Vælt, Kastet, Tømmerkastet, Slæpa.

Hvem stammet husmennene fra?

De vanligste «kildene» er:
• Yngre sønner fra en gård.

- Barn av husmann.
- Etterkommere etter embetsmenn, ofte via inngifte i bondeætt.
- Bonde som måtte gi fra seg sin gård på grunn av misligholdt gjeld.

Levevilkår

Det er mange bra mennesker som stammer fra husmannsfamilier; og husmanns-plassene ga nok mange en god livserfaring. Mange av husmennene hadde levelige kår. Men, det er ikke til å nekte at mange husmannsplasser var preget av fattigdom, dårlig renhold, lopper og lus, matmangel og dårlig sammensatt kosthold, mangel på klær, fottey og sengetøy, samt for trang plass innendørs. Dagene var mye preget av slit, og dødeligheten var større blant husmennene enn bøndene.

Steinar Imsen og Harald Winge: «Norsk Historisk Leksikon». 2. utg., Oslo 1999. ISBN 82-456-0552-2.

Einar Hovdhaugen: «Husmannstida». Det Norske Samlaget, Oslo 1976. ISBN 82-521-0473-8.

Ingelise Myhren: «Husmannsforordningene av 1750 og 1752. UiO 1973.

R. Keyser og P.A. Munch: «Norges Gamle Love indtil 1387», 2. og 3. bind, Christiania 1848 og 1849: «Kong Magnus 6. Håkonsøns forordning om Aaker og Ødegaard» samt «Kong Haakon Magnussøns forordning om Mynten og om Handel i Kjøbstæderne».

S. Skappel: «Om Husmandsvæsenet i Norge. Dets Oprindelse og Utvikling.» Skrifter utgitt av Videnskapsselskapet i Kristiania 1922, II, Historisk-Filosofisk klasse, 2. bind, s. 1-192. ISBN 82-990575-0-7.

Data-journalist

Vi vil utvide den nuværende redaksjon med en person som kan påta seg ansvar for artikler som omhandler data- og dataprogrammer. Oppgavene vil bl annet være å samle inn relevant stoff, komme med forslag om artikler, bedømme innkomne artikler, bedømme behovet for å gå eksternt (dvs kjøpe artikler) samt også skrive selv eller intervju andre. Vi ser også for oss at vedkommende vedlikeholder et eget hjørnet i S&D som kommenterer nyheter og annet stoff fra dataverden.

Kontakt oss!!!

Hilsen
Redaksjonen i S&D

SOL valgte Fast

Vi klippet fra Aftenposten, 15 februar 2000 at:

Internetleverandøren Scandinavia On Line (SOL) har inngått en avtale med Fast Search og Transfer ASA om levering av søketjenester til sine nordiske portal.

SOL driver en av Norges mest populære startsider på Internett. En startside er en internettside som fungerer som utgangspunkt når man logger seg på nettet. SOL

beregner at i år skal det foretas 800 millioner søk på deres nettsted i Norden. Teknisk direktør i Fast, John Lervik påstår at avtalen med SOL er viktig, spesielt fordi de greide å utkonkurrere amerikanske Alta Vista. Denne leverandøren SOL's søketjenesteleverandør i mange år, men ifølge portalsjef Stig A. Waagbø i SOL har Alta Vista sakkert akterut i den teknologiske utviklingen. SOL er stor i Europa og satser på å bli enda større.

Marcus Thrane

og thranebevegelsen

av Odd Andreassen

*Det har kommet
inn flere positive
reaksjoner på våre
artikler om Husmenn
og Husmannsvesenet
i Slekt og Data 3-4/99.*

*Vårt medlem Odd
Andreassen skriver:
Som historiker har jeg
med stor interesse lest
artiklene om husmanns-
vesenet. Jeg ser fram
til fortsettelsen.
Men – jeg synes vel
det mangler noe
vesentlig når ikke
thranebevegelsen
er nevnt.*

Den første norske arbeiderbevegelse og Europa

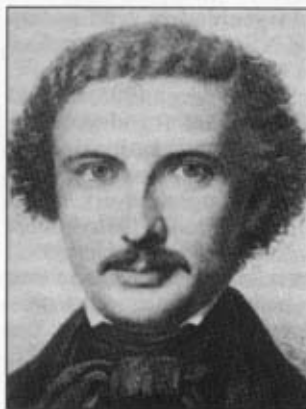
Året 1848 skulle bli et begivenhets-rikt år Nede på det europeiske kon- tinent og i England arbeidet Karl Marx og Friedrich Engels med å lage teksten til det merkeligste parti-program som noen sinne har sett dagens lys: «Det Kommunistiske Manifest.»

Borte i USA ble kvinnebeve- gelsens ideologi «feminismen» født. Og i Norge så den første arbeiderforening dagens lys.

Det var i Drammen det hele begynte. Det kan synes merkelig i dag, men den gang var det ganske så merkelig. Drammen var en typisk arbeiderby- i det omfang vi kan snakke om en «arbeiderby» i den tidas Norge – før industriprole- tariatet hadde trådt fram på scenen i vårt land. Da kapitalismens første omfattende krise kom i 1847/48, ble svært mange mennesker ram- met av den bitre nød. Men det er vel neppe sannsynlig at noe hadde skjedd om ikke byen også hadde en ganske ualminnelig mann i sin midte: redaktøren av Drammens Adresse - Marcus Thrane.

Marcus Thranes bakgrunn

Marcus hadde opplevd forne- drelsens og deklasseringens bitre

smerte. Hans far som var medlem av direksjonen i Norges Bank, hadde underslått 95000 riksdaler av bankens midler for å dekke en spe- kulativ forretning i Frankrike. Han var en ferdig mann og familien var satt utenfor «det gode selskap». Marcus var selv en mann med godt humør, eventyrlyst, vitebegjær og morens opprørstrang. Denne kom- binasjonen førte ham tidlig ut på reiser til det forjettede Europa – til Tyskland og først fremst til Europas «urolige hjørne» – Frankrike – til revolusjonenes fødeby – Paris.

Seinere på reisa kom han England – den industrielle revolu- sjons hjemland. I 6 måneder var han der nede, i et Europa som hadde sydet av opprør og revolu- sjon helt siden Bastillens fall i 1789.

1849

En mann med Marcus Thranes leg- ning kan ikke ha unngått å komme i kontakt med de nye tanker om fri- het, likhet og solidaritet som var opprørernes ledestjerne i deres for- bitrede kamp mot nød, undertryk- kelse og utbytting. Det han så og erfarte i utlendigheten skulle sei- nere dannede råstoffet i hans eget opprør mot den urett som daglig ble begått mot arbeiderne.

*«--- en kamp vil begynde, en kamp
maa begynde. Gud lede denne
kamp saaledes, at den blot bliver
aandelig, ---.»*

Det var innledningsordene fra Marcus til arbeiderklassen i Norge 1849 – kort tid etter han hadde stif- tet vår første arbeiderforening (27.12.48). Han fortsetter –
*«Vaagner derfor opp, arbeidere!
Forener Eder, og bliver enige
om å virke selv til Eders fremtids
bedste.---- enighed gjør stærk.*

Danner derfor arbeider-foreninger; thi dette middel er det eneste til å faa andre til at dive efter.»

Væpnet kamp og klassekamp

Og dette var nettopp den lærdom Europas arbeidere hadde trukket ut av revolusjonene fra 1789 og 1830. Derfor fikk vi den første væpnede kamp mellom borgerskapet og arbeiderklassen i juni 1831 – i Lyon. Den første landsomfattende klassekamp fant også sted i denne perioden fram mot 1848. Det var arbeidere og småborgere i England som i 1842 reiste seg mot det samme som rammet deres søstre og brødre over hele Europa.

Marcus Thrane var den første i vårt land som så rekkevidden av erklæringen om alle menneskers like rett, som Oddvar Bjørklund sier i sin bok om Thrane («Marcus Thrane», Tiden, Oslo 1951). Vi vet ikke med sikkerhet om Thrane hadde kunnskap om «Det kommunistiske Manifest» som også så dagens lys i 1848. Manifestet er forfattet av Marx og Engels på vegne av Kommuninstligaen og var

et partiprogram. Det mest selvsomme og dyptpløyende partiprogram som noen sinne har sett dagens lys. Det er en genial og forfattet analyse av kapitalismen som fremdeles har gyldighet.

Vi vet at det var flere skandinaver – også norske – til stede på Ligaens andre kongress i London som vedtok Manifestet, derfor synes jeg ikke det er usannsynlig at Thrane ble informert om hva som hadde skjedd. Nå vel – enten Thrane tok opp ideer fra Europa eller han «av seg selv» kom fram til sine slutninger – sikkert er det at det var et betydelig ideologisk slektskap mellom Manifestets tanker og Thranes idéverden slik den kom til syne i flere av hans utsagn – både i «Arbeiderforeningenes Blad» og i andre ytringer.

Det er i sær viktig å feste seg med klassekamptanken som ligger til grunn både for forfatterne av Manifestet og for Thrane.

Arbeidernes frigjøring kunne bare gjennomføres av dem selv – og i strid med den klasse som utbyttet og undertrykte dem: borgerskapet.

Også husmenn

Thrane understreket også betydningen av organisasjonen – det var bare gjennom denne kanaliseringen av de manges tanker fram mot massenes enighet, arbeiderne kunne oppnå sin egen frigjøring fra undertrykkelse og utbytting. Tanker som vel kunne leses med stor fordel av mange i dag! Thraniterbevegelsen var den første politiske massebevegelse i Norge. Og – det var en sosialistisk, før-marxistisk mønsterring av undertrykte. Det viktigste resultat av Thranes virksomhet var at han hadde spredd nye tanker, sosialistiske klassekamptanker rundt om i vårt land. Og det var underklassen i vårt land – husmannsklassen – som ble engasjert i denne kampen mot det nye borgerskapets hegemoni.

Og dette var tanker som aldri skulle bli utryddet – sjøl om vi i dag faktisk kan reise spørsmål om arbeiderbevegelsen forstår betydningen av å ta vare på disse idéene. Og fornye dem – der dette behøves!

Forts. fra s.11

Kva slag opplysningar?

At personnummeret er så mykje meir verneverdig enn andre opplysningar, er (nesten) berre tull. Datamaskiner skil ikkje mellom tal og bokstavar når dei leiter. Namnet er godt brukande til å leite etter opplysningar. Fødselsår/dato hjelper til med å skilje personar med same namn.

Det vert argumentert med at det er «opne» opplysningar som kjem fram i slektsbøker. Det er for det første eit dårleg argument, og for det andre er det i mange tilfelle feil.

Det er rett at vi finn namn, fødselsdato og adresse i eigedomsregister og manntal. Les du gjennom 60-70 årgangar av lokalavisa, kan du også finne mykje. Men det nye er at du har systematisert desse opplysningane på ein ny måte. Dessutan finn du berre personar over 18 år i dei opne offentlege listene/registra.

Opplysningar finn vi i bygdebøker og i andre slektsbøker – er ikkje

dei fritt tilgjengelege? Tja – ein del bygdebøker kan faktisk vere lovstridige. Dei kan ha ein utgjevar som kjem inn under lova om personopplysningar, til dømes kommunen. Nokre bygdebøker inneheld opplysningar som må vere henta frå offentlege register som eigentleg skulle vere sperra – t.d.

folkeregisteret, skuleregister, fødselsregister eller kyrkjebøker. Det er raskt og enkelt, og alle vil vel hjelpe til?

Dei fleste bygdebøkene inneheld opplysningar innsamla i bygda på skjema til dette føremålet. Eg tvilar på at alle einskildpersonar har gjeve samtykke – men dei fleste vil godta det, og gjerne støtte tiltaket. Slektsbøker vert også ofte til på denne måten. Gamlemor fyller ut skjemaet med data for born, verborn og alle gullungane. Det vert ikkje noko verre om du skriv av desse opplysningane og trykkjer dei i ei ny bok. Men det spør om ikkje det vert ei anna sak når du legg dei ut på veven.

Kvifor vere varsam?

Det vert mange elektroniske spor etter oss med tida. Det er ikkje noko argument for å lage fleire. I dette tilfellet kan det vere grunn til å vere litt pessimistisk – eller iallfall vise atterhald. Vi veit aldri kva nokon vil bruke dei til ein eller annan gong – kven sine spor dei vil leite etter, eller kvifor dei vil leite. Folk som veit meir om Internettet enn meg, har sagt at vi ikkje har fantasi nok til å forestille oss kva nettet alt i dag vert nytta til, også i vond mening. Eg trur det vil vere klokt å vere varsam med å leggje ut personopplysningar på Internettet. Er du i tvil, så lat vere!

Samtykke?

Samtykke føreset at du veit kva du samtykkjer i. Kven veit kva det inneber – for notid og framtid – at vi legg ut personopplysningar på Internettet?

Forts s. 47

identitet

Nordisk identitet og slektsforskning

av Aud Mikkelsen Tretvik

Denne artikkelen skal handle om slekt og identitet, med andre ord, hvem vi forstår oss selv som og de nære relasjonene som enkeltmennesket har til andre. Drevet til ytterlighet blir dette helt eksistensielle spørsmål; det dreier seg i alle fall om sentrale forhold for individets selvopp-fatning og orientering i tilværelsen.

Historieskrivningen har i de to århundrene faget har eksistert som et vitenskapsfag, svinget mellom å være orientert mot stater, nasjoner og forholdet mellom stater, det vil si politisk historie, til å interessere seg for massebevegelser når det gjelder politiske, økonomiske og sosiale forhold, til i den senere tid å interessere seg mer for det individuelle, for mikrostudier, helt ned til ett enkelt menneskes liv. På mange måter gjenspeiler historieforskningen sentrale trekk i tiden. 1800-tallet var perioden da de europeiske nasjonalstatene ble formet, og 1900-tallet har ikke minst vært det århundret da folket, de store massene, kom i fokus og fikk gjøre seg gjeldende. Det vi imidlertid har sett i de siste par tiår, er et stadig mer individualiserende samfunn. Mennesket utformer i dag i mye større grad enn tidligere sine roller selv, og er ikke på samme måte som tidligere plassert i en rolle ut fra alder, kjønn, stand og stilling i samfunnet, men dermed blir vi kanskje også mer på leting etter hvem vi er og hvor vi hører til.

I forrige hundreår var det altså staten eller nasjonen som var den viktigste enheten for historieskrivning, eventuelt enkeltpersoner som konger og hærførere, paver og biskoper. Når folket, de store massene, ble studieobjektet, ble det tid for den strukturorienterte historieskriv-

ningen, politiske, økonomiske og demografiske strukturer, påvirket av de framvoksende samfunnsvitenskapene, selv om historie er mer av en individualiserende vitenskap enn samfunnsvitenskapene for øvrig. Med den mikrohistoriske dreining som en del av historiefaget har tatt i den senere tid, har man gått fra det strukturorienterte til det individorienterte. Det er her vi også skal komme inn om litt når det gjelder slektsforskning. Den strukturorienterte befolkningshistorien er demografien, mens den individorienterte befolkningshistorien er slektsforskningen eller genealogien. Et sted midt imellom kan vi plassere familiehistorien. Men slektshistorie blir på en måte både struktur- og individorientert, fordi en interesserer seg ikke bare for det enkelte individ, men også for forbindelsene individer imellom. Og den som driver slektsforskning av det mer samfunnsorienterte slaget, sørger også for å sette seg inn i hvilke forhold de ulike personene som granskes, levde under. Det er slektsforskning av det siste slaget som vil ha størst interesse i denne sammenheng, noe begrepet identitet også signaliserer, men før jeg går videre, kan det være på sin plass å komme med et par begreps-avklaringer.

I de senere års forsknings- og fagdebatter har man vært mye opptatt av identitetsproblematikk. Det er særlig nasjonal identitet som har vært i fokus og konstruksjoner av slik identitet. Spørsmål som når nordmenn ble norske, svenskene svenske osv., har vært flittig berørt, og det av et stort spekter fagfolk, fra middelalderhistorikere og fram til samtidshistorikere og kulturanthropologer. På samme måte kan man imidlertid snakke om lokale og regionale identiteter, og det ene er ikke mer selvsagt og naturlig enn

det andre, for alle identiteter er kulturelle produkt, de konstrueres i en sosial sammenheng, i de miljø folk tilhører. Ingen person er født med en identitet, utover den tekniske som følger av fødselsdatoen. Egenart og identitet må skapes. Ingen er født verken med en lokal, en nasjonal eller regional identitet. Man blir svensk, ålending eller nordbo ved å bli fortalt at man er det og ved å ha kontakt med personer som identifiserer seg på samme måten. Identitet skapes ved at vi framholder et sett med felles kriterier innen en gruppe, og av disse trekkene skaper vi et et bilde, som blir et sett med forventninger som vi lever opp til.

Samtidig kan en person ha doble eller for den saks skyld, mangedoble identiteter. En og samme person kan ha en slektsidentitet ut fra familietilhørighet, en lokal identitet knyttet til bosted, en yrkesidentitet, en nasjonal identitet med basis i statstilhørighet og identiteter knyttet til sosiale og kulturelle fellesskap innenfor eller på tvers av administrative grenser som statsgrenser. En nordisk identitet er således konstruert på grunnlag av visse fellestrekk som nordboere har eller kan ha.

Før vi går videre på hvordan identitet konstrueres, skal vi se litt nærmere på hva slekt er. Ordets betyr opprinnelig slag eller art. Mange har kanskje en enkel og liketil forestilling om slekt og slektskapsrelasjoner, men jeg skal problematisere dette ved å splitte opp slektsbegrepet i tre aspekter: biologisk, juridisk og sosial slekt. Dette blir dermed et kulturelt slektsbegrep, ikke bare et biologisk. I idealtilfeller er alle disse tre aspektene sammenfallende, men slett ikke i alle tilfeller i praksis.

Biologisk slekt: arvemessige forhold, utseende og andre trekk som er biologisk betinget

Juridisk slekt: myndighets- og ansvarsforhold samt arvemessige forhold av økonomisk art, i henhold til den til enhver tid gjeldende lovgivning

Sosial slekt: miljømessige forhold, som kan være «arv» i en viss forstand, i måten å forholde seg på, dvs. livsstil/kultur

Biologisk, juridisk og sosial slekt er sammenfallende f.eks. når barn bor sammen med begge sine biologiske foreldre.

Juridisk og sosial slekt er sammenfallende, uten at det er snakk om biologisk slekt, når barn bor sammen med sine adoptivforeldre.

Det forekommer ulike kombinasjoner av biologisk, juridisk og sosial slekt, som når barn bor sammen med sin biologiske mor og hennes samboer, og har samvær med biologisk far som også er juridisk slekt.

Enda en kombinasjon kan være barn som bor sammen med biologisk mor og adoptivfar, begge da sosial slekt og sistnevnte juridisk slekt, og hvis barnet i tillegg har kontakt med sin biologiske fars slekt, blir dette også sosial slekt i tillegg til at den er biologiske slekt.

Hvilken berettigelse har det så å drive slektsforskning? Disiplinen var lenge i diskreditt i fagmiljøene, i alle fall blant norske historikere. Likevel har det vært stor produksjon av slektsbøker og lokalhistorisk litteratur med slekt som emneområde både profesjonelt og blant amatører. Særlig i Norge er det mange yrkeshistorikere som har arbeidet innenfor sjangeren «gårds- og slektshistorie». Men gransking av individer og deres forbindelser har faglig sett helst foregått som såkalte prosopografiske studier, det vil si kollektive biografier, og disse igjen har særlig vært utført på eliter som adel, militære og embedspersoner. Og så har vi naturligvis demografien som studerer sammenheng, størrelse og utvikling av menneskelige befolkninger. Demografien med sin velprøvde familierekonstitusjonsmetode har mange likhetstrekk med slektsgransking, men der demografen rekonstruerer kjernefamilier og interesserer seg for allmenne samfunnsforhold som økonomi, kultur og politikk nettopp for å forklare befolkningens sammenset-

ning, størrelse og utvikling, er slektsgranskeren interessert i forbindelsene mellom menneskene som en verdi i seg selv, og er kanskje også interessert i de forholdene menneskene levde under, for å prøve å forstå livsvilkårene til den enkelte.

Mens demografien altså er en strukturorientert vitenskap, er slektsgranskingen individorientert, med de kvaliteter det innebærer. For ikke lenge siden, i november 1997, ble det holdt et seminar i regi av Norsk lokalhistorisk institutt om «Slekt og lokalsamfunn» som endelig tok et oppgjør med den historietradisjonen som har satt struktur framfor individ. Selv om lokalhistorie har stått sterkt i Norge, har ikke slektshistorie hatt særlig anerkjennelse. Det har nok vært et og annet amatørarbeid å sette fingeren på, men seriøse slektshistorikere har arbeidet etter de samme metodene som demografene, med andre ord er denne virksomheten like vitenskapelig basert som demografien. Det har slik sett ikke vært særlig klokt å avvise all den innsikten som slekt og slekt-skapsforbindelser kan gi, og det er på tide å ta i bruk den som basis for kunnskap om samfunnsforhold og menneskelige livsvilkår.

Hvordan kan vi så se sammenhengen mellom slektsgransking og nordisk identitet? Det har vært vanlig å betrakte identitetsdanning som en kulturell spredningsprosess. I nasjonal sammenheng har man særlig vært opptatt av den rollen politiske og kulturelle eliter har spilt for dannelsen av den nasjonale identiteten. Ved den institusjonen hvor jeg arbeider, har det pågått et prosjekt under tittelen «Etnisitet og nasjonalitet. Nasjonsbygging og identitetsdanning som lokale prosesser». Her har man vært opptatt av identitetsdannende prosesser, slik de faktisk foregår i avgrensede sosiale og kulturelle omgivelser, og man har også villet se på hva som skjer når de styrte, nasjonsdannende prosjektene skal tilpasses andre identiteter i lokal sammenheng.

Alle nordboere har på ulike vis vært utsatt for styrte, nasjonsdannende prosjekter, gjennom skolegang og annen opplæring, påvirkning gjennom massemedia, feiring

av nasjonale symbol og merkedager. Men virkeligheten til den enkelte nordbo er mer sammensatt enn som så, og som nevnt ovenfor, identitetene kan være mangedoble ut fra de relasjonene den enkelte står i. Og når det gjelder nordisk identitet, vil jeg at man heller ser på den folkelige kontakten og den folkelige spredningsprosessen istedenfor styrte, identitetsdannende prosjekt. Det skal vel innrømmes at det har vært tiltak i nordisk regi, offisielt og i frivillig sammenheng, som har hatt som uttalt mål å styrke en nordisk identitet. Det kunne være nok å nevne Nordliv-prosjektet som nå avsluttes og som denne artikkelen er skrevet innenfor. Dette prosjektet, dreivet av forningene Norden, hadde som undertittel «Nordisk identitet – fortid, nåtid, framtid» og var et historie- og kulturformidlingsprosjekt. Formålet var å styrke kunnskapen om nordisk historie og samfunnsliv blant barn og unge og den brede allmennhet og slik sett også styrke den nordiske identitetsfølelsen. På samme vis kunne jeg liste opp mye av den øvrige virksomheten til forningene Norden, men det vet jeg gjøres i annen sammenheng. Vi kunne også se på de mange offisielle nordiske tiltak innenfor kultur og utdanning som bevirker en nordisk fellesskapsfølelse for de som deltar på dem. Hermed er det nevnt, og ikke glemt.

Vi skal isteden se på den folkelige kontakten som har resultert i ulike former for forbindelser og som har bidratt til å forme den enkeltes identitet. Gjennom slektsgransking kan vi spore forbindelser mellom mennesker i Norden som fundament for et nordisk fellesskap og en nordisk identitetsfølelse. Gransking av slektskapsforbindelser som går på kryss og tvers i Norden, kan gjøres både ut fra personlig og ut fra allmenn interesse. Er det vår egen slekt vi gransker, får vi kjennskap til de forbindelser som vi selv er et resultat av, og som vi kan bygge opp deler av vår egen identitet på. Men en kan gjerne granske andre slekter også, for derigjennom å få begreper om personlige relasjoner og folkelig kontakt i Norden.

Artikkelforfatteren har selv drevet dette på profesjonell basis og

har skrevet et lokalhistorisk verk der slektshistorie utgjør en viktig komponent (Ålen og ålbyggen, bind I og II). Jeg skal komme med et par eksempler derfra på nordiske slektskapsmessige forbindelser. Verket tar for seg den norske bygda Ålen som tidligere også omfattet det området som er dagens Røros kommune, for å nevne et sted som trolig er bedre kjent rundt om i Norden.

På en plass under gården Grytbakk bodde skomaker Ole Olsen (f. 1822) og kona Ingeborg Jonsdatter (f. 1826). De fikk seks barn sammen i perioden 1850-1871, hvorav de tre yngste døde som små. Den eldste datteren Margrete (f. 1850) og sønnen Jon (f. 1856) tok seg i 1870-årene over Kjølen for å prøve lykken på svensk side. Jon gikk i bakerlære, mens Margrete tok seg jobb som skogskokke i Oviken sokn i Jämtland. Her traff hun Per Olsson som var fløtningssjef ved Ljungans vattendrag i Jämtland. Det ble et par av disse to, og de slo seg ned i Løvdalen på skogsbolagets eiendom. Dette paret fikk fire barn, tre jenter og en sønn som døde ung. En dag ved århundreskiftet kom det brev fra mormor Ingeborg med spørsmål om ikke eldstedatteren Anna Agathe kunne komme og hjelpe til. Onkelen Jon var da for lengst kommet tilbake til hjembygda og hadde startet bakerivirksomhet, for øvrig det første bakeriet i bygda. Jon forble ugift, og Anna var husholderske for ham og mormora. Hun giftet seg så i 1906 med en mann fra bygda, og ble boende der resten av livet. Anna tilpasset seg fort det nye miljøet og begynte å bruke den lokale dialekten. Likevel hadde hun hele tiden med seg minnene fra barndommen i Sverige, og etter hvert som hun ble eldre, snakket hun mer om de stedene og personene hun kjente fra oppveksten, kunne naboene fortelle. Slik sett bidro hun til å formidle fra svenske forhold til det lokalsamfunnet hun levde i, og personlig hadde hun nok både en dobbel lokal og en dobbel nasjonal identitet.

Akkurat dette eksemplet er bare ett av hundrevis som kunne ha vært trukket fram som resultater av arbeidsvandring og annen mobi-

litet mellom de nordiske land, og akkurat dette eksemplet er temmelig typisk for de mange forbindelsene som oppsto i grensetraktene mellom Norge og Sverige fra midten av forrige århundret når teknologien gjorde skogene i Norrland drivverdige og trakk mange arbeids- og eventyrlystne skogsarbeidere til seg, også fra de norske grenselandskapene. En kan lære mye om generelle trekk i tiden ved å studere enkeltmenneskers skjebne som i dette tilfellet. På Nordlivseminaret om migrasjon for historielærere høsten 1996 ble det også nevnt eksempler på kontakt mellom folk fra ulike nordiske land som resulterte i familieforbindelser og som slik sett gjenspeiler allmenne trekk. (Foredragene finnes i artikkelform i Nordlivskrift nr. 3 fra den norske foreningen Norden.) Slektsgransking ville her på den ene siden gi innblikk i årsaker til og vilkår for mobilitet, og på den annen side kunne trenge inn i enkeltpersoners selvoppfatning og identitetsfølelse. Navnemateriale, opplysninger om skikker og seder og om vedlikehold av forbindelser til slektninger andre steder, kan være viktige kilder til å begripe dette.

I det eksemplet som jeg allerede har nevnt, var det gjentatte forbindelser over Kjølen. Jeg kan nevne enda et eksempel fra min egen forskning. Ålen ligger i et gruvedistrikt, og personer inn-enfor denne sektoren har vært mer mobile enn de fleste andre yrkesgrupper. Den svenske bergverksingeniør Daniel Flodström kom omkring 1840 flyttende med sin russiskfødte kone Anna Muurman. De fikk 7 barn, og 4 av dem var født før de kom til Norge. Det var Anna Brita, Daniel, Sara Lisa og Henning. De tre yngste het Joakim, Carl Clemens og Cathrine Sofie. Sara Lisa vet vi sikkert var født i gruvebyen Falun i 1835, og ble gift på sitt nye hjemsted med gårdbrukeren Jens Olsen Myren. De fikk 3 barn sammen, Ole, Eli og Daniel. Da mannen døde tidlig, flytta Sara Lisa tilbake til Sverige. Det hadde yngstebroren allerede gjort i 1860, 18 år gammel. Den eldste søsteren giftet seg også lokalt, med gårdbrukeren og gruvearbeideren Børre Ludvigsen Gjerdsvoll. Dette paret fikk 6 barn,

Ludvig, Jakob, Anne Maria, Daniel, Børre og Anton.

Det lille poenget som her skal gjøres, er at med slektskapsforbindelser som dette, kommer også nytt navnemateriale inn. Navn har stor symbolkraft, og hadde det vel i enda sterkere grad tidligere. Det fantes riktig nok klare regler for oppkalling, som at eldste sønn normalt skulle ha farfars navn og nesteldste morfars, og tilsvarende for døtre at den eldste normalt skulle oppkalles etter farmor og den nesteldste etter mormor. Slik jeg ser det, får vi derigjennom demonstrert hvor mye slektskapsbåndene var og hvor mye symbolmateriale som man også fikk med seg fra den slektsgrenen som var kommet utenfra. I dette konkrete tilfellet er det mannsnavnet Daniel som særlig slår en i øynene. Det var ikke i vanlig bruk på disse kanter, selv om mange andre hebraiske navn har vært i frekvent bruk. Ved folketellingen som ble holdt i 1875, var det i denne bygda kun 3 personer ved navn Daniel, det var Daniel, sønn av Sara Lisa og Jens, det var Daniel, sønn av Anna Brita og Børre, og det var en som het Daniel Eriksen Blom, en jernbanearbeider, som også var svensk, født i Tuna sokn.

Når nytt navnemateriale kom inn, har sikkert også andre trekk av symbolsk og kulturell betydning kommet inn som til sammen har bidratt til å forme den enkeltes identitet, og ikke minst har vedlikehold av kontakt over landegrensene medvirket til allsidig identitetskonstruksjon. Man har hatt med seg tradisjoner og samfunnsforståelse, en kulturell kapital, for å si det med Pierre Bourdieu.

Motsatt det eksemplet som ble nevnt ovenfor, har man i enkelte miljøer sett at personer har endret navn, både for- og etternavn, det gjelder ikke minst for mange immigranter til Amerika, som derigjennom tilpasset seg det amerikanske samfunnet og det amerikanske språket og uttalen av det. Også i nordisk sammenheng finnes det en rekke eksempler på at folk har «kastet av seg» sin opprinnelige identitet for å tilpasse seg omgivelsene. Kjell J. Bråstad nevner i rapporten fra Nordlivseminaret om migrasjon den svenske inn-

vandrerer Axel Anderson som kom til Agder i 1872 og som i 1905 demonstrativt fotograferte sine barnebarn med norske flagg i hendene for å vise at de var gode nordmenn. I tiden rundt unionsoppløsningen var det neppe problemfritt å ha doble identiteter; det gjaldt om å fortrenge den som kunne virke provoserende.

Det har gjennom årene slått meg at mange av de som er aktive nordister, nettopp kan vise til et sammensatt nordisk opphav. Jeg kan ikke eksakt dokumentere det, men vil påstå at det er tilfelle for en stor andel nordister. Hva som er årsak og hva som er virkning i slike tilfeller, måtte vel også klargjøres, men saken er i alle fall den at den nordiske folkelige kontakten for mange har manifestert seg som slektskapsforbindelser, forbindelser som er vel verdt å forske på. Jeg oppfordrer altså til å drive slektsgransking i nordisk sammenheng for bedre å begripe hva vi bygger vår identitet på, og understreker nok en gang at identitet er en kulturell konstruksjon og må studeres som et kulturelt produkt.

Men samtidig er også slekt en kulturell konstruksjon. Det finnes mye antropologisk litteratur fra studier av andre samfunn som viser at slekt kan konstrueres på helt andre måter enn hos oss, så hvis det er snakk om identitet på grunnlag av slektskap, er det ikke bare de biologiske båndene som er av viktighet, også de juridiske og sosiale sidene ved slekt er av betydning. Alle aspektene av slekt kan ha interesse, enkeltvis eller i kombinasjon, og det er da også derfor jeg har problematisert og definert slektsbegrepet som kulturelt begrep. Det fordrer at man anlegger en videre synsvinkel enn om man driver slektsgransking i en mer tradisjonell forstand. Det er ikke nok å rekonstruere biologiske forbindelser. Det er også viktig å rekonstruere det miljøet personene vokste opp i og levde under, ikke minst i husstands-sammenheng. Hvis et barn var til oppfostring uten å være i biologisk slekt med den øvrige husstanden, kan det likevel være grunn til å regne vedkommende som sosial slekt, og tilsvarende en person som man regnet som tante uten at hun var det verken biologisk eller ved inngifte.

Jeg husker noe fra min barndom som kan være et godt eksempel. En svensk kvinne hadde på en eller annen måte en sosial slektskapstilknøyning til noen av mine biologiske slektninger på en gård i Midt-Norge. Jeg oppfattet henne som en slags kusine til de voksne barna på gården. Biologiske bånd har jeg ikke klart å spore, men jeg tror hun hadde bodd hos dem i en periode da hun var barn. Denne kvinnen var gift og hadde to døtre. Familien bodde i Stockholm, men hver sommer kom de flyttende til Norge og bodde på setra til mine slektninger. Etter hvert fikk de utskilt en tomt og satte seg opp eget fritidshus. Den yngste datteren var på min alder, og vi var lekekamerater. Den eldste datteren var på alder med min seks år eldre tante, og de var venninner. For hele familien var forbindelsene til denne norske bygda og til de sosiale slektningene der åpenbart viktige. De hadde nok hovedsakelig en svensk identitet, men de var også en liten bit norske. Jeg derimot, fikk nok ingen svensk identitet ved denne kontakten, men jeg ble bevisst det svenske og ble også åpen for at et menneskes bakgrunn kan være sammensatt og variert.

Jeg tror denne erfaringen kan være ganske representativ for den mange har hatt gjennom folkelig og personlig kontakt med mennesker fra øvrige deler av Norden, og jeg håper at de eksemplene jeg har kommet med, kan ha gitt leseren noen idéer til selv å gå i gang med slektsforskning. Året 1997 ble i Nordliv-sammenheng utpekt som et nordisk år for lokalmuseer og -arkiver, og i den sammenheng var nettopp tilretteleggelse for slektsgransking på tvers i Norden et av tiltakene man ønsket å gjennomføre. Denne artikkelen er en del av dette, og i tillegg blir det på nordisk basis utarbeidet en folder med adresser over arkiver og andre institusjoner hvor man finner kilder og litteratur for å kunne drive slektsgransking. Her som på så mange andre områder har nemlig hittil det nasjonale organisasjons-prinsipp dominert: Det finnes samlet adresselister og institusjonsoversikter for det enkelte landet, men om en arkivgjest kommer på sporet av personforbindelser til noen av nabolan-

dene, kan ikke vedkommende arkiv så langt ved hjelp av en enkel trykksak henvise gjesten til arkiver og samlinger i øvrige Norden. Dette blir det nå omsider rettet på.

Universitetslektor, Historisk institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, leder av foreningen Norden Trondheim og nestleder i Foreningen Norden, Norge

Litteraturliste

- Historikerne som historie. Rapport fra HIFO-seminaret 1995. Nr 14. Skriftserie fra Historisk institutt, NTNU, Trondheim 1996.*
- Hubbard, William H., Jan Eivind Myhre, Trond Nordby and Solvi Sogner: *Making a Historical Culture. Historiography in Norway. Scandinavian University Press, Oslo 1995.*
- Arbeid for lokalhistorie og kulturarven. Landslaget for lokalhistorie 75 1920-1995. Landslaget for lokalhistorie, Trondheim 1995.*
- Kjeldstadli, Knut: *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget. Universitetsforlaget, Oslo 1992.*
- Sandal: *På leit etter slekta. Det norske Samlaget, Oslo 1991.*
- Slekt og lokalsamfunn. Norsk lokalhistorisk institutt, Oslo 1998.*
- Slettan, Dagfinn og Stugu, Ola Svein (red.): *Det nasjonale i det lokale, det lokale i det nasjonale. Norges forskningsråd, KULTs skriftserie nr. 92, Oslo 1997.*
- Stoa, Nils Johan og Sandberg, Per-Øivind: *Våre røtter. Håndbok i slektsgransking for nybegynnere og viderekomne. Cappelen, Oslo 1992.*
- Tretvik, Aud Mikkelsen: *Migration i Norden. Nordliv-skrift nr.3, Foreningen Norden, Oslo 1997.*
- Tretvik, Aud Mikkelsen: *Ålen og ålbyggen, bind 1. Trondheim/ Ålen 1990.*
- Tretvik, Aud Mikkelsen: *Ålen og ålbyggen, bind 2. Trondheim/ Ålen 1990.*

DIS-arrangementer Norge rundt

Dette er en foreløpig oversikt som vi har fått fra lokallagene. Sjekk også på DIS-Norges Internettsider og lokallagenes egne sider for eventuelle endringer og tillegg. Kommer du langveis fra bør du sjekke med det lokale styret på forhånd for å finne ut om det er endringer på programmet.

MARS

mandag 13. mars, kl 18.30 – 21.00.

Tønsberg. Flykafeen
DIS-Vestfold avholder valgmøte
Tema: Valgmøte av fylkesrepresentant for Vestfold til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Vestfold, også direkte medlemmer.
Slekstema: Slektsforskning med Internett, hvor finnes kildene?
Kunsten å søke. Vi tar for oss de ulike norske og utenlandske kildene på Internett, viser hvor du finner hva, og hvordan du finner slektsmaterialet. Datatema: E-mail-programmer, filtrering av meldinger. Etterlysninger. Se også URL: <http://www.sol.no/disnorge/vestfold/-medlemsmte.htm#vf13>

mandag 13. mars kl 19:00

Haugesund. Havnaberg eldresenter
DIS-Haugaland avholder medlemsmøte
Tema: Slekstema: Hva kan man bruke de muntlige kildene til?
Muntlige kilder er svært aktuelle i forskning av slekt- og lokalhistorie, og foredraget tar et henblikk på minneinnsamlingene for eldre 1964, 1981 og 1996.

mandag 13. mars kl 19:00

Skien videregående skole
DIS-Telemark avholder valgmøte
1. Valgmøte av fylkesrepresentant for telemark til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Telemark, også direkte medlemmer.
2. om scanning og bilde???????

tirsdag 14. mars kl 18:00

Kristiansand. Statsarkivet i Kristiansand
DIS-Vest-Agder arrangerer valgmøte
Tema: Valgmøte av fylkesrepresentant for Vest-Agder til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Vest-Agder, også direkte medlemmer.

tirsdag 14. mars kl 18:30

Kristiansand
Statsarkivet i Kristiansand
DIS-Vest-Agder avholder årsmøte
Tema: Årsmøte i DIS-Vest-Agder
Lokalhistorisk innslag

onsdag 15. mars

Bergen. Støpeskejen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland arrangerer valgmøte

Tema: Valgmøte av fylkesrepresentant for Hordaland til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Hordaland, også direkte medlemmer.

mandag 20. mars

Arendal. Baptistiskjerka
DIS-Aust-Agder avholder valgmøte
Tema: Valgmøte av fylkesrepresentant for Aust-Agder til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Aust-Agder, også direkte medlemmer.

torsdag 23. mars

DIS-Finnmark arrangerer valgmøte
Tema: Tentativ dato 23. mars.
Valgmøte av fylkesrepresentant for Finnmark til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Finnmark, også direkte medlemmer.

torsdag 23. mars

DIS-Hedmark arrangerer valgmøte
Tema: Tentativ dato: 23. mars.
Valgmøte av fylkesrepresentant for Hedmark til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Hedmark, også direkte medlemmer.

torsdag 23. mars

DIS-Rogaland arrangerer valgmøte
Tema: Tentativ dato 23. mars.
Valgmøte av fylkesrepresentant for Rogaland til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Rogaland, også direkte medlemmer.

torsdag 23. mars

DIS-Sogn og Fjordane arrangerer valgmøte
Tema: Valgmøte av fylkesrepresentant for Sogn og Fjordane til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Sogn og Fjordane, også direkte medlemmer.

torsdag 23. mars

DIS-Troms arrangerer valgmøte
Tema: Valgmøte av fylkesrepresentant for Troms til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Troms, også direkte medlemmer.

torsdag 23. mars kl 19:00

DIS-Buskerud avholder valgmøte
Tema: Tentativ dato: 23. mars.
Valgmøte av fylkesrepresentant for Buskerud til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Buskerud, også direkte medlemmer.

lørdag 25. mars kl 11:00

Skjeberg. Skjebergsgletten bibliotek
DIS-Østfold avholder valgmøte
Tema: Valgmøte av fylkesrepresentant for Østfold til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Østfold, også direkte medlemmer.

lørdag 25. mars kl 11:30

Skjeberg. Skjebergsgletten bibliotek
DIS-Østfold avholder årsmøte
Tema: Årsmøte

lørdag 25. mars

Lillehammer. Bjørns kro, Vingnes
DIS-Oppland avholder valgmøte
Tema: Valgmøte av fylkesrepresentant for Oppland til årsmøtet i DIS-Norge.
Møtet er åpent for alle medlemmer i Oppland, også direkte medlemmer.
Hjemmesider

mandag 27. mars

Verdal. Håndverkerens Hus
DIS-Nord-Trøndelag avholder medlemsmøte. Tema: «Utvandring til Amerika» og Kollegialt samvær

mandag 27. mars kl 19:30

Ålesund. IOGT
DIS-Møre og Romsdal Ålesundsgruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Sverre Kjemphol, tlf. 70 14 15 87

tirsdag 28. mars kl 19:00

Kristiansund. Caroline kinosenter
DIS-Møre og Romsdal Kristiansundsgruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Odd Åkvik tlf. 71 58 35 71

tirsdag 28. mars kl 19:00

Ørskog. Sjøholt bibliotek
DIS-Møre og Romsdal Ørskogsgruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Terje Misund tlf. 70 27 05 83

torsdag 30. mars kl 18:00

Giske. Valderøy bibliotek
DIS-Møre og Romsdal Giskegruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Olav Sindre Roald tlf. 70 18 30 44

torsdag 30. mars kl 19:00

Rauma. Åndalsnes bibliotek
DIS-Møre og Romsdal Raumagruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Åse A. Volden: tlf. 71 22 53 34

APRIL

tirsdag 4. april

Molde.
DIS-Møre og Romsdal arrangerer kurskveld
Foredragsholder: Per Gjendem
Tema: Tekstfiler, RTF-format og diverse.
Hvordan lage slektsbok i program.
(Per Gjendem)

tirsdag 5. april kl 18:30

Statsarkivet i Stavanger.
DIS-Rogaland arrangerer medlemsmøte.
Tema: Slektsmøter med laptop og ringpermer. Ta med dine egne spørsmål om slektsforskning som vi i fellesskap prøver å løse.
Sosialt samvær.

onsdag 5. april kl 18:00

Molde. Molde videregående skole
DIS-Møre og Romsdal Moldegruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Arne Berg tlf. 71 21 39 04

torsdag 6. april kl 20:00

Bodø. Bodø bibliotek
DIS-Salten slektshistorielag Egne medlemmer: Minislekstorg

Lørdag-søndag 8-9. april

Oslo Byarkiv. KNA hotell
DIS-Norge avholder landsmøte og jubileumsfeiring
Lørdag: Fagkonferanse for tillitsvalgte, Jubileumsmiddag
Søndag: Landsmøte
Se for øvrig spesialinvitasjon i dette bladet

mandag 10. april, kl 18.30 – 21.00.

Tønsberg. Flykafeen
DIS-Vestfold avholder medlemsmøte
Foredragsholder: Ørnulf Hodne
Tema: Slekstema: Hva kan man bruke de muntlige kildene til?
Muntlige kilder er svært aktuelle i forskning av slekt- og lokalhistorie, og foredraget tar et henblikk på minneinnsamlingene for eldre 1964, 1981 og 1996.
Ørnulf Hodne arbeider til daglig ved Universitetet i Oslo, avd. for folkehistorikk og er kjent fra flere bøker om emnet. Muntlige kilder er svært aktuelle i forskning av slekt- og lokalhistorie.
Datatema: Nyhetsgrupper, Disforum
Presentasjon av høstens program.
Etterlysninger Se også URL:
<http://www.sol.no/disnorge/vestfold/medlemsmte.htm#vf14>

mandag 10. april kl 19:00

Osebakken videregående skole.
Skienstgt. 18. Porsgrunn. Tema: Gard Strøm holder foredrag: «Slektsgranskning på min måte»

mandag 10. april kl 19:00

Haugesund. Havnaberg eldresenter
DIS-Haugaland avholder medlemsmøte
Tema: Slekstema: Hva kan man bruke de muntlige kildene til?
Muntlige kilder er svært aktuelle i forskning av slekt- og lokalhistorie, og foredraget tar et henblikk på minneinnsamlingene for eldre 1964, 1981 og 1996.

onsdag 19. april kl 19:00

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland avholder Slektsgranskertreff

mandag 24. april kl 19:30

Ålesund. IOGT
DIS-Møre og Romsdal Ålesundgruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Sverre Kjemphol, tlf. 70 14 15 87

tirsdag 25. april kl 19:00

Kristiansund. Caroline kinosenter
DIS-Møre og Romsdal Kristiansundgruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Odd Åkvik tlf. 71 58 35 71

tirsdag 25. april kl 19:00

Ørskog. Sjøholt bibliotek
DIS-Møre og Romsdal Ørskoggruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Terje Misund tlf. 70 27 05 83

torsdag 27. april kl 18:00

Giske. Valderøy bibliotek
DIS-Møre og Romsdal Giskegruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Olav Sindre Roald tlf. 70 18 30 44

torsdag 27. april kl 19:00

Rauma. Åndalsnes bibliotek
DIS-Møre og Romsdal Raumagruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Åse A. Volden: tlf. 71 22 53 34

MAI

tirsdag 2. mai

Molde
DIS-Møre og Romsdal arrangerer kurskveld
Foredragsholder: Tore Nyland
Tema: Drift og enkelt vedlikehold av datamaskin og tilbehør. (Tore Nyland)

onsdag 3. mai kl 18:00

Molde. Molde videregående skole
DIS-Møre og Romsdal Moldegruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Arne Berg tlf. 71 21 39 04

torsdag 4. mai kl 20:00

Bodø. Bodø bibliotek
DIS-Salten slektshistorielag Morten Kjellesvig: Om å skrive ei slektsbok

torsdag 6. eller 13. mai

Et sted i Vinje kommune, ennå ikke bestemt. Tema: Fellesmøte med lokalt historielag. Lokalhistorisk tema.
Sommeravslutningstur.

mandag 8. mai kl 19:00

Haugesund. Havnaberg eldresenter
DIS-Haugaland avholder medlemsmøte.
Knut Morland kåserer.

lørdag 13. mai kl 11:00

Skjeberg. Skjebergsetten bibliotek
DIS-Østfold avholder medlemsmøte

onsdag 24. mai kl 19:00

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland avholder Slektsgranskertreff

torsdag 25. mai kl 18:00

Giske. Valderøy bibliotek
DIS-Møre og Romsdal Giskegruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Olav Sindre Roald tlf. 70 18 30 44

torsdag 25. mai kl 19:00

Rauma. Åndalsnes bibliotek
DIS-Møre og Romsdal Raumagruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Åse A. Volden: tlf. 71 22 53 34

lørdag 27. mai

Strømstad. Biblioteket
DIS-Vestfold arrangerer tur til Strømstad
Tema: Slekst- og datatema: Svenske innvandringen. Vi tar turen til Strømstad og Sverige for å lære om Svenske slekter. På biblioteket lærer vi hvordan man kan finne frem til svenske aner. Vi ser også på Svenske kilder på Internett.

mandag 29. mai kl 19:30

Ålesund. IOGT
DIS-Møre og Romsdal Ålesundgruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Sverre Kjemphol, tlf. 70 14 15 87

tirsdag 30. mai kl 19:00

Kristiansund. Caroline kinosenter
DIS-Møre og Romsdal Kristiansundgruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Odd Åkvik tlf. 71 58 35 71

tirsdag 30. mai kl 19:00

Ørskog. Sjøholt bibliotek
DIS-Møre og Romsdal Ørskoggruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Terje Misund tlf. 70 27 05 83

JUNI

tirsdag 6. juni

Molde
DIS-Møre og Romsdal arrangerer medlemsmøte
Foredragsholder: Kjell Ivar Farstad
Tema: Publisering. Hvordan lage Web-side av GEDCOM-fil. (Kjell Ivar Farstad)

onsdag 7. juni kl 18:00

Molde. Molde videregående skole
DIS-Møre og Romsdal Moldegruppa avholder lokalt gruppemøte. Kontaktperson: Arne Berg tlf. 71 21 39 04

torsdag 8. juni kl 18:00

DIS-Oslo/Akershus avholder medlemsmøte

torsdag 8. juni kl 20:00

Bodø. Nyholmen
DIS-Salten slektshistorielag
Tema: Nyholmen skanse og Nyholmen fyr

onsdag 21. juni kl 19:00

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland avholder Slektsgranskertreff

JULI

onsdag 19. juli kl 19:00

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland avholder Slektsgranskertreff

AUGUST

onsdag 16. august kl 19:00

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland avholder Slektsgranskertreff

Medio august, kl 10.00 – 17.00.

Linköping, Sverige
Föreningen DIS
Tema: Svenska Släktforskar dagar 2000

SEPTEMBER

DIS-Salten slektshistorielag

7. september Bodin kirke, kl 20.00

Bodin kirkested og området rundt

Medio september.

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland arrangerer Slektsgranskerhelg
Tema: DIS-Hordaland arrangerer en slektsgranskerhelg i samarbeid med Norsk Slekthistorisk Forening.
Dette vil bli «større» arrangement med foredrag/stands, slektskafe, etc.
Programmet er under utarbeidelse.

onsdag 20. september kl 19:00

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland avholder Slektsgranskertreff

lørdag 30. september kl 10:00

Sola kulturhus. Sola
Slektsforskerdag i Rogaland med foredrag, slektsorg, utstillinger, kafetria mm.

OKTOBER

onsdag 18. oktober kl 19:00

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland avholder Slektsgranskertreff

NOVEMBER

onsdag 15. november kl 19:00

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland avholder Slektsgranskertreff

DESEMBER

onsdag 20. desember kl 19:00

Bergen. Støpeskjeen, Fabrikkgaten 6
DIS-Hordaland avholder Slektsgranskertreff

Slekts- og lokalhistoriske dager i Bergen

16. OG 17. SEPTEMBER 2000

Slektsforskerseminaret i Bergen 2000 er et samarbeidsprosjekt mellom DIS-Norge og Norsk Slekthistorisk Forening. Prosjektet er også en del av Kulturbry Bergen 2000.

Det blir blant annet foredrag omkring følgende temaer (med forbehold om endringer/justeringer):

- Norsk utvandringshistorie
v/ Yngve Nedrebø (Statsarkivet i Bergen).
- Kriterier for valg av slektsprogram
v/ Ole Bjørn Darrud (Oslo).
- Hva kan vi forvente av fremtidens slektsprogrammer?
v/ Stein Inge Håland (Stavanger).
- Digitalarkivet
v/ Jan Oldervoll (Historisk Institutt, UiB/Digitalarkivet).
- Borgere i Bergen på 1720 tallet. En systematisk oversikt
v/ Tore H. Vigerust (Oslo).
- Overformynderiet som kilde
v/ Knut Geelmuyden (Statsarkivet i Bergen).
- Den manglende lekken? Mellom diplomatariet og kyrkjeboka
v/ Geir Atle Ersland (Historisk Institutt, UiB)
- Ætt og slekt i høgmellomalderen
v/ Sverre Bagge (Historisk Institutt, UiB)

Ellers blir det et «Slektsforskertorg» der ulike organisasjoner/ institusjoner er invitert til å delta.

Har du noe interessant å presentere på en stand, så kan du kontakte oss via seminarets hjemmeside:
www.disnorge.no/nsfdis2000

Hvorfor?

Har du noen gang spurt deg selv hvorfor du egentlig driver med slektsforskning?

Kan begrunnelse være at du i utgangspunkt ikke er særlig fornøyd med deg selv?

Mange er jo på leting etter seg selv. Kanskje nedenforstående uttalelse, som vi fant på nettet kan forsvare ditt tidsbruk:

*”I trace my
family history,
so I will
know whom
to blame ”*

Forts. fra s. 40

Kvar går grensa i tid?

Eg har ikkje ank for avdøde personar. Dei kan ikkje plagast likevel. Dei som har vondt i sinne, vil sikte seg inn mot nolevande personar. Generasjonane før oss har eg ikkje motførestillingar mot å leggje ut. Naturlegvis må ein tenkje på dei avdøde sitt omdøme og ikkje krenkje minnet. Men det gjeld også det som vert gjeve ut på papir, og det vert ei anna sak.

Ættledd der mange lever – og vi kan vone at dei held fram med det lenge enno – ville eg ikkje ha lagt ut på veven. Dei vi må rekne med går bort om ikkje så mange år, kjem i ei mellomstilling. Vi kunne diskutere om grensa skulle vere 70 år eller 80 år attende, eller kanskje 90. Først og fremst ville eg vere varsam.

Som sagt: Å ha rett er ikkje det same som å gjere rett.

Slekt og Data

Medlemsblad for DIS-Norge – Nr. 1/2000. Årgang nr. 11 – ISSN 0803-0510

REDAKTØR for denne
utgave:
Jan M. Keus

Redaksjonsmedarbeidere:
Finn Holden, Aud Magnhild
Ohnstad, Sølvi Arntzen,
Eirik Nord, Ole Bjørn Darrud

BLADETS ADRESSE:
Postboks 29 Bryn
0611 OSLO
Epost: DISredaksjon@roots-
web.com

OPPLAG: 8000
Abonnement for bibliotek
og liknende institusjoner kan
tegnes for kr 200,- pr. år.

ANNONSERING:
Annonser kan tegnes ved
henvendelse til redaksjonen.

Produksjon og trykk:
GAN Grafisk AS

NESTE NUMMER sendes ut
15. juni 2000.
Deadline for innsendt tekst
1. mai 2000

SLEKSKONFERANSER PÅ
NETTET
no.fritid.slektsforskning.diverse
no.fritid.slektsforskning.etter-
lysing
no.fritid.slektsforskning.it
soc.genealogy.nordic
soc.genealogy.benelux
soc.genealogy.britain
soc.genealogy.french
soc.genealogy.german
soc.genealogy.computing
soc.genealogy.medieval
soc.genealogy.methods
soc.genealogy.surnames.britain
soc.genealogy.surnames.canada
soc.genealogy.surnames.german
soc.genealogy.surnames.usa
soc.genealogy.surnames.french
dk.historie.genealogi
sfnet.harrastus.sukututkimus

DISforum, digitalt disku-
sjonsforum for medlemmer:
DISforum@rootsweb.com
For registrering, gå til:
http://www.sol.no/dis-
norge/disforum.htm
DISafe@rootsweb.com kan
registreres på samme sted

DIS-Norge
Postboks 29 Bryn
0611 OSLO
Bank-kontonummer
0824 07 64750
Organisasjonsnr.:
975 782 190
Tlf 22 26 66 77
Fax 22 76 03 56
Telefontid (DISofonen)
onsdag 18-21

Epost: disnorge@online.no
Web-sider: www.sol.no/dis-
norge

STYRETS MEDLEMMER
LEDER: Jan Solberg
Kjennveien 15 B,
1470 LØRENSKOG
Telefon 67 90 77 51 (p)
Fax 67 90 34 32 (p)
jansol@online.no

REDAKTØR: Jan M. Keus
Fagertunveien 149, 1358 JAR
Telefon: 67 14 84 75 (a/p)
Telefaks: 67 14 08 40 (p)
Mobil: 970 86 982
jmk@ah.telia.no

KASSERER: Kåre Vaksvik
Geologsvingen 15, 0380 OSLO
Telefon: 22 50 86 29 (p)
kvaksvik@online.no

SEKRETÆR: Norunn Klettum
Tyristubbveien 19,
0687 OSLO
Telefon 22 26 40 25 (p)
klettum@online.no

MEDLEMSREGISTERET:
Per Steinar Håklev
Vestaveien 46, 1476 RASTA
Telefon: 67 90 65 48 (p)
phaaklev@online.no

STYREMEDLEM:
Vidar Øverlie
Tornefjellveien 2,
4056 TANANGER
Telefon: 51 69 80 89 (p)
oeverlie@online.no

STYREMEDLEM:
Lars Nygaard
Gravdalsveien 12 H,
0756 OSLO
Telefon: 22 52 29 97 (p)
lmygaard@jancomulti.com

Varamedlemmer:
Kari Nicolaisen
Fjellveien 31 A,
1678 KRÅKERØY
Telefon: 69 34 30 58 (p)
kanicola@online.no

Tone Moseid
Sandbakkveien 38,
2020 SKEDSMOKORSET
Telefon: 63 87 30 05
toneem@online.no

Kjell Hølge Moe
Mosoddveien 7c
2619 LILLEHAMMER
Telefon: 61 26 42 62
khmoe@newmedia.no

PÅ KONTORET:
Åse Wethal Holen
Kontortid onsdag og
torsdag 9-15

DISTREFF ADRESSE: (se egen
side for lokale kontakter)
Alf Christophersen
4909 SONGE
alf.christophersen@basal-
med.uio.no
Telefon 37 16 42 09 (p),
22 85 13 27 (a, tlf. svarer)

Aktivitetsutvalg i DIS-Norge
A. Slekt og Data
(redaksjonsutvalg)
Finn Holden, Oslo
Jan M. Keus, redaktør og
styreansvarlig
Jan S. Krogh, Vilnius
Aud Ellen Paulsen, Larkollen
Sølvi Arntzen, Bergen
Aud Magnhild Ohnstad,
Elnesvågen

Eirik Nord, Oslo
Ole Bjørn Darrud, Oslo

B. Internett
(web og mail-lister)
Alf Christophersen
Ole Bjørn Darrud
Bjørn Nilsen
Otto Jørgensen
Lars Nygaard, styreansvarlig
Einar Balle
Halvard J Bolstad
Rolf B Holte
Kjell Inge Tomren

C. Slektsfaglige spørsmål
Norunn Klettum

D. DISTreff
Alf Christophersen,
operativt ansvarlig
Rolf B. Holte
Ole-Johan Kippenbroeck
Vidar Øverlie, styreansvarlig
Otto Jørgensen
(+ lokale kontakter)

E. Evaluering av slekts-
programmer
Ole Bjørn Darrud,
funksjonalitetstesting
Kjell Helge Moe, koördina-
tor og styreansvarlig
Liv Marit Haakenstad

F. Startpakke for nye
slektsgranskere
Kjell Helge Moe,
styreansvarlig
Eirik Nord

G. Kilderegistrering
Gunnar Borvik
Knut Egil Hamre
Odd Marthinsen
Lars Nygaard, styreansvarlig
Frank Stenslie
Tone E. Moseid

H. Eksterne relasjoner
Jan M. Keus
Tone E. Moseid
Jan Solberg

I. Administrasjon og
økonomi
Jan Solberg,
leder DIS-Norge
Kåre Vaksvik, kasserer,
Per Steinar Håklev,
medlemsregisteret
Dessuten deltar:
Åse Wethal Holen
Elin Madsen,
regnskapsfører

J. Lokallag
Dagfinn Andreassen
Steinar Oddenes
Jan Solberg
Vidar Øverlie

K. DISofonen
Kari Nicolaisen
Kåre Vaksvik

Etterlysninger

Portrettene som brukes til illustrasjon av Etterlysninger er tilfeldig valgte, og er ikke bilder av etterlyste slektninger.

Etterlysning 1/2000

Min hustru og jeg har begge en norsk ane ved navn **Lauritz Christophersen**.

Om min hustrus ved vi kun, at han boede i Sem i Sandeherred omk. år 1600, samt at han hadde en søn ved navn Jacob Lauritzen Falck, som blev købmand i Larvik (Kilde: Anton Thorngård, Varde)

Om min ved vi, at han var sognepræst i Eiker 1552-1602 og at han var en af gejstlighedens repræsentanter ved Chr. IV's hyldning i Oslo i 1591. Hans hustru hed Elin og han havde en søn, Oluf Lauritzen, født ca. 1580, død 14/12-1628 i Hof, Solør. (Kilde: Gudrun Johnsen

Høibo: Finn Korens Ane Bok)

Vi er interesserte i at komme i kontakt med slægtsforskere, der kan supplere disse sparsomme oplysninger om de to personer, hvis der er tale om to personer.

Både geografisk og tidsmessigt er det absolut muligt, at de er identiske. Kan nogen be- eller afkræfte dette?

Judith og Leif Stenderup Jensen
Lerbjergparken 10, 1.
6400 Sønderborg
Danmark
Tlf. 74431680
E-mail: lsj@post6.tele.dk
Medl. nr. 7801

Etterlysning 2/2000

Johan Petter Noraeus föddes 1803 i Norge. Han flyttade på 1820-talet till Sverige först till Umeå och sedan till Härnösand där han gifte sig. Är det någon som vet hans anor? Det finns en familj – fader **Eric Gustav Noraeus**, Levangers Plads, Skogen, född ca 1760. Han

finns med i 1801 års folketelling. Kan det vara fadern till Johan Petter? Tacksam för hjälp!

Malin Noréus
Jonsbergsgatan 13
892 51 Domsjö
Sverige
malin.noreus@akzonobel.com

Etterlysning 3/2000

Jeg har etterlysninger tilknyttet følgende slektninger som jeg ønsker å formidle til slektsforskere i hele landet gjennom «Slekt og Data»:

1) **Peder Halvorson Holte** (1746-1835). Vokste opp på Holen i Volda, Sunnmøre. Senere bosatt på Høydalsnes i Volda. Sønn av **Halvor Pederson**. Spørsmål: Fødested, samt morens navn?

2) **Hans Aslachsen**, født ca. 1758-1760. Vokste opp på Berbergeiet i Gjerpen, Nedre Telemark. Trolig ikke gravlagt i Gjerpen. Matros i 1801. Sønn av Aslach Christensen. Spørsmål: Fødested, samt morens navn?

3) **Knud Anderssen** (1748-1805). Vokste opp på Limi i Gjerpen, Nedre Telemark. Senere bosatt på

Leppen og Løberg i Gjerpen. Sønn av Anders Olsen. Spørsmål: Fødested, samt morens navn?

4) **Amund Torgersen** (1780-1821). Bosatt i Gjerpen, Nedre Telemark fra litt før konfirmasjonsalderen. Etterhvert fast bopel på Brekkejordet i Gjerpen. Yngre bror av **Christen Torgersen** (1777-1823), soldat i 1801. Sønn av **Karen Amundsdatter**. Spørsmål: Fødested, samt farens navn?

5) **Erik Andersson Kall**, født 1829 i Frändefors, Dalsland, Sverige. Sønn av **Anders Olophson Kall** (1794-1846) og **Maria Stina Bengtsdotter** (1799-1859). Bosatt i Gjerpen, Nedre Telemark siste halvdel av 1850-åra. I 1865 bosatt på Midt-Rogn i Bamble, Nedre Telemark. Spørsmål: Hvor bodde han i 1875, og når døde han?

På forhånd takk!
Gunnar Heltne.
DIS-medlem nr.9128,
gunnar.heltne@jvs.no
Postadresse: Olavsgata 55, 6150 Ørsta.
Telefoner: 70041158 (priv) og 70048182 (jobb). Fax: 70048181.

”Å glemme sine forfedre er å være en bekk uten kilde, et tre uten rot.”

Kinesisk ordtak

Ved tidens ende

av Siri Meyer

*Denne artikkelen stod første gang i Dagbladet, 15 januar 2000
Siri Meyer er ansatt ved
Centre for the Study of European
Civilization
ved Universitet i Bergen
E-mail: Siri.Meyer@sek.uib.no
Http://www.uib.no/sek*

2001 EN ROMODYSSÉ. Filmen er en reise i tid. Den starter hos apene og slutter med at mennesket møter tegn på overlegen intelligens i verdensrommet. Det som bringer oss fra dyret til sivilisasjonen, er teknologien. Romskipet er bærer av utviklingen. Stanley Kubrick lar kameraet kjøre for tekniske detaljer og finesser, mens vi beveger oss ut av fortiden. Vi er på vei mot en forlokkende fremtid.

Kubricks film fra 1968 inngår i den velkjente fortellingen om Det Moderne, hvor fornuften, fremskrittet og frie individer er de sentrale aktørene. I Nasjonalgalleriet møter vi fortellingens motbilde: natur, seterjenter, troll – det vi holder for å være tradisjonen.

Vi er blitt vant til å skille disse to verdenene fra hverandre ved hjelp av Tiden: vi kaller dem for det nye og det gamle. I maleriene til Dahl, Tidemand og Gude ser vi alt det vi legger bak oss med moderniseringen. Tradisjonen er fortiden, fremskrittets hovedfiende. I vitenskapen er studieobjektene fordelt etter de samme tankene: sosiologien har fått det moderne samfunnet, mens folklorister og etnologer er tildelt det gamle – det vi stiller ut på museum. Så er da også Tiden en viktig tankefigur i de vitenskapelige forklaringsmodellene. Å forklare et fenomen eller en hendelse innebærer gjerne å vise til en «årsak» som går forut. Når tradisjonene forsvinner, så skyldes det modernise-

ringen og «det nye». Mange slår dette fast med beklagelse. I deres tale er tradisjonen et ord som har mistet fast feste. Det står der og dirrer i luften, med en utilfredstilt lengsel etter mening. Eller med et toneleie av snerpet moralisme, som en anklage mot den nye tid.

NORSK NATUR ble ikke vakker før langt inn i det 19. århundret. Biskop Pavel skriver i 1820 om Nærøfjorden i Urdal at den «staaer vist ikke tilbage for nogen af de Fjorde, jeg har seet paa Søndmør i Trængthed, Farlighed og Fæthed». Og amtmann Blom forteller fra sine embetsreiser i 1830 at Jostedalen er «hæslig»,- «af Ynde fandt jeg intet, af majestætisk Naturskønhed kun lidt, men af Rædsler meget».

Norsk kultur var heller ikke verdsatt, hverken som kultur eller som norsk. Hvis du slår opp i Grimms grammatikk fra 1818, finner du ikke noe språk med betegnelsen «norsk». Det ble først en realitet da Ivar Aasen utgav en egen grammatikk for det norske «Folkesprog» i 1848, basert på en studie av landets dialekter. Og bøndernes klær var ikke regnet som alment vakre før enda senere. Da ble de til gjengjeld noe som kunne bæres av alle klasser – som nasjonaldrakter.

Fjell, dialekter og bunader er eksempler på tegn som ble tatt ut av sin opprinnelige livssammenheng og gitt betydning som bærere av en ny kollektiv identitet. Det er i kraft av denne tegnskapte identiteten vi går i 17. mai-tog. Vi kaller det bare ikke for tegn, men for vår «natur». I museene finner vi dem som bilder på fortid og opprinnelighet – som historiske «røtter». Selv om de er like nye som moderniseringen og får politisk makt samtidig

med den. Tradisjonen og moderniteten er ikke adskilt i tid, som det heter i fortellingen om Det Moderne. De befinner seg side om side – i ett og samme sosiale rom. Det samfunnet som industrialiserte landet ved å legge fossene i rør, skapte også Bjerk i storm som et bilde på fellesskapsverdier og den nasjonale folkesjel. Vi hadde ingen tradisjoner før med Det Moderne.

SLEKTEN FRA 1814 – de som forfattet Grunnloven – var flerspråklige. Mange av dem drev handel på engelsk og tysk, konverserte på fransk i dannet selskap og hadde slekt og venner i Danmark. Når de drev politikk for å fremme det «norske», brukte de talefigurer og historiske eksempler fra antikken. «Bliver ikke Ærefrygt for og Lydighed mod Lovene indskjærpet som Statsborgerens første Pligt, bliver ikke Academiets unge Studerende opildnede af Romernes og Grækernes store Mænds Exempler, at elske Fædrelandet over alt andet og opofre enhver Ting for at rædde det, saa forsvinder den liden rest af Fædrelandssind, som endnu er tilbage i disse Egennyttets Dage, da Rigdom, Overdaad og Penge synes at være Livets høieste Formaaale». Dette skrev Nationalbladet i 1819.

Slekten fra 1814 tenkte ikke i teknologiens tidsakse hvor fremskrittet består i å skride ut av det gamle. De hadde ennå en hang til det klassiske, som er en erfaringsform hvor fremskrittet allerede har innfunnet seg – i form av idealer og tankefigurer som er gyldige hinsides tiden. De unge ble derfor oppfordret til å danne sitt nasjonale sinne etter mønster av de gamle grekere. Rommet – hvor ulike tegn kan eksistere samtidig, om enn på forskjellig sted – var viktigere enn Tiden som erfaringsform. Derfor

kunne de være «nye» og «gamle» samtidig.

SLEKTEN FRA ÅR 2000 vil leve i en tegnverden som er felles for mennesker som bor på forskjellige steder på kloden. Alt i dag kan vi se de samme amerikanske filmene og TV-seriene i Horten, som i Hamburg og Hong Kong. På Internett går kommunikasjonen på kryss og tvers av gamle nasjonale og sosiale grenser. Maten vi spiser er like gjerne pizza napolitana som pinnekjøtt. I de gamle science fiction filmene, slik som 2001 En rom-odysse, var det som truet sivilisasjonen knyttet til tiden. Det var noe vi måtte forberede oss på; som vi

hadde i vente. I dagens filmer er det annerledes. Nå er trusselen lokalisert i rommet; noe som ligger på lur et annet sted og kan dukke opp når

som helst. Vi befinner oss ved Tidens Ende, hvor livet får form som Rom..

Hvilken nytte gir DIS-medlemskap?

av Jørgen Hoff-Jensen, Fetsund

Som nytt medlem av DIS-Norge og uerfaren som slektsgransker sitter jeg her og blar gjennom nr 2-99. Et fint blad med utmerket layout, så lettlest at en får lyst til å lese også av den grunn. Etter å ha bladd gjennom, som jeg har gjort et par ganger før også, lest litt her og der, sitter jeg igjen med et spørsmål til meg selv: Hva slags nytte har jeg egentlig av DIS-medlemskapet og av bladet?

Intet galt sagt om bladets innhold for så vidt, og erfarne lesere har sikkert glede av de syv sidene om heraldikk, og annet også. Det jeg er så freidig å etterlyse, er stoff som kan være nyttig for oss nybegynnere, og det må da være ganske mange av oss?

Joda, jeg skjønner at slikt stoff finnes i tidligere utgaver, et sted måtte jo også S&D ha startet. Da ville det vært greit for eksempel å få en oversikt over hvor slikt stoff finnes, i hvilke nr av bladet og hvor bladene var å få tak i. Eventuelt om

det lot seg gjøre å bestille kopier av artiklene m.m.

Vel, for alt jeg vet – og det er ikke stort – finnes kanskje slikt stoff jeg etterlyser for lengst der ute på nettet, klart til å bli brukt men godt gjemt for oss uinnvidde?

Kan jeg få peke på en liten ting som er aktuell for flere spesialblader enn S&D?

Etter hvert som en organisasjon og dens tidsskrift bli stadig mer profesjonell, har den tendens til heller å fjerne seg fra den store «uprofesjonelle» masse av medlemmer, istedenfor å tjene dens interesser. En kan si at tidsskriftet etter hvert kommer til å ligge på et «for høyt» nivå for mange av organisasjonens medlemmer.

Ikke noe av dette er ment som kritikk. Kanskje er det jeg som er helt utafor, fordi jeg ikke har fulgt med og ikke har tatt initiativ selv. Men det er nå engang slik, at den som ikke vet, vet heller ikke hva som er å vite. Så la det være min undskyldning.

Redaktørens svar:

Takk, Jørgen Hoff-Jensen for ditt brev og den positive vurderingen av bladets layout. I en organisasjon, basert på frivillig innsats, som DIS-Norge er, gjør vi alle så godt vi kan men vi er på mange måter avhengig av oppmuntrende tilbakemeldinger og initiativ fra medlemmene. Ditt ønske om mer tilpasset stoff for nybegynnere diskuteres i bladet akkurat nå, og redaksjonen har merket seg dette. Også forslaget om å lage en komplett artikkelfortegnelse bør på sikt kunne gjennomføres. De fleste utgavene finnes ennå tilgjengelig på DIS-Norges kontor.

Tilgang til eldre utgaver av tidsskriftet er mulig for de fleste, idet mange Folkebibliotek har abonnement. Dessuten har både Riksarkiv, Deichmanske Bibliotek og Norsk Slekthistorisk Foreningen bladet på sine respektive lesesaler.

Jeg synes for øvrig at det å skrive et brev til oss er et initiativ som er godt nok.

DIS-lokallagene

DIS-Norge har nu lag i alle fylker og kan derfor kalle seg landsdekkende

DIS-Finnmark
v/Ingulf Niskavara
Tel 78 95 28 01
E-post:
ingulf.niskavara@vadso.online.no

DIS-Troms
v/Leif G. Morland
Tel 77 63 95 96
E-post: leifgm@online.no

DIS-Salten Slekthistorielag
v/Viggo Eide
Tel 75 52 84 14
E-post: viggo.eide@nl.telia.no

DIS-Nord-Trøndelag
Karle Jensvik
Tel 74 07 86 31
E-post: kjensvik@frisurf.no

DIS-Sør-Trøndelag
v/Finn Guttvik
Tel 72 58 18 20
E-post: guttvik@online.no

DIS-Møre og Romsdal
v/Aud Magnhild Ohnstad
Tel 71 26 04 60
E-post: audmo@unforgettable.com

DIS-Sogn og Fjordane
v/Erling Bjørnetun
Tel 57 68 11 77 (p)
Tel 57 68 55 18 (a)
E-post: ebj@sf.telia.no

DIS-Hordaland
v/Turid Hølleland
Tel 55 16 52 22
E-post: turid.holleland@student.uib.no

DIS-Haugaland
v/Steinar Oddenes
Tel 52 71 48 40
E-post: steinar.oddnes@hsh.no

DIS-Rogaland
v/Vidar Øverlie
Tel 51 69 80 89
E-post: overlie@online.no

DIS-Aust-Agder
v/Jan Eivind Braaten
Tel 37 04 42 33/90 82 13 52
E-post: jabraate@c2i.net

DIS-Vest-Agder
v/Dagfinn Andreassen
Tel 38 04 00 65
E-post: dagfi@online.no

DIS-Telemark
v/Bjørn Høgstmyr
Tel 35 53 87 34
E-post:
bjorn.hogstmyr@hydro.com

**Se også DIS-Norges
hjemmeside.**

DIS-Buskerud
v/Remi Pedersen
Tel 32 73 32 97
E-post:
remiped@kongsberg.mail.telia.com

DIS-Vestfold
v/Jan Willii Talgø
Tel 33 04 34 81
E-post: jwtagoe@online.no

DIS-Oslo/Akershus
v/Eirik Nord
Tel 22 26 44 57
E-post: enord@chello.no

DIS-Oppland
v/Kjell Helge Moe
Tel 61 26 42 62
E-post: khmoe@newmedia.no

DIS-Hedmark
v/Per Rolf Johnsen
Tel 62 52 23 08

DIS-Østfold
v/Kari Nicolaisen
Tel 69 34 30 58
E-post: kanicola@online.no

